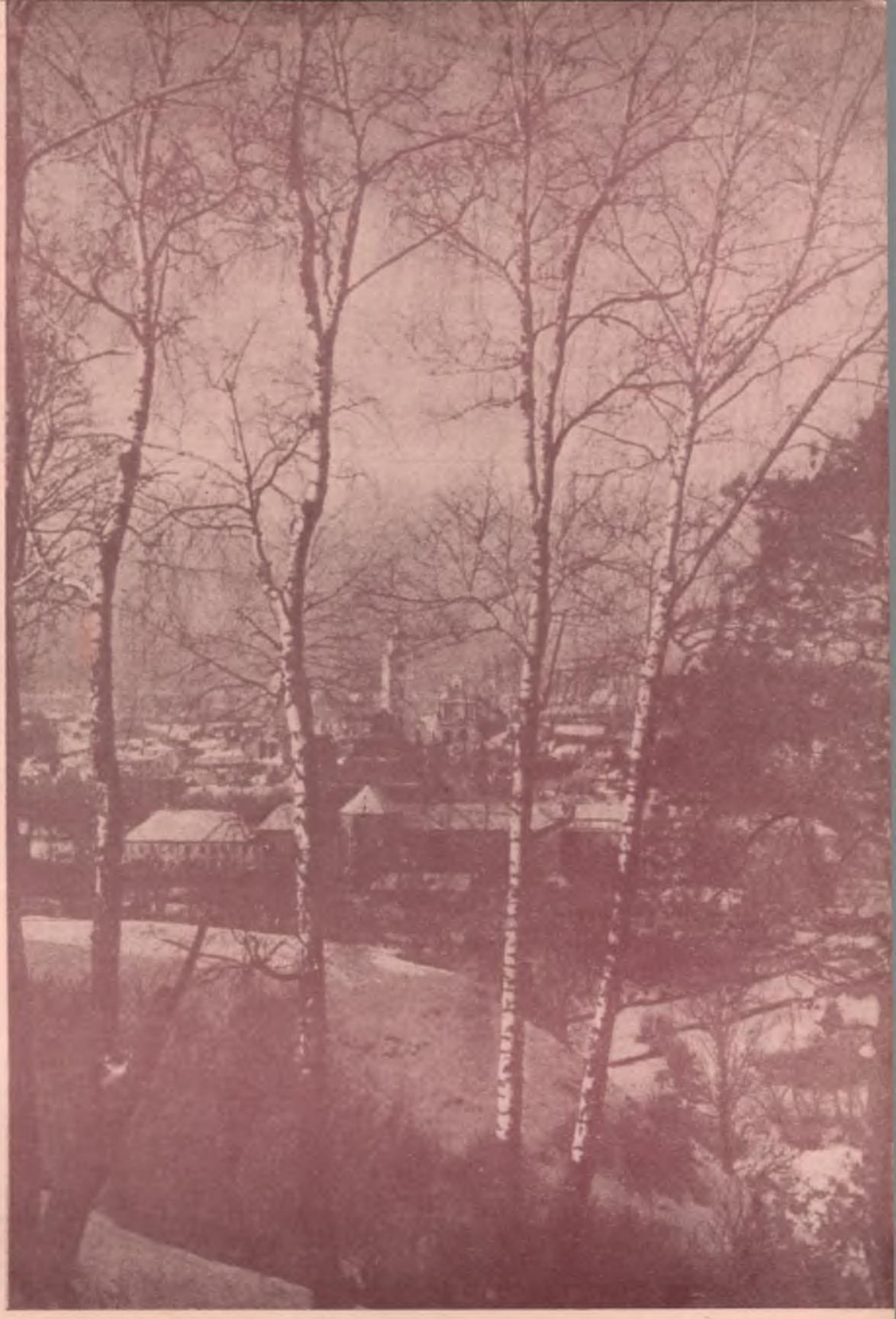

KARYS

1959

SAUSIS — JANUARY

KARYS

1 9 5 9
Nr. 1 (1348)

Redaktorius **Zigmas Raulinaitis**

Redaktoriaus pavaduotojas **Stasys Butkus**

Kalbinę dalį redaguoja **Kazys Kepalas**

Dailiosios literatūros dalį redaguoja **Vincas Jonikas**

Administratorius **Leonas Bileris**

*

Leidžia L. V. S. Ramovė New Yorko Skyrius

Atskirus skyrius redaguoja:

Balys Brazdžionis — Lietuviai Kariai Laisvajame Pasaulyje,

Justinas Liaukus — Karinės Žinios.

V. A. Mantautas — Tremties Trimitas

Kunigunda Kodatienė--Šaulė Tremtyje

TURINYS

Vilnius žiemą	Viršelis
Z. Raulinaitis — Kario kelias	1
K. Tautkus — J. T. Tryliktosios metinės	2
St. Dirmantas — Mums prikiša o patys...	4
A. Žygmantas — Įtvirtinimai	5
S. Butkus — Augino tėvas savanorį	10
J. Mikuckis — Milžinkapio pasaka	13
K. Širvinta — Raudonojo terero naguose	14
Tremties Trimitas	17
Šaulė Tremtyje	18
Karinės žinios	21
Karinė spauda	22
Veteranų veikla	25

Bendradarbiai

K. Ališauskas, P. Alšėnas, J. Apyrubis, V. Augustinas, A. Balčiūnas, B. Balčiūnas, A. Bernotas, P. Bliumas, P. Būtėnas, E. Čekienė, P. Dirkis, S. Dirmantas, K. Jankūnas, V. K. Jonynas, J. Juodis, J. Almis Jūragis, Dr. K. Jurgėla, J. Kiaunė, A. Levickis, Marių Žuvėdra, Nėlė Mazalaitė, J. Mikštas, J. Mikuckis, Vl. Mingėla, A. Novickis, T. Papartis, V. Perminas, P. Plechavičius, A. Reklaitis, M. Reklaitis, V. Raulinaitis, J. Skardis, A. Sodaitis, Dr. V. Sruogienė, Mag. Hist. K. Stalšanas, J. Šarūnas, E. Sulaitis, V. Šventoraitis, J. Tumas, O. Urbonas, kun. Dr. S. Valiušaitis, J. Vėgelis, V. Vilkutaitytė-Gedvilienė, B. Vrublevičius.

ATSTOVAI: Balys Brazdžionis, Chicago, Ill. Andrius Mart. Cieminis, Rochester, N. Y. Stasys Misiūnas, Omaha, Nebr. Jonas Citulis, Cleveland, Ohio. V. Šalkūnas, Australija. Morkus Šimkus, Baltimore, Md. Kazys Trečiokas, Newark, N. J.

PLATINTOJAI JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE:

Baltimore, Md.—K. Bradūnas,
Boston, Mass.—"Baltic Florists",
Brockton, Mass.—A. Mantautas,
Chicago, Ill.—J. Karvelis, "Marginiai", J. Memėnas.
Cleveland, Ohio—V. Ročiūnas.
Detroit, Mich. — "Neringa", V. Perminas.
Grand Rapids, Mich.—J. Belinis,
Los Angeles, Calif.—V. Prižgintas,
Philadelphia, Pa.—A. Impulevičius,
Newark, N. J.—Kazys Trečiokos,
Rochester, N. Y.—P. Saladžius, A. Sabalis,
Waterbury, Conn.—V. Vaitkus.

KANADOJE:

Hamilton, Ont.—J. Pleinys, Z. Orvidas,
Toronto, Ont.—V. Aušrotas, A. Kuolas, "Parish Library", J. Smolskis.
Montreal, Que.—"Parish Library",

ANGLIJOJE:

J. Bružinskas, 46 Springcliffe, Bradford 8, Yorks.
D. Daunoraitė, 49 Thornton Ave., London, West 4, Great Britain.

AUSTRALIJOJE:

N. Butkūnas, 9 Cowper St., St. Kilda, Vic.
A. Kubilius, 131 Crozier Ave., Edwardstown, So. Australia.
E. Stašys, 72 Canterbury Rd., Canterbury, Suburb, NSW.
P. Mažylis. 22 Aberdeen St., W. Geelong, Vic.

VENEZUELOJE:

Kun. A. Perkumas, SDB Seminario Salesiano Altamira. Caracas.

THE WARRIOR. magazine for the veterans. of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world. Published monthly except July and August by "KARYS", 916 Willoughby Ave., Brooklyn 21, N. Y., U.S.A. Subscription $6.00 per year. Single copy 60 cents.

SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N. Y.

KU biblioteka
093 00523527 0

Įsteigtas Lietuvoje 1919— Nepriklausomybės kovų— metais

KARYS

Atgaivintas Jungt. Amerikos Valstybėse 1950 metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 1 (1348) SAUSIS - JANUARY 1959

KARIO KELIAS

Prieš penketa metų L.V.S. Ramovės New Yorko skyrius perėmė KARIO leidimo darbą. Tuo žygiu buvo išgelbėtas nuo žlugimo kpt. Simo Urbono taip energingai pradėtas šiame krašte didelis darbas.

KARIO pasirodymas Amerikoje buvo svarbus žygis. Iš pabaltiečių tik mes vieni, lietuviai, tokio pobūdžio žurnalą pajėgiame leisti. Gal todėl, kad mes turime seniausias valstybines ir karines tradicijas? Greičiausia dėl to, kad turime daugiau ryžtingumo ir geriau suprantame karinio žurnalo reikšmę ypač šiais dižiųjų karų laikais.

Galima būtų daug kalbėti apie KARIO reikšmę mūsų tautos ir valstybės gyvenime praeityje ir ateityje. Tačiau, kad būtų trumpiau, statykime sau vienintelį klausimą: kas būtų, jei 1918 m. mūsų savanoriai, eidami kovon, būtų buvę auklėti ir mokyti, sakykime, bent penkeris metus prieš jų žygį, karinio pobūdžio lietuviškos spaudos, jei jie būtų turėję progos, kartas nuo karto, pasiskaityti nors kuklų lietuvišką karinį laikraštį? Atsakymas gali būti tik vienas: jie būtų mokėję geriau kovoti! Jie būtų buvę geriau teoretiškai ir psichologiškai paruošti juos laukiantiems sunkiems karo žygiams, jie būtų padarę mažiau klaidų ir būtų turėję mažiau aukų. Galimas dalykas, ir tų pačių savanorių būtų buvę daugiaus.

Kai kurioje mūsų spaudoje pasitaiko užuominų, jog karinė spauda ir karinės organizacijos nereikalingos, jos tik ugdo militarizmą. Kai reikalas iškils, atsirasiąs ir karinis užsidegmas, taip kaip ir 1918-1919 metais jis atsirado be specialaus pasiruošimo.

Į tokius priekaištavimus galima tik atsakyti garsiuoju amerikonišku — "Nuts!".

Pasiruošimas bet kuriam darbui ir taikos metu yra būtina sąlyga geresnėms pasekmėms gauti. Taigi, juo labiau reikia ruoštis sunkiems laikams — kovos metui.

Žengdamas į pirmojo savo dešimtmečio pabaigą tremtyje KARYS ir toliau sieks tų pačių lietuviškų tikslų: tėvynės meilės ugdymo, karinių tradicijų palaikymo, mūsų karinių žygių užrašymo ir karinio mokslinimo kėlimo. Šių tikslų siekdamas KARYS remiasi Lietuvos Himno eilute: "Iš praeities Tavo sūnūs te stiprybę semia".

Z. Raulinaitis

JUNGTINIŲ TAUTŲ TRYLIKTOSIOS METINĖS

K. TAUTKUS

VEIDMAININGAS TEISINGUMAS

Antrasis Pasaulinis karas baigėsi 1945 metais. Nuo 1939 iki 1945 karas sukrėtė pasaulį, pridarė skaudžių skriaudų valstybėms. Suprantama, kad II-jam Pasauliniam karui einant prie užbaigos, pasaulis susirūpino, kad tos nelaimės greitai nepasikartotų, susijungti visoms valstybėms, vieningai siekti taikos ir išlyginti tas skriaudas, kurios karo eigoje buvo padarytos. 1945 metais tokia organizacija buvo sukurta, surašyta konstitucija, įtraukiant visus garbingiausio teisingumo, teisės ir laisvės principus. Kada organizacijos įkūrėjai ir visi nariai-valstybės, pasirašydami chartą, iškilmingai įsipareigojo pildyti konstitucijos nuostatus, šventai atlikinėti nario pareigas, žmonija atsikvėpė ir laukė, kad pasaulis susilauks pastovios ir teisingos taikos, kuri grąžins laisvę jos netekusioms tautoms, atitaisys skriaudas visiems kraštams.

Praslinko trylika metų. Sudėtos žmonijos viltys supliuško. Teisingumas dar vis išniekintas. Pasaulis nesulaukė taikos. Iškilmingi įsipareigojimai liko popieriuje. Realusis gyvenimas liko neaiškus. Apie skriaudas nėra nė kalbos. Per trylika metų kai kurie J.T. nariai dar daugiau skriaudų pridarė.

NUSIKALTIMAS IR BAUSMĖ

Jungtinių Tautų charta numato bausmę nedrausmingam nariui, jei jis nepildo įsipareigojimų, laužo priimtus nuostatus, kenkia taikai ir teisingumui. Per trylika metų Maskva su savo satelitais sulaužė JT chartą šimtus kartų. To negana. Jos darbai, siekiai ir tikslai šimtus kartų buvo išryškinti, kaip priešingi organizacijos konstitucijai. Nuo pirmos dienos ji sabotavo taiką, ji ardo laisvų tautų pamatus, išniekina laisvę, neišlaisvino nė vienos pagrobtos ar jos įtakon patekusios tautos, bet dar padėjo įvesti vergiją Kinijoje, bandė pavergti Korėją, Indokiniją, Vidurio ir Artimuose Rytuose pasėjo neramumus, kurie ir šiandieną tebėra atviri ir nežinia kokios bus jų pasėkos.

Ką darė Jungtinės Tautos? Nieko, iš baimės jos negalėjo panaudoti nė moralinio ginklo, nekalbant apie sankcijas. Vengrijos tautos prašymo pagelbėti negirdėjo. Simbolinis Rusijos pasmerkimas dar vis negarbingai tebevalkiojamas JT forume ir nežinoma ką reikia su juo daryti.

Virš 80 Sovietų Rusijos pareikštų veto yra įsidėmėtinas reiškinys. Jie buvo panaudoti tik taikos sabotavimui. Skaudesnės ironijos negali būti, kaip meilikavimasis taikos ir laisvės priešui, palikus jį nenubaustu. Niurnbergo teisme buvo baudžiami karo nusikaltėliai, tie, kurie pavartojo genocidinius veiksmus prieš tautas ar žudė atskirus žmones. Jie liko nubausti. Kas juos kaltino? Labiausiai tie, kurie patys privalėjo sėdėti kaltinamųjų suole, kaip bendrininkai, žmonių žudikai ir kankintojai. Jungtinės Tautos ir jų "draugai" neturėjo drąsos apginti teisingumą. Spalio 24 d. 1958 m. su pompomis ir specialiais koncertais Jungtinės Tautos pradėjo savo keturioliktas metines.

NEI TAIKOS, NEI KARO

Jungtinės Tautos pradėjo savo keturioliktąsias metines nei taika, nei karu. Užnugaryje pasiliko visos problemos, kurios liečia taiką, ramybę, padarytų tautoms skriaudų atitaisymą. Jos paliktos gerai valiai tų savo narių, nuo kurių tas padaryti priklauso. Žinant tų narių siekius ir tikslus, netenka laukti ateityje stebuklų. Priešingai, tenka laukti komunistinio bloko dar didesnių pastangų trukdyti taikai ir gražiam tautų sugyvenimui. Graži retorika be veiksmų ir darbų neveda į taiką ar ramybę. Susiskaldymas ir vieningumo stoka neduoda pagrindo dėti vilčių, kad Jungtinės Tautos per ateinantį penkmetį ar dešimtmetį rastų kelią į teisingumą ir garbingą taiką. Maskvos nepriversi pildyti organizacijos konstituciją vien tik žodžiais.

Tačiau Jungtinių Tautų mūrai ir jų vidus yra apneštas tamsiomis dulkėmis, kurios paslėpė chartos dvasią, įsipareigojimus, pažadus ir

tiesą. Kiekvienais metais susirinkus pilnačiai, mažai girdėsi apie teisingumą. Vešpatauja šmeižtai, kaltinimai, kiršinimas, skleidžiama nesugyvenimo dvasia. Rimtesniais momentais, kada JT Saugumo Taryba lieka augščiausiu organu, jos darbus sutrukdo privilegijuotasis didžiųjų veto. Jei vakariečiai, kurie atstovauja teisę ir teisingumą ir ką vieningai sutaria, tai *Sovietų "niet" tą numarina ir sudarko.* Pati didžioji klaida ir JT nesėkmingumas, kuriant organizaciją, yra veto teisės suteikimas.

Tačiau negeriau yra ir su pilnaties susirinkimais, kur dalyvauja visos valstybės. Daug ir gražiai kalbama, bet jokių nutarimų nepasiekiama. Vengrijos pavyzdys yra geriausias įrodymas. Maskva. Ji turi dvi politines linijas. Vieną laisvo pasaulio mulkinimui, kitą vidaus drausmei palaikyti. Vengrijos Nagi panorėjo panaudoti savistovumą. Jo likimas žinomas.

Ne Lenkija ir Vengrija pirmosios pakėlė balsą ir pareikalavo kartu su duona ir laisvės. Nuopelnas priklauso Rytų Vokietijos žmonėms. Jie sukėlė riaušes, stojo į kovą su tankais lazdomis. Jungtinės Tautos net simpatijos jiems neparodė. Gi laisvasis pasaulis, kuris siekia taikos, kovoja prieš diktatūras ir vergiją, pasitenkino pagyrimais, užuojautomis. Be Lenkijos, kuri šį tą laimėjo, bet nelaimėjo pilno savarankiškumo ir šiandieną tebėra pilna prasme satelitas, Vengrijai tenka didžiausia garbė, nes ji nors matydama Vakarų pasyvumą, tačiau drįso, pareikalavo ir stojo į kovą su Maskva. Jungtinės Tautos su Vengrija ir jos byla savo istorijon įsirašė juodžiausią ir niekingiausią puslapį.

JT metraščiai pilni pasigyrimų susikūrusioms "naujoms valstybėms" Amerikoje. Ar čia JT nuopelnai? Ne. Nuopelnai yra tų valstybių, kaip Anglijos ir Prancūzijos, kurios tas nepriklausomybes suteikė. Nepriklausomybes gavo ir gauna tos valstybės, kurios nežino ką su laisve daryti. Čia Jungtinės Tautos tikrai rodo savo "rūpestį", bet nemato ir negirdi pavergtųjų valstybių, kurios įrodė pasauliui, jog jos pilnai pribrendusios laisvei.

MELAS VIDUJE — TAIKA IR TEISINGUMAS UŽ DURŲ

Viso pasaulio valstybės statė Jungtinių Tautų rūmus. Oficialiai JT rūmai New Yorke skaitomi taikos ir teisingumo rūmais. Tačiau per trylika metų matėsi, kad JT rūmų durys atdaros tik melui ir apgaulei. Taika, ramybė, teisingumas ir teisė į vidų negali įsisprausti. Iš pasakytų tūkstančių atstovų kalbų, nerasime daug vilčių, kurios leistų teisingumui įsigalėti. Jei kuris atstovas pasako tiesos žodį, primena neteisybę, tai toks laikomas sugyvenimo šaldytojas, neramumų kėlėjas ir daromos pastangos, kad tokių kalbų ateityje visai nebūtų. Vienintelis "didysis", kuriam tinka žodis kabutėse, Nacionalistinės Kinijos atstovas, turi drąsos dažniau pakartoti tiesos ir teisingumo žodžius. Deja, būklę žinome, jo žodžio svorį suprantame. Ir jam ruošiamas skaudus likimas.

Žinau, kad J. Tautos pavergtos Lietuvos — mano tėviškės ir gimtinės — neišlaisvins. Žinau, kad mažai atsiras drąsuolių, kurie "atsimintų" Rytų Europos pavergtas tautas. Suprantu, kad nesenai sukurta Jungtinių Tautų policinė kariuomenė tegali kovoti tik su maža piemenų valstybėle, esančia netoli Italijos. Mano Tėvynę pavergęs priešas, nors jis yra didžiausias pasaulio genocidininkas, iš Jungtinių Tautų malonės nepaleis savo aukos, nesustos žudęs taikaus lietuvio. Mat, jis turi jėgą, jis turi balsą, kurio ir melas laikomas teisingumu. Rašau tik tam, kad paminėčiau Jungtinių Tautų sukaktį, kuri apvylė pasaulį ir išblaškė garbinguosius pasirašytos Chartos teisingumo ir laisvo apsisprendimo dėsnius.

VATIKANAS...

Dėl uždarymo Lietuvos Atstovybės Vatikane Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Centro Valdyba 1958 m. gruodžio 29 d. pasiuntė Vatikano užsienio Sekretoriui Kardinolui Tardini šią telegramą:

Lithuanian Veterans Association Ramovė with branches in United States of America, Great Britain, Canada, Australia and West Germany apprised that Vatican is about to abolish Legation of Independent Republic of Lithuania to Holy See, expresses most profound concern regarding this incomprehensible procedure. Abrogation of Lithuanian Legation would aid communism in its godless fight against Catholic faith and inflict painful moral blow to faithful Lithuanian Catholics, dimming our Nations hopes of shaking of communist yoke and regaining freedom. We pray, implore and beseech You not to betray Lithuanian interests to atheistic communism and to retain Lithuanian Legation to Holy See.

Povilas Plechavičius

President

MUMS PRIKIŠA, O PATYS...

ST. DIRMANTAS

Lenkai dažnai mums prikiša esą atstatėm apkarpytą savo valstybę vokiečių padedami ir rusų palaikomi. Prisiminkime, kokia buvo lenkų valstybės pradžia? Tiesa, ginklu išsikovoti laisvę lenkai pradėjo ruoštis anksti. Mintis, tinkamoms sąlygoms susidarius, naujai sukilti lenkuose neužgeso net beviltiškos vokiečių ir rusų priespaudos metu. Išsilaisvinimo ruošos darbas buvo ypač varomas austrų okupuotame krašte. Daugiausia, aišku, jaunimo tarpe. Čekų pavyzdžiu buvo steigiamos įvairių pavadinimų sporto ir mankštos organizacijos. Pirmąją vietą užėmė sakalai. Austrijoje režimas buvo kiek minkštesnis. Iš čia draudžiamoji patriotinė literatūra plito į kitus "kordonus". Lenkų tautos kamienas, t.y., Krulestvo Polskie (su lietuviška Suvalkija) kietai buvo valdoma caro vietininkų (Car Polski), tokių pat generalgubernatorių, kaip ir mūsų vilniškiai. Bet tauta buvo iš seno susipratusi, kovinga. Varšuva buvo didžiulis vakarietiško tipo lenkiškos kultūros miestas. Greta darbininkų Lodz yra ir mažesni pramonės centrai. Čia pogrindyje veikė patriotinė socialistinė, prieš carini režimą nusistačiusi, PPS—"Polska Partija Socialistyčna", o greta kita: Social Demokracija Krulestva Polskiego i Litvy. Pastarojoje buvo nemažai vyrų iš Lietuvos. PPS ginkluota kovos organizacija, t.v., bojuvka, ypač veikė rusų-japonų karo metu. Vyko streikai darbininkų, mokinių. Kelias dienas sostinė atrodė visai kaip karo metu: tamsu, griuvėsiai, gyvenimas paraližuotas, kur ne kur laužai, gaisrai, susišaudymai, rankinių bombų sprogimai, barikados, patruliai, kazokų ir kaukaziečių sotnios... Tiesiog sukilimas. Mokyklų streike teko ir man dalyvauti ir nukentėti..., bet lenkų buvo laimėta ir išsikovota. Privačios ir valdžios mokyklos žymiai nurusintos, buvo atlenkintos. Režimas sušvelnėjo. Ūpas pakilo ir mokyklinio jaunimo tarpe dar smarkiau pradėjo veikti slaptos kuopelės. Buvo studijuojama ginklai, lauko fortifikacija, ryšiai, žemėlapių skaitymas, partizaninė taktika, savo darbo rankinių bomba gamyba... Čia buvo pradžia ir mano karo mokslų. Atostogų metu nekaltų ekskursijų pavidale atlikinėjome žygius kraštui pažinti, lankėm senų ir netaip senų, 1831 ir 1863 metų sukilimų kautynių laukus.

1906 metais, geografo K. Kulviečio vadovaujami, 30 jaunuolių pėsti nužygiavome Nemuno pakrantėmis nuo Gardino iki Kauno. Lankėm Koložą, Vytauto pilį Gardine, kreidos kalnus Pyškuose, Liškevos griuvėsius, Punią, Merkinę, Druskininkus, rusų vienuolių prisisavintą Pažaislį (Požajskij monastyr), na, ir Vilniaus Gedimino pilį ir kitas istorines ir kultūrines įžymybes. Prieš išvykdami, kiekvienas dalyvių turėjome paruošti referatą apie kurią nors vietovę. Pranešimai buvo daromi čia pat vietoje, kartais prie laužo. Buvome apsirūpinę ir puikiais rusų štabo topografiniais žemėlapiais.

I Pasauliniam karui vos prasidėjus, Mažlenkijoje ir Galicijoje sporto organizacijos greit savanoriškai virto pusiau kariškomis "strzeleckomis družynomis", kompanijomis, legionų batalionais, pulkais, brigadomis. Jau 1914.VIII.6 iš Krokuvos iššygiavo prieš rusus Pirmoji Kadrinė kuopa.

Tragiška tada buvo padėtis lietuvių, lenkų ir ukrainiečių, buvusios Rzečpospolitos palikuonių. Dešimtys tūkstančių tos pačios tautos, savo tikrąją tėvynę mylinčių patriotų, atsidūrė vieni prieš kitų ginklų vamzdžius okupantų armijose. Sunku buvo apsispręsti. Neaišku buvo: kas laimės? Kas visai tautai yra pavojingesnis priešas? Kuri korta išloš? Lietuviai kovėsi vieni prieš kitus ypač 1914—1915 m. Mažojoje Lietuvoje ir Suvalkijoje Hindenburgo ir rusų, Rennenkampfo, armijose. Vėliau pasklidome rusų frontuose nuo Dauguvos iki Dunojaus ir net tolimam Užkaukazyje, palei Karsą ir Erzerumą (dabar Turkija). Latviai tik vėliau atsidūrė abiejose fronto pusėse. Jie stojo rusų (vėliau net bolševikų) pusėje ir sudarė šaulių pulkus. Prieš austriškus ir kaiseriškus lenkų, Pilsudskio vedamus, legionus atsirado ir kito, bent iš vardo, lietuvio, Musnikų Daubaro, pulkai. Juose ir apsčiai buvo iš istorinės Lietuvos kilusių vyrų. Jie Bobruiske gynėsi nuo bolševikų ir vėliau prisidėjo prie pilsudskininkų. Kurį laiką, pradžioje, legionierius materialiai palaikė aukomis lenkų visuomenė (Skarb Narodovy). Po kelių kautynių su rusais, legionų išlaikymą perėmė austrų imperijos iždas. Bet jie turėjo prisiekti sostui ištikimybę. Ir prisiekė. Štai priesaikos tekstas ("rota Przysięgi"):

"Visagalio Dievo akivaizdoje prisiekiame Jo Apaštališkajai Didybei, mūsų Šviesiausiam Monarchui ir Ponui, Pranciškui Juozapui Pirmajam, iš Dievo valios Austrijos Ciesoriui, Čekų Karaliui ir t.t. ir Apaštališkajam Vengrų Karaliui,

kad ištikimybę ir klusnumą išlaikysime,

kad Šviesiausio Pono, generolų ir visų kitų viršininkų ir vyresniųjų klausysime, juos gerbsime, ginsime ir jų įsakymus bei paliepimus kiekvienoje tarnyboje pildysime,

kad prieš kiekvieną priešą, kas jis bebūtų, ir kur tik Augščiausioji Jo Ciecoriškos Didenybės valia to nuo mūsų reikalautų, ant vandenų ir sausumoje, dieną ir nakčia, mūšiuose, puolimuose, kautynėse ir visokių rūšių susidūrimuose, vienu žodžiu, kiekvienoje vietoje, kiekvienu laiku ir prie kiekvienos aplinkybės — šauniai ir drąsiai kovosime,

kad mūsų kariuomenės vėliavų, standartų ir patrankų jokiu atveju neapleisime ir su priešu jokiu būdu (bynaimniej) į jokius susipratimus neisime,

kad visuomet, kaip iš to mūs reikalauja kariški statutai ir kaip pridera padoriems kariams, elgsimės ir

tuo būdu norime garbingai gyventi ir mirti.

Taip mums Pone Dieve padėk! AMEN.*

Priesaikos aktą pravedė kun. kapelionas Stan. Žytkiewicz. Po tikybiniai bažnytinės dalies įvyko ka-

ĮTVIRTINIMAI

A. ŽYGMANTAS

(Pradžia 1958 m. birž.-liepos mėn. KARYJE)

IV. ĮTVIRTINIMAI

Metalai, nauja ir geresnė medžiaga kariniams tikslams, pagimdė tobulesnius ir galingesnius ginklus, bet tuo pačiu iššaukė ir priemones panaikinti ar sumažinti tų geresnių ginklų veiksmingumą. Viena tokių apsigynimo reikšmingiausių priemonių, metalų amžiuje ypatingai išsivysčiusi ir išsilaikiusi iki šių dienų, yra įtvirtinimai,. įtvirtintos gyvenvietės, tvirtovės ar pilys.

Jieškodamas apsaugos nuo puolikų, nuo seniausių laikų žmogus savo gyvenvietei vietą rinkdavosi sunkiau prieinamoj vietoj. Pirmieji kaimai ir miestai dažnausiai kurdavosi kalvose ar kalnelio viršūnėje. Mat, puolikui yra sunku lipti stačiu kalvos šlaitu, be to, dar apšaudomam ar apmėtomam įvairių svaidmenų: strėlių, ječių ir akmenų. Sviedžiami augštyn į pilį puoliko svaidomieji ginklai veikia silpniau kaip besiginančiojo paleisti žemyn svaidmenys, kurių smūgis tuo atveju padidėja dėl svaidmens svorio.

Dažniausiai gyvenvietė būdavo kuriama tokioj vietoj, kur mažesnis gynėjų skaičius galėtų ją sėkmingai ginti nuo gausingesnių priešų, arba ten, kur priešas galėtų pavartoti tik ribotą kiekį savų jėgų iš karto. Tačiau dar vis būdavo tebenaudojami ir paveldėti iš akmens amžiaus būdai apsiginti nuo įsibrovėlių. Kai kur dar vis gyventa kaimuose, pastatytuose ant kalstų ežeruose, upėse ir pelkėse. Tokių gyvenviečių būta ir Prūsuose.[5]

Senovėje sodybos būdavo saugomos ne vien tik stačių šlaitų ir mūro ar akmenų sienų. Gal dar senesnė priemonė už mūrus yra gamtinės, žmogaus patobulintos kliūtys, sudarytos iš augmenų. Tokios kliūtys būdavo pelkės, miškas, įvairūs krūmai specialiai žmogaus paruošti nepraleisti ar sutrukdyti priešui praėjimą tam tikroj vietoj ar kuriam plote. Dar viduramžiais Silezijos sritis iš lenkų ir iš čekų pusės buvo saugoma 4 mylių ilgumo miško užkirtimais, tą plotą žmonės vadino Preseka, pagal žodį presekati — pakirsti, nes, greičiausiai, medžiai būdavo tik pakertami ar užkertami ir palenkiami.

Klajoklių tautų būdą gintis, sudarant vadinamą 'Wagenburgą' — vežimų ratą, sėsliai pamėgdžiojo, darydami medžių užvertimus, šakomis į priešą. Tokius užvertimus, spygliuotų krūmų gyvatvores, turėjo nugalėti Aleksandras Didysis, kai jis veržėsi į hirkaniečių kraštą.[5]

Cezaris, aprašydamas Nervius, gyvenusius šių dienų Hennegau srityje — Belgijoje, pažymi, kad jie turėdavę tik pėstininkus, kurie saugodamiesi nuo priešo raitelių puolimų, įvairiose vietose įrengdavo gyvatvores. Jos būdavo įrengiamos nukertant jaunų medžių viršūnes taip, kad jie išleistų kuo daugiau šoninių šakų ir tarp medžių prisodindavo gervuogių ir erškėtinių krūmų.

Strabonas aprašo Menapus, šių dienų olandus, kad jų kaimai esą apsupti neaugštų, bet tankių ir spygliuotų miškų. Savo lizdus panašiom žalitvorėmis, gyvatvorėmis ir krūmais saugodavo ir jūrų plėšikai saracėnai. Normanai, vykdami upėmis į pasiplėšimo žygius, įsteigdavo salose, kalvose ar pelkėse atsparos punktus, kurie vadindavosi 'Hagediken' (Hage — gyvatvorė, Diken — pylimas).

Viduramžiais Bohemijos sienos būdavo saugomos tankių miškų, per kuriuos ėjo blogi, vežimams netinkami keliai, takai raitiems ir pėstiems. Tuos kelius abiejose miško juostos pusėse buvo galima lengvai uždaryti, ten stovėdavo tvirtovės — 'Hradec' ar sargybų bokštai 'Stracen'. Juose ar netoli jų gyvendavo žmonės, kurie saugodavo kelią ir priešo puolimui grėsiant, jį užversdavo, pakirsdami ir suversdami ant jo medžius.[19]

"Gyvatvorėmis ir žiogriais, septa arborum consectarum, taip pat ir erškėtkrūmiais ir erškėttvorėmis pagoniškieji prūsai gindavosi nuo vokiečių ordino puolimų, iš kitos pusės, ir ordino žmonės taip gynėsi nuo jų. Įtvirtintas praėjas čia vadindavo 'Breitschen'.

Sie verhagten die Wege
Gross und klein in steter Pflege;
Die Hagen machten sie gross,
Dess manchen Christen sie verdross,
(Jie nuolat ir rūpestingai didelius ir mažus kelius užtverdavo gyvatvorėmis; gyvatvores jie darydavo dideles ir ne vieną krikščionį jos yra supykinę),

Kiklopinis mūras, statytas iš netašytų akmenų

---

riškas paradas. Priešaky Lenkų legionų I-jo batalionо žygiavo gen.-maj. Baczynski, po jo — b-no vadas "Januszajtys" (Žegota?). Imperatoriui skirtame adrese įrašyta: "...sosto papėdėje reiškiame giliausią prisirišimą ir beribį atsidavimą, Baczynskij, gen.-maj."

Tas vyko Krokuvoje, 1919 metų rugsėjo 4 dieną.

* Versta iš I Pas. karo metu Vienoje leisto: **Inlander**, Wielka wojna.

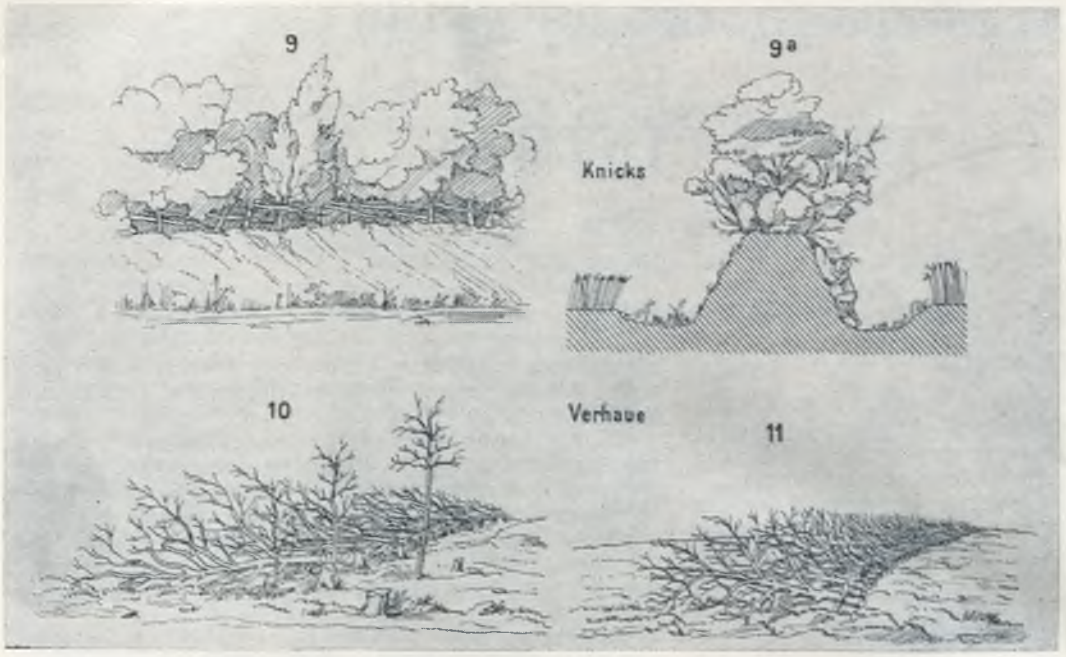

Gamtiniai žmogaus pagerinti įtvirtinimai: 9 ir 9a—gyvatvorės; 10 ir 11—užkirtimai.

kalba Alnpekas (Alnpeke Dietleb) savo eiliuotoje kronikoje apie prūsus".[19]

Livonijos ordino magistras Anno von Sangerhausen 1256 m., vykdydamas puolimą į prūsų kraštą Sembą, išžygiavęs iš Klaipėdos, pasuko išilgai Neringos, kuri yra 12 mylių ilgio ir vos ketvirtadalio mylios pločio ir skiria Kuršių mares nuo atviros jūros.

Ten kur šitas žemės iškyšys jungiasi su žemynu, jis atsidūrė į stiprų medžių užkirtimą, kuris ėjo nuo marių kranto iki pajūrio. Užkirtimas buvo padarytas iš suverstų didžiulių medžių ir krūmų.

Magistrui pavyko prasilaužti pro tą gyvatvorę, nes ji nebuvo saugoma. Sembai buvo netikėtai užklupti ir jo riteriai nusiaubė visą kraštą. Tada susirinkę Sembos kariai atstatė gyvatvorę ir kai magistras, grįždamas su grobiu, norėjo vėl praliști pro užtvarą, prasidėjo smarki kova. Tik su dideliu vargu Sangerhausenui pavyko prasimušti, tačiau visą grobį teko palikti sembams.[19]

Tos užtvaros — užkirtimo nebeliko nė pėdsako, tačiau kaimynystėje yra liekanos visai panašios senovinės kliūties. Dar 1857 m. jos būta aiškiai matomos. Į pietus nuo Sembos, žemės iškyšyje, nusidriekiančiam į Piluvą, dar tebestovi mišku apaugęs žemės pylimas apie 30 žingsnių platumo ir beveik 2 m augštumo. Nuo pat marių jis eina iki jūros tarp Lochstetto ir Fischhauseno skersai per dirbamus laukus atskirdamas tą žemės iškyšulį. Pylimą vietos žmonės vadinę 'Gertin' (greičiausiai suvokietintas 'kirtimas') — ginamąja užtvara.[19] Pylimas yra plokščias ir be griovių, tačiau apaugęs senais ąžuolais, galingomis liepomis ir krūmais. Iš tokios gyvatvorės per trumpą laiką galima padaryti stiprią užtvarą — užkirtimą. Kronikininko Hennebergerio pranešimu toje vietoje sembai buvo tikrai įrengę "stiprią gyvatvorę iš didelių medžių ir suraizgytų krūmų, nuo pat pajūrio iki Frische Haff", kai jų pulti žygiavo landmistras Heinrich von Wida.[19]

Pater Baer von Eberbach aprašo Rheingau srityje įrengtą užkirtimą, kurio būta labai stipraus. Daugiau kaip 50 žingsnių pločio miško juostoje buvo užkirsti visi medžiai įvairiame augštyje. Ataugusios iš kelmų šakos buvo prilenktos prie žemės ir tarpusavyje supintos. Taip jos toliau augdamos, sudarė tokią raizgynę, kad nei žmogus, nei arklys ten praeiti negalėjo. Pro tokią tankmę prasilaužti reikėtų daug laiko.

Dar viduramžiais tokių užtvarų būta apstu visoje Europoje. Jas prižiūrėdavo vietiniai žmonės. Naikinti ar jas gadinti būdavo griežtai uždrausta. Vien tik šakelės nupiovimas iš tokio užkirtimo Vokietijoje būdavo baudžiamas 10 aukso guldenų. 1491 m. grafas Jonas von Nassau - Oranietis išleido parėdymą, liečiantį gyvatvorę, įrengtą ant Vestfalijos sienos: "Niekas neturi teisės kirsti bet kurioje krašto apsaugos srityje; tačiau kas kirs, tam ranka bus nukirsta".

Prie didesnių kelių per tokius užkirtimus statydavo vartus, pradžioje medinius, vėliau ir mūrinius su sargybų bokštais. Mažus takus uždarydavo užkardais, 'buomais'.

Yra išlikęs pasakojimas, kad pirmieji vokiečių riteriai, atvykę pasižvalgyti į Prūsus, prie Torno, netoli Quercz kaimo, nakčiai įsikraustė į didžiulį ąžuolą, kad apsisaugotų nuo prūsų puolimo. Kai kurios laukinės tautelės Afrikoje ar pietų Amerikoje dar ir dabar besisaugodamos nuo puolikų, savo gyvenvietes įsitaiso medžiuose. Tai būta, tur būt, pačios seniausios tvirtovės.

Žmonių supiltos kalvos su sienomis ar bokštais ant jų žinomos visame pasaulyje, Prancūzijoje jas vadindavo mottes, Lietuvoje mes vadiname pilimis. Prūsai ir žemaičiai tokių pilaičių turėdavo miškuose ir pelkėse, kur, priešui užpuolus, žmonės slėpdavosi ir gindavosi. Rytprūsiuose tokių pilių yra dabar jau vokiškai vadinamose vietovėse: Flehberg, Orlen, Lasken, Laggarben, Schneckenberg, Weissenburg ir kt. Didesnės pilys turėdavo mūrines ar akmenines sienas,

mažesnės tik stulpų tvorą, su pinučiais moliu apdengtais.[19]

Pavojui ištikus, pirmoji žmonių mintis yra bėgti, sekanti — slėptis ir pagaliau — pasipriešinti. Senovėje žmonės lygiai taip ir elgdavosi. Priešui įsibrovus į kraštą, gyventojai palikdavo savo sodybas ir bėgdavo į miškus, kur slėpdavosi patys ir slėpdavo savo turtą, gyvulius. Savo slėpynę jie maskuodavo ir įrengdavo geriau ginti, taip, kad priešas būtų sulaikytas svaidmenio atstume. Patogiu momentu būdavo daromi priešpuoliai, kuriais sulaikytas priešas buvo atmušamas ar sunaikinamas.

Vokietijoje yra dar išlikę žymių tokių saugesnių vietų, apsuptų aplinkui žmonių supiltų pylimų ir griovių. Ten tos rūšies tvirtovės vadinamos Wallburg.

Ant pylimų dažnai dar kraudavo akmenų sienas, pradžioje netašytų, vėliau tašytų. Akmenims tašyti yra reikalingi įrankiai, kurie atsirado kartu su menu parengti cementuojamą medžiagą, kalkes, tik romėnams juos perdavus vidurinės Europos gyventojams ir vėliau su vienuolynais pasklidusius ir šiaurinėn Europon.

Taigi vieni iš seniausių mūrų yra mūryti iš tokių netašytų akmenų. Archeologija tokio tipo mūrus vadina kiklopiniais. Šito tipo tvirtovių liekanų apsčiai randame Biblijos krašte Kanaane. Kur jos tarnavo vietos gyventojams užuobėga nuo klajoklių užpuldinėjimų, ar susikivirčijus vietiniams valdovėliams. Tačiau tos iš didžiulių akmenų, kartais 2 m skersmens, statytos galingos sienos supdavo tik mažą plotą, kur stovėjo tų laikų 'miestas', paprastai turintis atskirą savo šaltinį vandens. Senovėje žinoma Megiddo tvirtovė, dabar — Tell el-Mutesellim, apėmė tik apie 5 ha plotą. Kitos buvo dar mažesnės ir turėjo nuo ½ iki 3 ha ploto. Net Kanaano stipriausios tvirtovės Jericho pilis — akropolis — teturėjo vos 2.35 ha plotą. Kiekvienoje tokioje pilyje sėdėjo nepriklausomas karaliukas, dažnai kovojantis su savo artimiausiais kaimynais.[13]

Tačiau ir netašytus akmenis tais laikais sugebėdavo ir be kalkių surišti. Tam tikslui dėdavo eiles balkių, žagarų tarp akmenų eilių. Tokių nesucementuotų akmenų senus mūrus vokiečiai vadindavo 'Trockenmauer'.

Išlikę iš 8 amž. Odilienburgo tvirtovės sienų likučiai yra tipingi tokio pobūdžio karinei architektūrai. Alzaso hercogas Alemanas Ettichas padovanojo pilį savo dukrai Odiliai, o ji vienuolynui. Sienos pastatytos yra iš laisvų akmenų, išlaužtų vietoje iš uolų. Tačiau akmens turi skyles ar iškarpas, į kur įsisprausdavo mediniai kyliniai laikikliai. Toki laikikliai jau randami pas Romos Vitruvijų, kur jis juos vadina dėl jų pavidalo securicula (dviašmeniai kirvukai) ir subscus (dviašmenis kirvis). Su tokiais laikikliais neva buvusi Atėnuose pastatyta Tezėjaus šventykla.

Atrodo, kad Odilienburgo tvirtovė buvo statyta paskubom, nes ir akmens ir laikikliai yra paruošti prastai, nespecialistų dirbti. Tik vėliau mediniai laikikliai buvo pakeisti geležiniais. Sienos nebuvę žymiai augštesnės kaip 3 m, storumo nuo 1.30 m iki 1.80 m. Vartai buvo taip įrengti, kad besiveržiančio priešo dešinė, beskydė pusė, būtų atsukta į gynėjus. Toje pilyje slėpdavosi derlingo slėnio gyventojai su savo turtu nuo priešų ir ten gindavosi.

Galai statydavo pylimus, derindami rąstus ir akmenis, tarpus pripildydavo žeme, moliu (3/5 medžių ir 2/5 žemės ir akmenų). Spėjama, jog medis tokiame pylime dar geras išlikdavo iki 100 metų.

Dakai savo mūrus sutvirtindavo irgi dėdami rąstų eiles.

Vienas iš gražiausių išlikusių pylimų sistemos įtvirtinimų (Ringwaelle) Vokietijoje yra Der Altkoenig Taunus srityje.[19] Ta tvirtovė, be abejo labai sena, dar ir 1792 m pasitarnavo žmonėms, kai įsiveržė prancūzai. Žmonės iš apylinkių su manta ir su gyvuliais ten pasislėpė. Pritrūkus vandens, jie bulves virėsi piene ir net prausėsi pienu. Tik po 14 dienų, pasitraukus prancūzams, jie galėjo iš ten išeiti.[19]

Tokia derinta iš akmenų ir rąstų siena būdavo sunkiau pramušti su taranu (Widder, avinas), kaip vienų grynų akmenų. Kartais priešas padegdavo tokią sieną, kuri, išdegus rąstams, griūdavo.

Patys pylimai ar volai supilti iš žemių, kad būtų patvaresni ir augštesni, būdavo stiprinami rąstais, pagaliais ir žabų ryšuliais. Viršuje pylimo paprastai dar statydavo medžio statinių sieną, kuri kartais būdavo išpinama ir apdrebiama moliu ir kalkėmis. Panaši tvirtovė buvusi Prūsuose — Wallburg Hausenberge, prie Germau, Semboje.[19]

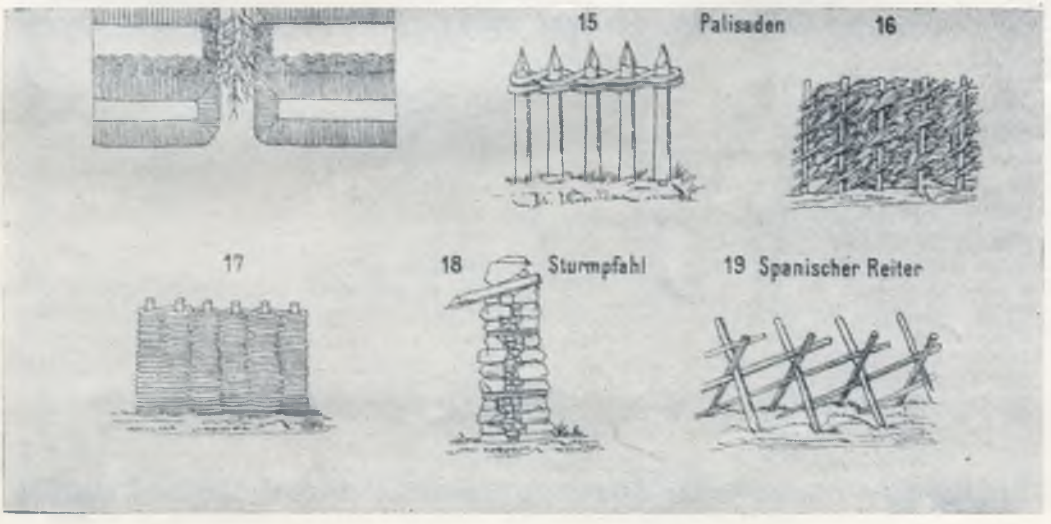

14. Medžiu užverstas praėjimas — vartai;
15, 16, 17 — palisados, statinių ir pinučių tvoros;
18. — Akmenų siena su iškištais nusmailintais basliais;
19. — Kryžiokai, arba ispanų raiteliai.

Ypatinga tvirtovė buvusi Arkona, Ruegeno salos (Rugijos?) šventovė-pilis. Ji buvo įrengta į rytus kylančioje kreidos kalvoje. Ten būta Šventavyčio (Swantewit) šventyklos ir jo kunigų gyvenvietės. Tačiau pavojaus metu apylinkės gyventojai ten jieškodavo prieglobsčio ir apsaugos. Iš dviejų pusių pilį saugojo pajūrio skardžiai, o iš trečios, iš vakarų, ėjo mūras puslankio pavidalo su grioviais abiejose mūro pusėse. Šiaurinėje pusėje pylimas buvo augščiausias ir čia virš jo stovėjo medinis bokštas, kuriame plevėsavo šventoji Šventavyčio vėliava. Bokštas saugojo ten esantį įėjimą, kuris apgulimo atveju būdavo užverčiamas žemėmis.

"1168 m. birželio mėn. prie Arkonos pasirodė Danijos karalius Valdemaras su savo ir sąjungine kariuomene ir ruošėsi jos apgulimui, kai birželio 14 d. keli danų gurguolininkai, įsidrąsinę, pribėgę prie pylimo, bandė svaidyklėmis kliudyti pilies bokštus. Pradžioje įgula tik juokėsi, bet kai priejų prisiartino ir kariai ir puolančių skaičius vis didėjo, reikalas surimtėjo. Kilo karštos kautynės, buvo šaudomos strėlės, svaidomos jietys ir akmenys. Kautynių metu vienas senas pamarėnas pastebėjo, kad tarp žemės krūvos, kuri buvo užversta ant vartų ir tarp augšto išsikišusio bokšto su vėliava buvo likęs gilus plyšys, pakankamai didelis įlįsti vienam žmogui. Į velėnas susmeigtos jietys pamarėnui patarnavo, kaip kopėčios ir jam pavyko užkopti, nes pirmyn išsikišęs bokštas jį dengė nuo gynėjų akių. Titnagą ir plieno gabalą jis turėjo su savimi, gi šiaudų jam padavė pasmeigę ant jiešmų. Įgula pastebėjo, kas atsitiko, tik kai pakilo dūmai. Ugnį užgesinti nepavyko. Gynėjai ir puolikai veržėsi ugnies kryptimi, kuri apėmė ne tik bokštą, bet pamažu ir visą pylimo viršutinę dalį. Kai atvyko karalius su savo gudriu kancleriu vyskupu Absalonu, pilies pasidavimas buvo neišvengiamas. Šventovė ir medinė dievaičio statula buvo sudeginta ir krikščionybė įvesta".[19]

Kai danai įsiveržė į pilį, juos pasitiko stipri smarvė. Mažame 188 m ilgio ir 135 m pločio plote, trijuose augštuose, buvo susitelkę 600 pilies gynėjų ir dar jų šeimos su visu jų turtu.

Žemės pylimai būdavo pilami ne tik tvirtovėms saugoti, bet ir ištisom krašto sritims. Tacitas mini apie agrivarijų supiltą pylimą gintis nuo cheruskų. Panašūs pylimai ant krašto sienų buvo savo laiku plačiai paplitę Prancūzijoje (Limites), vakarinėje Lenkijoje dar ir viduramžiais jie buvo vartoti. Šveicarai tokiais pylimais užtverdavo slėnius ir tarpukalnes ir vadindavo juos Letzinen.

III. LAIVININKYSTĖS PRADŽIA

Įvairaus tipo plaustus žmogus išmoko gaminti ir vartoti dar Senajam akmens amžiuj. Primityvus plaustas, iš nendrių surištas kūlys, buvo vartotas Asyrijoje, ką rodo išlikę reljefiniai paveikslai. Kinijos piratai tokius plaustus vartodavo keltis per upę netikėtam

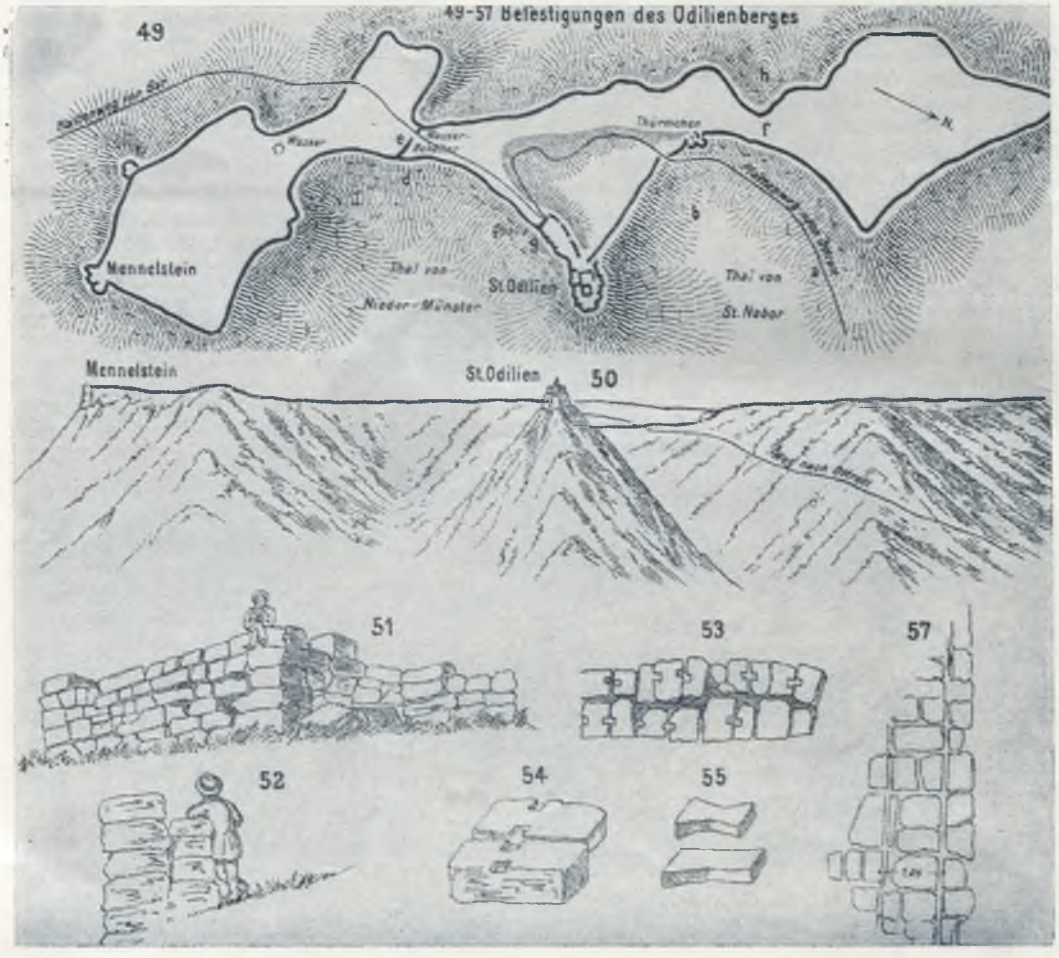

Odilienburgo planas ir žemiau — įtvirtinimų pobūdis.

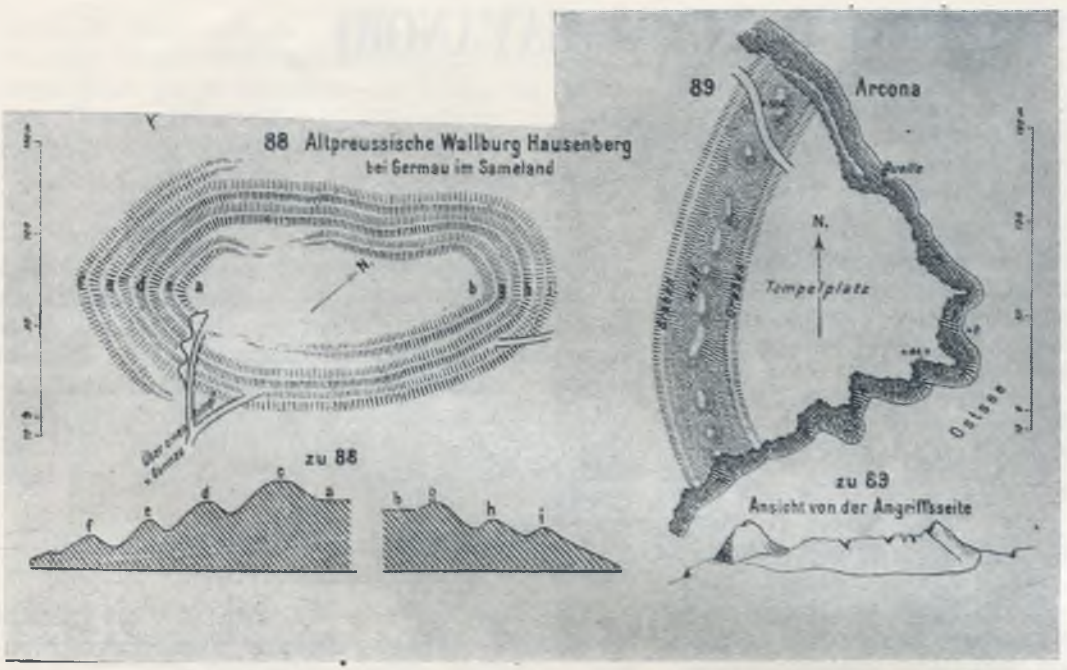

88. Senųjų prūsų pilis Hausenbergas (prūsiškas jos vardas nežinomas) prie Germau, Semboje. Pilį gynė ištisa pylimų sistema.

89. Arkonos pilies planas ir žemiau piūvis iš pričšo pusės žiūrint.

užpuolimui. Dar ir šiais laikais tos pačios priemonės padeda pietų Amerikos, Kolumbijos indėnams persikelti per upes, ar ežerus. Nendrių ryšulys, surištas ir suspaustas abiejuose galuose, per vidurį platesnis, jau iš karto davė laivelio ar kanu pavidalą, iš kurio toliau vystėsi laivas.

Atsparesnis vilnims ir didesniems krūviams kelti tiko keltas, daromas iš rąstų ar storesnių baslių. Jau Homero Odisėjas gaminasi sau visai tobulą keltą iš 20 medžių ir puikiai jį valdo. To kelto būta 10 m ilgio ir 3 m pločio. Ta pati proporcija taikoma ir šiandien greitiems būriniams laivams.

Nuo neatmenamų laikų iš storo kamieno žmonės sugebėdavo pasigaminti valtį. Kamieną išskaptuodavo ugnimi — žarijomis, ir taip pasidarydavo vientiso medžio valtį — pirogą, dažniausiai vienvietę. Dar ir dabar primityvūs žmonės gaminasi tokias pirogas.

Asyrai kartais keldavosi per upes ant oro pripūstų odinių maišų. Ant tokių pripūstų maišų jie kartais statydavosi ir keltus. Tačiau tokios kėlimosi priemonės nebuvo patvarios ir tiko tik trumpiem atstumams ir ramiems vandenims.[12]

Duvensee pelkėje, Šlesvig Holšteine, prieš keletą metų buvo rastas medinis irklas iš 7-to tūkstantmečio, seniausias rastas medinis žmogaus padargas.[12] Naujajame akmens amžiuje jūrininkystė jau klestėjo. Jūros keliais ėjo prekyba svarbiom medžiagom kaip titnagu ir jo gaminiais, vėliau rūdomis ir metalų gaminiais.

Apie 300 m. pr. Kr. vyko didesnio masto ūkininkų kėlimasis per jūrą į Suomiją ir Pabaltijo kraštus. Piešiniai uolose rodo tų laikų irklinius laivus, tais laikais vartotus ir jūrinėse kelionėse.[12]

Okeanijos polinėziečiai, dar istoriniais laikais, tik akmens įrankius vartodami, sugebėdavo pasidirbdnti būrinę valtį daugiau kaip 100 pėdų ilgio, kurioj tilpdavo daugiau kaip šimtas žmonių su reikalingu maistu 1000 ir daugiau mylių kelionėms.

Burės yra dažnai vaizduojamos jau 3-čio tūkstantmečio paminkluose iš Egipto ir Viduržemio jūros baseino. Seniausias burės paveikslas yra ant Egipto vazos iš 3000 m. pr. Kr. Ten vaizduojamos burinės valtys, atrodo, yra svetimos ir kilę, greičiausiai, iš Persų įlankos.

Taigi, be kalvio, tais laikais, greičiausia būta dar vieno amatininko — laivų statytojo.[23]

LITERATŪRA:

1. The Cambridge Ancient History, Vol. 1; 2. Enc. Britannica; 3. Reallexikon der Vorgeschichte; 4. V. G. Childe, The Dawn of European Civilization, 1947; 5. Max Jachns, Handbuch einer Geschichte des Kriegswesens, 1880; 6. G. G. Mac Curdy, Human Origins, 1924; 7. Specht, Geschichte der Waffen, 1872; 8. A von Pawlikowski-Cholewa, Heer und Voelker Schicksal, 1936; 9. C. S. Coon, The Story of Man, 1954; 10. G. Bibby, The Testimony of the Spade, 1956; 11. J. B. Bury, A History of Greece, 12. P. Hermann, 7 Vorbei und 8 Verweht, 1954; 13. W. Keller, und die Bibel hat doch Recht, 1955; 14. Jean de la Varende, La Navigation Sentimentale, 1952; 16. Stuart Piggott, Prehistoric India, 1952; 17. Seton Lloyd, Early Anatolia, 1956; 18. A. History of Technology, Vol. 1; 1954; 19. A. von Cohausen, Die Befestigungsweisen der Vorzeit und Mittelalters, 1898; 20. Schreiber, Versunkene Staedte, 1955; 21. H. G. Wells, The Outline of History, 1949; 22. Seton Lloyd, Foundation in the Dust, 1955; 23. Gordon Child, what happened in History, 1952; 24. Frankfort, Wilson, Jacobsen, Before Philosophy, 1951; 25. Sir Leonard Woolley, A Forgotten Kingdom, 1953; 26. Sir Leonard Woolley, Ur of the Chaldees, 1954; 27. V. Gordon Childe, New Light on the most ancient East, 1957; 28. F. Hirth, The Ancient History of China, 1923; 29. B. Branston, Gods of the North, 1957; 30. R. Graves, The Greek Myths, 1955; 31. M. Gimbutas, The Prehistory of Eastern Europe Vol. I, 1956; 32. G. C. Vaillant, The Aztecs of Mexico, 1955; 33. V. W. von Hagen, Realm of the Incas, 1957; 34. J. A. Mason, The Ancient Civilization of Peru, 1957; 35. S. G. Morley, The Ancient Maya, 1947.

AUGINO TĖVAS SAVANORĮ

STASYS BUTKUS

Išėjus iš spaudos mano atsiminimų knygai "Vyrai Gedimino kalne" pastebėjau, kad ten yra daug spragų. Praleidau daug savo įvairių pergyvenimų. Tai pastebėjo ir kai kurie mano bičiuliai.

— Girdi, Stasy, tu esi mums pasakojęs tai, o tavo knygoje šito nuotykio nėra aprašyta, — panašiais žodžiais ne vienas yra man išmetinėjęs.

Bičiuliai patarė, ką esu pamiršęs knygoje, parašyti "Karyje". Kągi, gal ir neblogai patarė. Patarėjų turi ir jų klauso valstybių prezidentai ir kitokie žymūs asmens, tai kodėl man, tam buvusiam pilkajam kareiviui, nepaklausyti jų patarimo. Tad ir pradedu rašyti. Paliečiu ir savo vaikystę, nes ir tuomet teko kovoti su rusų caro valdininkais.

TURĖJAU TĖVĄ PATRIOTĄ

Savo tėvu Jonu didžiuojuos. Nevisi tokius tėvus turėjo. Buvo didelis Žemaitijos (tuo pačiu, žinoma, ir Lietuvos) patriotas. Mums vaikams visad primindavo: "Vaikai, ateis laikas, Žemaitija ir Lietuva vėl turės kataliką žemaitį karalių ir žemaičių - lietuvių vaiską. Mes tai nebesulauksime, bet jūs, vaikai, galite sulaukti".

Jo pranašautos Nepriklausomos Lietuvos sulaukė ir jis pats: mirė 1922 m. sausio 8 d., man būnant kariuomenėje.

Tėvukas labai gerbė Lietuvos ir Žemaitijos praeitį. Mums vaikams gražiai nupasakodavo apie didžiuosius Lietuvos kunigaikščius ir dievaitį Perkūną. Girdi, kunigaikščiai dėvėjo geležiniais drabužiais ir buvę tokie stiprūs, kai papūsdavę, tai savo kvapu priešą nupūsdavę už 25 kilometrų.

O dievas Perkūnas buvęs geriausias iš visų tikybų. Kai žemaičiams ir lietuviams pradėdavo mūšių lauke nesisekti, tai jie pasimelsdavo prie savo dievo Perkūno. O šis visad ateidavo į pagalbą. Užleisdavo didžiausius griaustinius ir ištrankydavo visus žemaičių ir lietuvių priešus.

Taip kalbėjo apie Perkūną mano labai maldingas tėvukas, kuris visą dieną kalbėdavo poterius. Ar eidavo, ar dirbdavo, vis melsdavosi. Tik kai miegodavo, ar su žmonėmis kalbėdavosi, pertraukdavo savo maldą. Įvairiausios spalvos škaplierių turėjo visą krūvą. Ir augštos doros buvo. Turėjo tik vieną silpnybę. Dirbant daržuose pakibinti jaunas moteris. Būdavo, tėvukas eina daržu, neša krepšį bulvių supilti į krūvą, ir, kaip paprastai, kalba poterius. Sutinka dirbančią moterį ir neiškenčia jos nepakibinęs.

— Butkau, velni, kokie tavo poteriai! — šaukdavo pakibintoji moteris.

— Kas Dievui — Dievui! O kas velniui — velniui! — šypsodamasis atsakydavo tėvukas, ir toliau eidavo poteriaudamas.

Tėvukas buvo pažįstamas su daugeliu ano meto lietuvių veikėjų, ypač su Povilu Višinskiu. Iš jo gaudavo platinti lietuviškų knygučių. Kai Višinskis pravažiuodavo pro Kurtuvėnus, sustodavo prie mūsų gyvenamojo namo. Mano tėvas išbėgdavo ir, priėjęs prie vežimo, gaudavo knygučių. Platindamas pasilikdavo po vieną sau. Sakydavo: "Bus vaikams, kai jie užaugs ir išmoks skaityti".

Apie Žemaitiją ir žemaičių kalbą kuo gražiausiai atsiliepdavo. Girdi, Žemaitija yra aukso obuolys. Ką jis tais žodžiais norėjo pasakyti, nesuprantu iki pat šiol. Tėvuko žodžiais, danguje kalbasi, angelai ir šventieji giesmes gieda tik žemaitiškai. O pragare velniai savo tarpe ir su prakeiktaisiais čirškia tik lenkiškai. O pats, kaip bajorų kilmės, mokėjo ir lenkiškai, ir su ponais ta kalba kalbėdavo. Kartais, prie žmonių, mėgdavo ir su žmona pasikalbėti lenkiškai. Girdi, kad kiti nesuprastų, ką jie kalbasi.

PAGERBIA PERKŪNĄ

Iki pat 1911 m. Kurtuvėnų miestelyje nebuvo pašto agentūros. Artimiausia pašto agentūra buvo už 6 kilometrų grafo Zubovo Bubių dvare, prie plento ir vieškelio. Bubių dvaras buvo vienoje pusėje Dubysos, o pašto agentūra — kitoje pusėje. Tą vietovę senieji žmonės vadino Baravinė, nors oficialiai rašė Bubiai, pagal dvaro vardą.

Iš Bubių pašto agentūros į Kurtuvėnus paštą nešiodavo mano tėvukas. Tas pareigas ėjo

apie 30 metų, iki pat 1911 m. Keista buvo tvarka. Mano tėvukas sumokėdavo Bubių pašto agentūrai po 3 kapeikas už laišką ar atviruką. O pats, atiduodamas adresatams, už laišką imdavo po 8 kapeikas, o už atviruką po 5 kapeikas. Koks buvo mokestis už laikraščius — nebepamenu.

Kadangi anais laikais nedaug kas susirašinėdavo, tai ir tų laiškų nedaugiausia tebūdavo. Tėvuko pajamos būdavo visai menkos. Jokios algos negavo. Todėl eidavo turtingesniesiems malkų piaustyti - skaldyti. Pats buvo nesveikas ir sunkesnių darbų dirbti negalėjo.

Kasdien vaikščiojant į Bubius, tekdavo jam praeiti pro seną Jurgiškių ąžuolą. Vos vienas kilometras nuo Kurtuvėnų miestelio. Senieji žmonės pasakodavo, kad šis ąžuolas turįs apie 1000 metų. Žemaičiai po šiuo ąžuolu deginę dievui Perkūnui aukas. O tėvukas Perkūną gerbė.

Praeinant pro ąžuolą, tėvuką imdavo kažkoks nerimas. Senovėje ąžuolą garbinę žemaičiai, o dabar jis apleistas, pasenęs, apačioje papuvęs, nors visas dar žalias. Papuvusioje vietoje širšės įsirengė savo sodybą, geriau sakant, tvirtovę ginti ąžuolą, kad vaikai nedrąskytų puvėsių ir nenaikintų senelio.

Tėvukui visad kildavo jausmas pagarbinti šį ąžuolą. Jam atrodė ąžuolas šventas, didingas, paslaptingas. Bet kaip jį garbinsi. Jis — krikščionis, o ąžuolą garbino pagonys. Bet tėvukas išeitį surado, kad jis ir kiti žemaičiai galėtų atiduoti ąžuolui garbę.

Nupirko koplytėlę su Sopulingosios Dievo Motinos stovylėle, nunešė į bažnyčią pašventinti ir įkėlė į ąžuolą. Sopulingosios stovylėlė tėvukui simbolizavo skausmus pavergtosios Žemaitijos ir Lietuvos, apleisto, paniekinto ąžuolo ir jo paties. Taip tėvukas sujungė dvi tikybas į krūvą. Dabar jau buvo viskas tvarkoje. Be skrupulo galėjo nukelti kepurę prieš ąžuolą ir sukalbėdamas tris "Sveika Marija", pagarbinti Sopulingąją ir tuo pat pagerbti ąžuolą. Be to, ir kiti žemaičiai, praeidami pro ąžuolą, kėlė kepures ir meldėsi. Tėvukas savo tikslą atsiekė.

Pirmojo Didžiojo karo metu vokiečių kariai Sopulingosios stovylėlę išėmė iš ąžuolo ir išsivežė namo atminimui, o gal į muzėjus. Ir daugiau panašių stovylėlių vokiečių kariai iš Žemaitijos išsivežė į Vokietiją. Karo metu tėvukas buvo labai suvargęs, o mes, vyresnieji vaikai, buvome Rusijoje ir negalėjome jam padėti. Teko tėvukui eiti per kaimus elgėtaujant, ir naujos Sopulingosios nebeturėjo iš ko įkelti į ąžuolą. Bet tradicija nenyksta. Kitas žemaitis pasirūpino įkelti, kad ąžuolo garbė nepranyktų.

TETULA KNYGNEŠĖ

Tėvo jaunesnioji sesuo Ona, kaip ir tėvukas, taip pat buvo nesveika. Silpnų akių ir šluba. Todėl iš pat jaunystės pradėjo verstis smulkia prekybėle. Ant rinkelės prieš bažnyčią šventadieniais pardavinėdavo rožančius, škaplierius ir kitokias religines ir nereligines smulkmenas. Atlaidų metais pasiekdavo su savo "prekyba" ir kitas parapijas. Ir Šiluvą, ir Žemaičių Kalvariją. Tokius "prekybininkus" žmonės pas mus vadino škaplierninkais arba paupariais. Spaudos draudimo metu tokie škaplierninkai daugiausia būdavo ir knygnešiai. Pardavinėdavo, dažniausiai, maldaknyges ir kitokias religines bei liaudies mėgiamas apsakymų knygeles, sakysime: "Genovaitė", "Kantrioji Elena" ir pan.

Tuo būdu ir mano teta pasidarė knygnešė. Lietuviškų knygų gaudavo iš Kurtuvėnų vikaro kun. Tuskevičiaus ir kitų. Teta buvo diplomatė. Kad būtų apsaugota nuo rusų policijos, draugavo su Kurtuvėnų rusų policininko - stražninko žmona. Jeigu policija sugalvodavo tetą krėsti, stražninkienė apie pavojų tetai pranešdavo.

Kartą buvo suruošta didesnė krata. Iš Bazilionų miestelio (kur buvo policijos nuovada) atvyko uriadnikas su keliais žandarais, ir visi suėjo pas kurtuvėniškį stražninką. Šis pakvietė svečius pirma pas jį papietauti, o žmonai pašnibždėjo, kad pasirūpintų apie kratą pranešti Onai Butkaitei. Stražninkienė gatvėje pagavo vaiką ir paliepė jam bėgti pas Butkaitę ir pranešti, kad paslėptų lietuviškas knygas. Žemaitukas vaikas uoliai išpildė savo pareigas. Kaip kulka nušovė pas mano tetą.

Teta skubėjo slėpti knygas. Kur vis kiša, ten, atrodo, nesaugu. Vis, atrodo, suras, pamatys. Kai nerado geresnės vietos, knygas įkišo į piklevotus miltus dėžėje. Kurtuvėnų stražninkas nesiskubino su svečiais pietus valgyti. Ir degtinė gerokai pavaišino. Po geros valandos policija išsijudino pas tetą kratos daryti. Iškrėtė kambarį, bet nieko neradę, kopėčiomis užsilipo ant augšto ir ten smulkiai iškrėtė visas palėpes. Bet ir ten nieko nerado. Policininkų tarpe buvo ir vienas lietuvis, tikras šuo caro tarnyboje. Šis policininkas lietuvis atkreipė dėmesį į miltų dėžę. Girdi, reikia miltus iškratyti. — Na, ką čia sugalvojai, biednai merginai miltus teršti. Išmaišytus miltus juk ji nebegalės maistui panaudoti. Kas į miltus kiš knygas. Sveikai pagalvokite, — perspėjo kurtuvėniškis stražninkas. Jam pritarė kiti rusai policininkai ir išgama lietuvis turėjo nusileist.

Po laimingos kratos teta vakare nuėjo pas savąjį stražninką padėkoti. Stražninkas pasisa-

A. Galdikas

Mūsų pajūryje

Darbininko klišė

kė, kad jis nujautęs dėžėje paslėptas knygas ir keikė lietuvį policininką už per didelį akiplėšiškumą kratos metu. Be to, stražninkas pasakė, kad tetą policijai įskundė miestelio karčiamninkė Chražauskienė. Liepė jos saugotis.

— Ir jūsų pačių tautiečių tarpe yra biaurių skundikų, — pabrėžė draugiškasis stražninkas.

MOKINIŲ STREIKAS

Visą laiką Kurtuvėnų miestelyje nebuvo rusiškos pradžios mokyklos. Artimiausia rusiškoji pradžios mokykla buvo už 3 kilometrų Žadvainių dvarelio laukuose. Miestelyje veikė tik slaptoji parapinė lietuviškoji mokykla, kurioje mokė moterėlė — daraktorė. Mokė tik lietuviškai skaityti. Rašyti nemokė, nes ir pati daraktorė, tur būt, nemokėjo. Tikrąją mokyklą, jau lietuviškąją, "Saulės" draugijos, įsteigė tik 1912 m. Mokytojavo jauna cenzuota mokytoja. Mokė lietuviškai ir rusiškai.

Kol miestelyje nebuvo tikrosios mokyklos, miestelio ir artimųjų kaimų vaikai, slaptojoj mokykloj išmokę lietuviškai skaityti, eidavo toliau mokytis į Žadvainių mokyklą. Mokytojas rusas Zykov lietuviškai nemokėjo. Šiaip žmogus buvo geras, jeigu neminėti rusifikacijos.

Žadvainių mokykla buvo vedama grynai rusiškoje ir pravoslaviškoje dvasioje. Nors visi mokiniai žemaičiai katalikai, bet nemokė nei lietuviškai, nei katalikų kunigo neįsileisdavo tikybos dėstyti. O pravoslavų popas kas savaitė atvažiuodavo, duodavo vaikams bučiuoti pravoslavų kryžių, mokydavo rusiškus pravoslaviškus poterius ir giesmių. Ir pertraukų metu drausdavo žemaitiškai šnekėti ir dainuoti. O mokinių buvo ne tik mažų pipirų, bet ir paauglių, kurie gerai suprato rusų politikos kėslus.

Nepamenu kelintais metais, mokiniai surengė streiką. Pareikalavo mokytojo, kad vietoj popo kviestų tikybos dėstyti katalikų kunigą, kad greta rusų kalbos mokytų ir lietuviškai, ir, kad nebūtų draudžiama žemaitiškai šnekėtis. Mokytojas atsisakė, pasiteisindamas, kad visa tai ne nuo jo priklauso, bet nuo augštesnės vyriausybės.

Vieną dieną mokiniai ir sustreikavo. Vyresniojo amžiaus mokiniai pranešė "pipirams', kad daugiau nebemokys ir mokytojas liepė knygas atiduoti. Mat, mokslo vadovėlius duodavo mokykla. O mažiesiems tinginiams to ir reikia. Prasidėjus pamokai ir mokytojui įėjus į mokyklą, vyresniojo amžiaus mokiniai pakilo ir nunešė mokytojui atiduoti knygas. Paskui jų pakilo ir visa mokykla ir pradėjo nešti knygas atiduoti. Mokytojas jau nieko nebeklausinėjo, ir tik skubėjo iš sąrašo braukyti knygas. Lietuviškai dainuodami mokiniai paliko mokyklą ir išėjo namo. Visą likusią žiemos dalį mokykla nebeveikė ir mokytojas vaikščiojo be darbo. Žmonės kalbėjo, kad streiko iniciatoriai buvo broliai Makauskiukai, jau suaugę mokiniai. Greit jie išvažiavo į Argentiną, ir dabar ten tebegyvena. Buvo susipratę jaunuoliai.

(bus daugiau)

Juozas Mikuckis

MILŽINKAPIO PASAKA

Giliai užmigo miškas žalias,
Suvystytas širma migla,
Ir nedulka atdrėkęs kelias —
Visur ramybė ir tyla.

Ūkuos milžinkapis iškilo
Jam beria dobilas rasas,
Ir paslaptingai šnera šilas,
Nulenkdamas eglių šakas.

Milžinkapis, nors amžiai skruodžia,
Nusilenkia jis išdidus —
Ir seka pasaką be žodžių
Apie kovas, žiaurius vaidus.. .

Nuskęsta į svajas giliąsias
Ir šilas ir aplink gamta,
O pasaka vis liejas, tęsias
Milžinkapio — nepaprasta.

Karan lydėjo bernužėlį
Mergelė iš gimtų namų.
Rytelį tą anksti ji kėlės,
Sutiko aušrą su skausmu.

Gi bernužėlis nebe vienas
Per kalnus jojo ir miškus.
Nevilgė ašara blakstienų —
Jiems kelias buvo nesunkus.

Žinojo, už tėvynę žūti,
Jeigu laimužė lėmė jau,
Tai ryt, vos patekės saulutė,
Tėvynės nebmatys daugiau.

Kova. Pulkai įniršę kaujas...
Ir krinta, žūna milžinai...
Jų vieton stoja pulkas naujas, —
Kovoja — žūna ir jisai.

Pirmyn, pirmyn, be baimės!
Negąsdina žiauri kova!
Jie trokšta vien tėvynei laimės,
Mirties jiems valanda — lengva!

Bet priešų vis daugiau pribūna, —
Mirtis skrajoja kruvina;
Ir šaltas kūnas slegia kūną,
Ir tilsta milžinų daina...

Kare ir bernužėlis krito,
Daugiau kovon jo nieks nebšauks.
Jis nesulaukė auštant ryto —
Jo mergužėlė nebsulauks.

Milžinkapis tiktai iškilo,
Kur narsūs kovėsi pulkai, —
Jo klausosi galiūnas šilas,
Barais jam tiesiasi laukai.

Ir žemėje, kur kraujas liejos,
Užaugo vėl žali rugiai, —
Juos vasarą lingavo vėjas,
Kalbėjo jiems kaž ką ilgai...

Gi varposna vis kilo kraujas
Iš žemės, žemės milžinų, —
Juo prisipildė diegas naujas
Ir mito laukas želmenų.

Kas žemę pūrino, pats arė
Ar duoną valgė tų dirvų —
Tikėjosi sulaukęs gero
Ir džiaugsis amžiumi laisvu.

Pažino savo jis tėvynę,
Pamilo protėvių kapus
Ir ginti, kaip didvyriai gynė,
Prisiekė tėviškės laukus.

Ir jo tėvynė prisikėlė, —
Pavasario sulaukė ji!
Jai gėlės skleidėsi ir žėlė
Į žydrią laisvę pakely.

Nuskęsta į svajas giliąsias
Gamta, naktužės užburta,
O pasaka vis liejas, tęsias —
Milžinkapio — nepaprasta.

RAUDONOJO TERORO NAGUOSE

K. ŠIRVINTA

1940 m. pabaigoje tolesnei tarnybai buvau perkeltas į 29 šaulių teritorinio korpo 179 divizijos atskirą žvalgomąjį batalioną, kurį radau įsikūrusį Vilniuje, prie Vilnelės (Antakalnio pusėje) esančio kareivinių masyvo viename, kieme esančiame, mažyčiame pastate. Pastatas buvo toks mažas, kad ir kareivių gyvenamos patalpos ir pats bataliono štabas buvo nežmoniškai suglaudintas — nebuvo vietos nė laisvai apsisukti, neužkliuvus kokio baldo ar pareigūno. Tačiau nepaisant šito, batalione jau veikė "raudonasis kampelis", kuris buvo užėmęs didžiausią tam pastate esantį kambarį.

Batalionas buvo sudarytas iš buv. 3 dragūnų Geležinio Vilko pulko ir Šarvuočių rinktinės padalinių ir turėjo kavalerijos eskadroną, tankų ir motociklistų kuopas. Be to, prie jo veikė ir šoferių mokykla, į kurią iš divizijos dalių buvo prisiunčiama kareivių mokytis šoferio amato Batalionui vadovavo lietuvis plk. ltn. V. ir komisaras Brogovskij (buvo kalbama, kad jis esąs Lietuvos žydas, tačiau niekada neišsidavė mokąs ar suprantąs lietuviškai). Bataliono vado padėjėju buvo taip pat rusas kapitonas, ukrainietis, mažai prasilavinęs, tačiau nuoširdus ir reikale užjaučiąs lietuvius ir besistengiąs, kai niekas kitas nemato, padėti ar patarti. Bataliono štabo viršininku buvo lietuvis kavalerijos kapitonas G. Visi kiti bataliono karininkai, išskyrus kuopų politinius vadovus rusus, buvo lietuviai ir neatrodė, kad nors vienas jų būtų parsidavęs ar demonstravę savo simpatijas komunizmui ar okupantams. Savaime suprantama, visi buvo santūrūs pokalbiuose ir savo tarpe ir su rusais, tik kiek vėliau susidarė grupelės karininkų, kurie nevengdavo ir atviriau pasikalbėti savitarpyje. Tačiau vieno politinio vadovo ypatingiems reikalams (ruso) ne tik mes, lietuviai, privengdavome, bet ir patys rusai bijodavo. Be nuolatinių politinių vadovų batalione dažnai maišydavosi ir vienas politinis vadovas iš divizijos ypatingo skyriaus — Lietuvos rusas, jaunas vyras, laisvai kalbąs lietuviškai, tik jo pavardės dabar jau nebeprisimenu.

Batalionas to meto sąlygomis gyveno normalų gyvenimą, be ypatingesnių įvykių, bet žinojom visi, kad į bataliono štabą prisiųstasis raštininkas, lietuvis būtinos tarnybos kareivis, kilęs iš neturtingų tėvų ir baigęs kelias gimnazijos klases, buvo jau užverbuotas į komjaunuolius ir dėl to turėjo būti vengtinas ir neduotas progos šnipinėti bendradarbius.

Kareiviai tačiau jau rūgo, nes "Liaudies" kariuomenės dienų šūkiai, — kad dabar esame visi draugai ir kad karininkai yra didžiausi kareivių išnaudotojai ir budeliai — jau buvo praėję. Visos gražios pasakos apie draugystę ir laisvę, gerą gyvenimą ir gražias ateities perspektyvas buvo užmirštos, bet ir pats jų gyvenimas pasidarė sunkiai bepakeliamas. Nuolatiniai varginantieji ir dažnai betiksliai užsiėmimai, neleidimas išeiti iš kareivinių ir tiesiog katastrofiškai pablogėjęs maistas vertė kareivius įvairiomis įmanomomis priemonėmis rodyti savo nepasitenkinimą esama tvarka, o karštesnieji sugebėdavo gražiai pademonstruoti ir savo patriotiškumą. Dauguma apsivylusiųjų kareivių vėl grįžo prie karininkų, ieškodami paramos ir patarimo.

Rikiuotės karininko gyvenimas pasidarė sunkiai bepakeliama našta. Iš vienos pusės instinktyvus noras išlikti pačiam fiziškai, noras nepasidaryti išdaviku ir parsidavėliu, o iš kitos pusės degantis reikalas tramdyti kareivių pasikaršėiavimus, išsišokimus ir kartais nereikalingus patriotizmo demonstravimus — vertė tokį karininką būti šaltu, suvaldančiu nervus ir reikalavo nežmoniškų fizinių pastangų. Griežtas ir raidiškai taikomas gyvenime okupanto įsakymas, kad karininkas yra atsakingas už kiekvieną savo kareivių išsišokimą, daugeliui karininkų neleido pasitraukti nuo savo kareivių net ir nakties metu.

Tokiomis tad sąlygomis ir teko pažinti kavalerijos eskadrono ltn. Al., kurio likimas, kaip ir daugelio kitų jo likimo draugų, iki šiol tebėra nežinomas. Kai daugeliui metų praėjus, pažiūriu atgalios ir pagalvoju apie buvusius bendradarbius, jis — čia dėl visiems suprantamų priežasčių tik kuklia raide pažymėtas — iškyla kaip šviesus vado pavyzdys, kurio noras išsaugoti kuo daugiau jam pavestų kareivių nuo kalėjimo, priverčiamųjų darbų, o gal ir mirties, jį patį nuvedė į tolimųjų Rusijos plotų šaltą ir žiaurią nežinią.

Prieš pačias Kalėdas bataliono karininkus sukrėtė staigus paleidimas iš kariuomenės bataliono štabo viršininko kpt. G. ir kavalerijos ltn. An. Jie tiesiog buvo išmesti iš bataliono, nes per keletą minučių buvo sudaryti jų paleidimo dokumentai ir jiems įsakyta tuojau pat apleisti bataliono patalpas be teisės bet kada vėl į jas įžengti. Stebėjomės ir bandėme įspėti tokio staigaus jų paleidimo priežastis, bet nesugebėjome. Tik žymiai vėliau paaiškėjo, kad jie abu priklausė pogrindžiui ,tik kpt. G. pavyko išsislapstyti per visą okupaciją, o ltn. An. buvo suimtas ir vėliau nužudytas.

Kiek vėliau naktį į bataliono kareivines atvyko iš divizijos ypatingojo skyriaus pareigūnai su eskadrono politiniu vadovu suimti vieno eskadrono kareivio. Eskadrono budėtojas buvo įsakytas be eskadrono vado žinios neišleisti naktį nė vieno eskadrono kareivio iš kareivinių. Vykdydamas savo vado įsakymą, eskadrono budėtojas griežtai atsisakė išleisti suimtąjį kareivį. Nei eskadrono politinio vadovo reikalavimai, nei grąsinimai išleisti suimtąjį, eskadrono budėtojo nepaveikė — teko naktį iššaukti eskadrono vadą ltn. Al. Žinoma, vado atvykimas suimtojo neišgelbėjo — jį vis tiek išsivedė, bet ltn. Al. vardas eskadrono kareivių tarpe dėl to tik pakilo, nes jie praktiškai įsitikino, kad vadas tikrai jais rūpinasi. Sunku buvo ltn. Al. išsiteisinti prieš komisarą už trukdymą saugumo organams eiti savo pareigas, bet ltn. Al. teisinosi, kad, būdamas atsakingas už kareivių elgesį ir drausmę, jis turįs žinoti, kas su jam patikėtais kareiviais yra daroma.

Atrodo, tai ir buvo pradžia regzti patamsio gaivalams įvairias pinkles prieš ltn. Al. Juo labiau, kad eskadrono politinis vadovas, nesuprasdamas lietuvių kalbos, įvairiais sovietinės sistemos senai išbandytais metodais įsigijo keletą agentų iš eskadrono kareivių tarpo.

Normaliame kariuomenės gyvenime yra visai natūralu susilaukti nelaimingų atsitikimų su kareiviais, ar pan., bet ne sovietinėje santvarkoje, kur kiekvie-

Lietuvos kariai priversti dalyvauti raudonųjų demonstracijose 1940 m. **V. Augustino nuotr.**

name nelaimingame atsitikime tuojau įžiūrimas noras pakenkti ne tik raudonajai armijai, bet ir visai sovietinei santvarkai. Todėl tariamieji kaltininkai turi praeiti žiaurią tardymų ir grasinimų ugnį. Juk kiekviename, kad ir mažiausiame atsitikime tuojau įžiūrima kontrrevoliucija ir sabotažas. Daug kartų teko būti tardomam ir ltn. Al., nes atsitikdavo, kad dėl šaltos ir gilios žiemos eskadrono arkliai susižeisdavo per pratimus į gilaus sniego padengtas spygliuotas vielas ar kitokius objektus. Tokiais atvejais jokie teisinimaisi nepalankiomis ar nenumatytomis aplinkybėmis nieko nepadėdavo — kaltininkas turėdavo būti surastas. O kaltininku paprastai turėdavo likti tas, kuris kada nors anksčiau dėl kurios nors priežasties buvo įgrupuotas į nepatikimųjų skaičių.

Vieną dieną per politinio parengimo pamokas, kurioms buvo skiriama pati pagrindinė vieta kitų užsiėmimų ir darbų eilėje, buvo aiškinamas įgrisęs visiems iki gyvo kaulo "Trumpas VKP(b) istorijos kursas", bet iki pat karo pradžios mes taip ir nepajėgėm jo užbaigti. Juk norint pasirodyti, kad domiesi dalyku, turėdavai atsakinėti rusiškai ir beveik pažodžiui, kad nenukryptum nuo "linijos". Tik atlikus šitas "apeigas", prasidėdavo kareivių mokymas ar darbas štabe. Tą dieną dėstė pats komisaras Brogovskij. Priešais sėdintis ltn. Al. pieštuku kažin ką dirbo laikraštyje. Mat šitos švietimo pamokos būdavo bataliono raudonajame kampelyje, kur visada būdavo pilna visokių sovietinių laikraščių. Komisaras, pastebėjęs ltn. Al. bepiešiantį, priėjo prie jo ir pasiėmė priešais ltn. Al. gulėjusį laikraštį. Žiūrim, kad Stalino ūsai tame laikraštyje pieštuko brūkšniais užriesti viršun, kaip lenkų bajoro. Komisaras nieko leitenantui nesakė, bet tą laikraščio numerį įsidėjo kišenėn. Įvykis nusmelkė visus, bet kai apie jį batalione nieko neteko girdėti kalbant, atrodė, kad visa tai praeis tylomis. Tik ltn. Al. dėl to įvykio buvo labai nusiminęs ir vieną kartą prasitarė: "Et, vistiek prie manęs visą laiką kimba ir be to".

Atėjo gegužės mėnuo, šaltas ir vėjuotas. Vieną dieną sužinome, kad batalionas turįs išvykti "vasaros pratimams" į Pabradės poligoną. Visi jautėme, kad į Vilnių jau nebegrįšime, nes buvo įsakyta paimti net ir baldus ir rakandus, kurių paprastai į poligoną vykstant neimama. Buvo vykstama, vykdant tam tikrą karinį uždavinį su tariamu persikėlimu per Žeimenos upę. Pratimui vadovavo prisiųstas iš divizijos štabo plk. ltn. St. Rodos, kad visi gali suprasti, jog sunku yra suderinti arklių ir motorizuotų priemonių žygį, bet ir čia bataliono komisaras ieškojo kaltininkų, kodėl arkliai nespėja žygiuoti su bataliono motorizuotomis priemonėmis. Ir tuo kaltininku buvo atrastas eskadrono vadas. Jis buvo kaltas, kad arklys pametė pasagas, kad pamušo kojas, kad motorizuotai bataliono grupei tekdavo laukti eskadrono.

Pagaliau kitos dienos paryčiais pasiekėme stovyklavimo vietą Pabradės poligone ir visiems be jokio poilsio teko baigti rengti stovyklą.

Visos divizijos dalys, išskyrus artilerijos pulkus, išsirikiavo ištisinėje, kelių kilometrų eilėje. Vėliau

patyrėme, kad aplinkui yra išsidėsčiusios rusų kariuomenės dalys. Niekas neturėjo teisės be dalies vado ir komisaro leidimo apleisti stovyklos ribas. Net ir į kitas kariuomenės dalis toje pačioje stovykloje be tarnybinio reikalo buvo uždrausta lankytis. Karininkams buvo draudžiama net ir už pinigus maitintis kareivių virtuvėse. Jų mityba turėjo rūpintis Voentorgas. Karininkų valgyklos patalpos buvo išdaužtais langais, per kuriuos švilpė vėjas ir nešė smėlį. Maistas buvo prastas, bet brangus. Kai kurios didesnės kariuomenės dalys buvo atsigabenusios į stovyklą buvusių dalių karininkų ramovių vargingas liekanas, dabar pavirtusias valgyklomis, kurių tiekiamas maistas buvo ir pigesnis ir geriau pagamintas. Keliais atvėjais ir mes bandėme prisisukti prie tokių valgyklų, bet netrukus išaiškėdavo, kad mes priklausome kitai kariuomenės daliai ir todėl apgailestavus nesekmę vėl turėdavome grįžti prie Voentorgo valgyklos.

Pratimų, kurie buvo įprasti daryti laisvės metais poligone, čia beveik ir nebuvo. Kareivių mokymas vyko ir toliau taip pat, kaip ir būnant nuolatinėje kareivinių vietoje. Politinis švietimas taip pat nesibaigė. Dažnai girdėdavosi gražios patriotinės pražygiuojančių kareivių dainos. Slinko gyvenimas nuobodus, netikras ir pilnas nerimo dėl rytojaus dienos.

Birželio 14 d. pavakarį pasklido žinia, kad daugelis karininkų turi pasirengti išvykti naktinių pratimų. Praėjo naktis ir kita diena įpusėjo, bet apie į "pratimus" išvykusius karininkus niekas nieko negirdėjo. Tik pavakarėmis bataliono komisaras, susišaukęs karininkus, paaiškino, kad išvykusieji karininkai buvo suimti kaip liaudies priešai. Laimei iš mūsų bataliono nė vienas karininkas į "pratimus" nebuvo įsakytas vykti. Ir komisaras tuo pasidžiaugė, bet tuojau pat pridūrė, jog mes neturį manyti, kad mūsų tarpe nėra liaudies priešų.

Ir vėl klausinėjome kiekvienas save, kurio eilė bus dabar, nes kalčių prieš sovietinį okupantą turėjome kiekvienas...

Karininkų eilės žymiai praretėjo, daugelio pažįstamų veidų niekur nesutikdavai... Divizijos štabe pasiliko tik pora lietuvių karininkų.

Praėjo kelios klaikaus netikrumo dienos ir nemigo naktys. Vis dažniau batalione pradėjo lankytis divizijos ypatingojo skyriaus politinis vadovas. Vengiau jo iš tolo, tarytum tuo būčiau išsisukęs nuo suėmimo. Pakriko ir mūsų politinis švietimas, nes susirinkę nesulaukdavome savo lektorių — komisarų. Tik kažin kodėl norėdavosi būti su kuo nors drauge, bet ne vienam. Pašauktas kokiu reikalu į štabą, vis pagalvodavai, kad štai dabar jau ir tavo eilė...

Kažin kas turėjo inspektuoti mūsų stovyklą, ir komisaras įsakė pagražinti rajoną, štabo patalpose prikabinėti sovietinių šūkių, pastatyti stovyklos vartus. Kiekvienam karininkui buvo įsakyta, kas turi būti padaryta. Ltn. Al. ir jo politiniam vadovui buvo įsakyta pastatytindi stovyklos vartus. Ltn. Al. tuos vartus ne tik suprojektavo, bet ir pats, padedamas kelių kareivių, pastatė, tačiau komisaras jo darbo negyrė, nors vartai tikrai atrodė šauniai.

Tą vakarą atsitiktinai sutiktas ltn. Al. paklausė:

— Girdėjai, komisaras vartų net nepastebėjo, o pats nežinau kodėl į juos ne tik daug darbo, bet ir širdies įdėjau. Jaučiu, kad tas mūsų tarpe esantis liaudies priešas tikrai būsiu aš...

Stengiausi raminti, kad čia gali būti paprastas atsitiktinumas, bet mačiau, kad ltn. Al. įtikinti negaliu.

— Žinau, kad esu sekamas jau nuo seno, bet jie manęs lengvai nepaims, — kalbėjo. Dieną, kada visi mato, jie manęs neims, o naktį — aš esu pasiruošęs. Miegu apsirengęs slidininkų eilute, užtaisytas parabelis pagalvėje. Manai, kad šituos ūsus aš dėl grožio nešioju. Pabėgęs nusiskutu — ir atrodysiu, kaip aštuoniolikametis — kas mane atpažins?

Išsiskyrėme. Vėl praėjo gal diena ar ir kita.

Vieną dieną visi bataliono karininkai turėjome išvykti lauko pratimų, kuriems vadovavo bataliono vadas. Tačiau nežinia laimei ar nelaimei sugedo bataliono sunkvežimis, ir išvykti negalėjome. Bataliono vadas, nusivedęs mus pora šimtų metrų už stovyklos ribų, pradėjo vykdyti uždavinį žemėlapyje. Diena buvo saulėta, bet vėsi. Ltn. Al. palikome stovykloje, nes jis tą dieną buvo paskirtas bataliono budėtoju.

Nagrinėjome uždavinį. Staiga pamatėme į mūsų grupę bebėgantį bataliono politinį vadovą ypatingiems reikalams. Bėgo jis greitai, ir iš jo veido išraiškos supratome, kad kažin kas yra negera. Atsidūręs prie mūsų grupės, jis neįprastu balsu pareiškė, kad bataliono vadas turįs tuojau vykti į bataliono štabą pas komisarą. Skubėdamas bataliono vadas, matyt, pamiršo paskirti pratimo vadovą, todėl mes, kurį laiką lukterėję, prisidengę pušaitėmis, pradėjome artėti prie bataliono stovyklos. Stovykloje buvo ramu ir tylu. Netrukus iš savo palapinės, kur gyveno kartu su komisaru, išėjo bataliono vadas rankoje laikydamas raudoną budėtojo raištį ir, priėjęs prie mūsų grupės, vienam karininkui įsakė užsidėti raištį ant rankovės ir pradėti budėtojo pareigas. Supratome, kad ltn. Al. yra kažinkas atsitikę. Vėl pasirodęs politinis vadovas pareikalavo dviejų karininkų padaryti kratą ltn. A. palapinėje. Žinoma, tai buvo tik tuščias formalumas — ką palapinėje gali paslėpti, juo labiau, kad palapinėje gyveno net penki karininkai. Greitomis susukę antklodę, paklodę ir pagalviuką, įsukome dar ir gabalą lašinių, nes buvome tikri, kad ltn. Al. yra suimtas ir kad dar tebėra komisaro palapinėje.

Stovėjome visi tylūs ir bejėgiai. Niekas neįsakė mums skirstytis prie darbų. Ir nežinau, ar kuriam nors mūsų buvo atėjusi mintis gelbėti suimtąjį. Juk galėjome paleisti po vieną kitą pistoleto šūvį ir pasižymėti bent simbolišku pasipriešinimu, bet, matyti, tuo metu nė vienas nebuvome pasirengę žūti... kad ir už draugą ir ginklo brolį.

Ir likome stovėti tylūs ir tuo metu, kai, prasivėrus palapinės angai, iš jos išlindo rankoje pistoletą belaikąs divizijos ypatingojo skyriaus politinis vadovas, paskui jį pažastėje laikydamas ryšulėlį ltn. A. ir vėl du su pistoletais rankose saugumiečiai.

Taip ir išsiskyrėme, tik iš tolo kariškai atsisveikinę.

A. A.

Zinaidai URBONIENEI mirus, jos vyrui Pik. O. URBONUI, didelio liūdėsio valandoje, gilią ir nuoširdžią užuojautą reiškiame: Povilas Plechavičius, prof. Stasys Dirmantas, Kazys Musteikis, Kazys Ališauskas, Andrius Butkūnas, Juozas Tumas, Antanas Rėklaitis, Bronius Ambraziejus ir Jonas Valaitis.

Redaguoja V. A. Mantautas, 38 Sawtell Ave., Brockton 39, Mass.

TREMTIES TRIMITAS

ŠAULIŲ VEIKLA BROCKTONE

Liet. Bendruomenės Brocktono Apylinkės valdybos leidžiamų BROCKTONO INFORMACIJŲ 1958 m. gruodžio mėn. numeryje yra skiriama vietos Brocktono Martyno Jankaus vardo Šaulių Būriui. Čia perspausdiname viską ištisai:

"Brocktono Martyno Jankaus Vardo Šaulių Būrys

Tai viena iš tyliausiųjų mūsų lietuviškųjų organizacijų Brocktone. Prisimindami iš Lietuvos, kad Šaulių Sąjunga buvo pati stipriausioji lietuviška organizacija, kuri pasižymėjo savo nepaprastu veiklumu ir susiklausymu bei pareigingumu, buvo pavyzdys visoms mūsų organizacijoms; nei kiek nenustebkime, kad ir čia JAV atgaivinta Šaulių Sąjunga eina tomis pačiomis Lietuvoje pramintomis pėdomis.

Šios organizacijos branduolį sudaro seni Nepriklausomos Lietuvos šauliai, kurių eiles papildė dabar šauliškas jaunimas. Štai, pavyzdžiui, ir neseniai įsisteigęs Brocktono Martyno Jankaus Vardo Šaulių Būrys jau spėjo išversti gilią lietuviško darbo vagą. Būrio eilės gausėja — narių skaičius auga. Tikimasi, kad greitu laiku iš būrio išaugs kuopa. Tas šauliškas pareigingumas yra įleidęs gilias šaknis ir Martyno Jankaus Vardo Šaulių Būrio tarpe. Žiūrint į šio būrio šaulius ir šaules reikia tik stebėtis jų stipria lietuviška dvasia. Kiekviename lietuviškame parengime juos matome dalyvaujant in corpore. Tai nereikia suprasti, kad jie dalyvauja tik dėl pramogos, bet ir įvertindami reikalingumą ir tikslą ruošiamo parengimo.

Šis jų pareigingumas taip pat atsispindi ir jų rengiamuose ciliniuose susirinkimuose, kurie lankomi visų šio būrio narių. Būrio nariai talkininkauja ir kitoms mūsų organizacijoms.

Šalpos darbas šiam būriui taip pat ne svetimas. Būrys organizuoja ir siunčia siuntinius Punsko lietuviams.

Nesistebėkime, kad šis Martyno Jankaus Vardo Šaulių Būrys greitu laiku pasidarys vienas iš stipriausių lietuviškos veiklos židinių Brocktone.

Lietuviškas Valio Martyno Jankaus Vardo Šaulių Būrio šauliams ir šaulėms!

— — —

Tiek šauliams Brocktone, tiek visai mūsų Sąjungai labai malonu susilaukti tokio teigiamo Liet. Bendruomenės įvertinimo, ypač po to, kai tai viename, tai kitame lietuv. laikraštyje įvairūs rašeivos papylė pamazgas Šaulių S-gos adresu. Vienas geras žodis vertingesnis už dešimtį destruktyvių pamokslų. Bendruomenės moralinė parama padės šauliams dar tvirčiau budėti savo idealų sargyboje.

PIRMIEJI ŠAULIAI UNIFORMOSE

Pirmieji šauliai uniformuoti pasirodė Chicagoje liepos mėn. 25 d., švenčiant 25 metų sukaktį nuo transatlantinio lietuvių lakūnų skridimo ir jų tragiško žuvimo, skrendant per Atlantą, prie Soldino miškelio Vokietijoje. Lakūnai — Stepas Darius ir Stasys Girėnas paaukojo savo gyvybes, kad mūsų tėvynė būtų garsi ir garbinga; kad atsirastų daugiau tokių didvyrių, pagal jų paliktą testamentą, kurie atliktų naujus ir drąsius sumanymus Lietuvos Garbei.

Šventė buvo labai skaitlinga, nes dalyvavo apie 10 tūkstančių žmonių. Prie žuvusiųjų paminklo buvo pravestas paradas, dalyvaujant keliems kariškiems orkestrams, daugybei gyvų paveikslų ir organizacijų. Pažymėtina, kad Vytauto Didžiojo šaulių kuopa Chicagoje pasirodė labai gražiai parade. Šauliams vadovavo Vl. Išganaitis. Dalis šaulių jau buvo savo pirmose pilkose uniformose, o kiti dėvėjo mėlynas kelnes ir baltus marškinius; mergaitės buvo tautiniuose rūbuose arba mėlynuose sijonukuose ir baltose bliuskutėse. Jiems einant pro garbės tribūną buvo šaukiama; dabar žygiuoja Lithuanian National Guard dalinys! Publika ir svečiai gausiai plojo. Be to, šauliai pirmą kartą pasirodė parade su kariškais šautuvais, nešant šaulių, tautinę ir JAV vėliavas. Po šių gražių ir įspūdingų iškilmių šaulių eilės gausiai padidėjo.

A. Gintneris

Šaulių paradas Čikagoje

REMKIME SAVĄJĄ SPAUDĄ

Kiekvienus Naujus Metus pradedame su geriausiais, nuoširdžiausiais linkėjimais vienas kitam. Kasmet ryžtamės vis naujiems darbams. Palinkėkime geriausios šiais metais sėkmės ir savajai spaudai Tremties Trimitui ir Šaulei Tremtyje. O, kad tie linkėjimai būtų tvirtesni, sujunkime savo linkėjimus su geraisiais darbais.

Jau keli metai, kaip Kario puslapiuose rado sau vietos T. Trimitas. Metai, kaip prie jo kukliai prisiglaudė ir Šaulė Tremtyje. Šie puslapiai šauliams turėtų būti brangūs vien dėl to, kad jie mūsų, kad juose atsispindi šaulių veiklos veidas, kad juose galima kelti, gvildenti mums rūpimus klausimus.

Karys mums brangus, kad jis šauliškus reikalus suprato, mūsų siekius įvertino, leisdamas nemokamai naudotis nuolatiniai paskirtais dviem puslapiais.

Karys mums brangus dar ir dėl to, kad jis vienintėlis žurnalas, kuris savo istoriniais, patriotiniais straipsniais, gyvais kovų aprašymais kelia ir žadina kovingumo dvasią, skiepija karžygiškumą, augščiausios rūšies heroizmą — pasiaukojimą tėvynei. Ištižus dvasia, baili širdis ir reikalui esant, neįstengs pakelti ginklo. Mūsų tautai reikalingi: pasiaukoję, ryžtingi, kovingi darbininkai, tokius visus Karys norėtų matyti, tokiais šaulės, šauliai, stenkimės būti!

Savo energija ir darbu padėkime išsilaikyti kukliam spaudos kovotojui Kariui. Paraginkime vienas kitą, jei kas dar Kario neskaito, kad jį išsirašytų, sumokėkime, jei esame kas

ĮSTEIGTAS ŠAULIŲ VIENETAS DETROITE

Gruodžio 6 d. šaulio J. Petrulionio iniciatyva susirinkę organizatoriai ir šnagrinėję šaulių vieneto steigimo reikalą ir sąlygas nutarė įsteigti šaulių vienetą Detroite. Tuo tikslu gruodžio 21 d. įvyko steigiamasis Detroito šaulių vieneto susirinkimas.

Susirinkimą atidarė ir jį gražiai, kultūringai pravedė organizacinio komiteto pirmininkas š. Jonas Petrulionis. Detroito skautės ir skautai įnešė tautinę ir Amerikos vėliavą. Kun. dr. Boreišis sukalbėjo maldą paprašydamas Augščiausiojo palaimos šaulių darbams. Sugiedota Tautos Himnas. Pagerbti žuvusieji dėl Lietuvos Laisvės kariai, šauliai, partizanai ir šaulių S-gos įkūrėjas Vladas Putvis.

Pristatytas susirinkimui kun. dr. Boreišis, kaip Nepriklausomos Lietuvos garbės šaulys, kuris savo jautrioje kalboje pažymėjo, kad mūsų tauta, rodos, niekuo Dievuliui nenusikalto, bet turi tiek daug pergyventi ir kentėti, tik todėl, kad atsirado tvirtesnė, galingesnė jėga, atsirado priešas, kuris pagrobė valdžią, išplėšė Lietuvos žemelę. Šauliai turi kelti, žadinti lietuvių tautoje kovingumo dvasią, kad atgautų tai, ką brangiausio praradome — Laisvę.

Susirinkimui taip pat pristatyta LŠST Centro V-bos atstovė š. K. Kodatienė, kuri kalbėdama pažymėjo, kad LŠST organizacija yra Nepr. Liet. Šaulių S-gos tąsa, kuri eina jau laisvės metais pramintais keliais, gyvena tais pačiais principais, budi mūsų tautos lietuviškų reikalų sargyboje. Stengiasi dirbti visur, kur tik tautos dvasia jos darbo ar pagalbos šaukiasi. Skleidžia apie save kovingumo dvasią, stengiasi, kad ir jaunimas užsidegtų karžygiškumu. Mums reikalingi: ryžtingi, ištvermingi, kovingi darbininkai, kvietė šaulius tokiais būti, darniai, vieningai dirbti ir žiūrėti nors ir tolimon, bet skaisčion, gražion Nepriklausomos Lietuvos ateitin. Padėkojo visiems organizatoriams, visiems, kurie kuo nors prisidėjo, kad šis šaulių vienetas būtų įsteigtas. Ypatingą padėką Centro Valdybos vardu išreiškė š. Jonui Petrulioniui, kuris daugiausia įdėjo širdies ir darbo šio vieneto steigime.

Perduoti susirinkimo dalyviams nuoširdžiausi sveikinimai gen. J. Černiaus ir ponios, kurie negalėjo atvykti.

Paskaityta LŠST CV Vice-pirmininko ir adm-jos skyr. viršininko š. A. Valatkaičio sveikinimas, kuriame naujam vienetui palinkėta sekmės ir didelio džiaugsmo ryžtingame darbe Nepriklausomai Lietuvai.

Vėliavų išnešimu užbaigta iškilmingoji susirinkimo dalis.

Darbo dalyje pasilikus vien įstojusiems į vienetą šauliams, išrinkta valdyba ir aptarti skubesni, svarbesnieji reikalai.

Išrinktoji vladyba čia pat pasiskirstė pareigomis sekančiai: pirm. — Jonas Petrulionis, vice-pirmininkas — Keistutis Kodatis, sekr. — Pranė Brundzienė, kultūros reikalams — Albertas Mateika, ir išd. — Juozas Augaitis. Kand. Stasys Malinauskas ir Petras Vaicekauskas. S. Malinauskas pakviestas eiti II-jo vice-pirmininko pareigas.

Kadangi įstojo virš 20 narių, skaitoma, kad Detroite įsisteigė Šaulių Kuopa, kuriai tik tenka palinkėti vieningo, gražaus ir ryžtingo darbo.

K.

Red. pastaba:

Detroito Šaulių Kuopa yra dešimtasis iš eilės šaulių vienetas tremtyje. TREMTIES TRIMITAS linki naujajam vienetui sėkmingos ir gražios šauliškos veiklos.

skolingi. Atlikę šią būtiną šaulišką pareigą suraskime kiekvienas dar bent po vieną naują Kario skaitytoją. Turime šaulių rėmėjų ir eilę anksčiau šiai organizacijai priklausiusių narių. Jei jie dabar ir neįsijungę į šaulių eiles, bet mūsų paprašyti palaikyti karinę spaudą, tikrai dauguma neatsisakys. Čia ypač gali pasitarnauti šaulės moterys, kurios savo švelnumu, jautresniu žodžiu gali būti sėkmingesnės.

Be to, būtų gera, kad vienetai patys savo lėšomis arba suradę mecenatų užsakytų Karį vietinėms ir užjūrio jaunimo organizacijoms. Svarbu, kad jaunimas lietuviškos garbės pajautimu gyventų, kad jame bujotų pasiaukojanti, karžygiška dvasia.

Šaulės moterys labai daug galėtų pasitarnauti tiesioginiai prisidėdamos prie šauliškos spaudos sustiprinimo Tremties Trimito ir Šaulės Tremtyje puslapių praplėtimo: specialiai tam tikslui parinkdamos aukų, suruošdamos kokią arbatėlę, pietus, loteriją ir pelną tam paskirdamos.

Be nuolatinio geros knygos, spaudos skaitymo žmogus lieka nepribrendęs kultūriniam nei visuomeniniam gyvenimui. Taip pat šaulys be geros savos spaudos - skurdus organizacijos narys. Turime domėtis ir remti savo spaudą, kad ji galėtų vystytis ir patenkinti mūsų šauliškus reikalus.

Remkime straipsniais, gaivinkime mintimis, nes spauda vienintėlė mūsų darbo jungtis, išsisklaidžiusių vienetų ryšys.

Šaulė Tremtyje, nors yra susilaukusi skaitytojų įvertinimo, gražaus atsiliepimo, tačiau ir ji jaučiasi užmiršta našlaitė per visus metus susilaukusi vos vienos, kitos bendradarbės. Jos redaktorė nors ir geriausių norų kupina visoms šaulėms pasitarnauti, nepajėgs būti tiksliu moterų šaulių darbo atspindžiu, jei nesusilauks iš jūsų pačių aktyvesnio bendradarbiavimo.

Su naujomis viltimis ženkime į 1959-sius metus. Geruose, naudinguose šauliškuose darbuose gaivinkitės pačios ir nepamirškite savo sesės Šaulės Tremtyje, savo straipsniais, mintimis, sumanymais užpildykite jos puslapius.

Jūsų Redaktorė
16228 Haviland Beach
Linden, Mich.

Detroite. Malonu pastebėti, kad į naujai susiorganizavusio šaulių vieneto — Detroito šaulių kuopos valdybą įeina ir moteris šaulė Pranė Brundzienė — sekretorės pareigoms.

— — —

Knyga — raktas į pasaulio širdį.
Rabindranath Tagore

Knyga — geriausia draugė. Sausio mėnuo vienas iš šalčiausių mėnesių. Daugiau sėdime namie, daugiau turime laiko paskaityti knygą, gaunamą spaudą. Knyga tebūna mūsų nuolatinė, geriausia draugė žiemos mėnesiais.

Daug išmoksti iš mokytojų, daug iš žmonių, bet daugiausia iš knygų.

Mahatma Gandi

Chicaga, 1959 metų, sausio mėn. 1 d.

Mieli broliai ir sesės.

Naujųjų 1959 Metų proga, Lietuvos Kariuomenės Kūrėjų — Savanorių Sąjungos Centro Valdyba, nuoširdžiai sveikina visus Kūrėjus — Savanorius, Ramovėnus, Birutietes, Šaulius, Studentus, visas Jaunimo Organizacijas, pavergtoje tėvynėje priespaudos jungą Nešančius. Sibiro kacetuose Kankinamus ir visame pasaulyje išsisklaidžiusius Brolius ir Seses Lietuvius.

Remkime ir branginkime viską, kas sava lietuviška ir ryžtingai stiprinkime gretas Tėvynės laisvinimo darbe.

Tvirtai tikėkim, kad mūsų tėvynės Lietuvos okupanto pančiai bus nukirsti ir neužilgo sulauks didžiosios džiaugsmo dienos, kai vėl taps laisva ir Nepriklausoma Lietuva.

L. K. Kūrėjų — Savanorių Sąjungos Centro Valdyba

PADĖKA

Broktono ir Bostono šauliai sveikina *Francis Rožėną* su Naujaisiais Metais ir linki sekmės Jūsų gyvenime. Kaip atsidėkojimą už nemokamai mums suteiktą savo pastogę ir sodybą mūsų būrių šventėje praėjusią vasarą, mūsų prašomas KARYS su šauliško TREMTIES TRIMITU lankys Tamstą visus šiuos metus.

Su tikra pagarba

Šaulių Šventės Rengėjai

Klaipėdos uostas

Darbininko klišė

NEUŽMIRŠTAMA SUKAKTIS

Už tūkstančių mylių nuo mūsų liko Baltijos jūra, per amžius dainavusi begimstančiai lietuvių tautai lopšinės dainą. Jos gintaro kranto gojuose dar priešistoriniais laikais laimingai gyveno laisvi mūsų protėviai. Tas kraštas buvo Klaipėdos kraštas, dabar vadinamas Mažoji Lietuva.

Mažoji Lietuva yra ne kas kitas, kaip Didžiosios Lietuvos neatskiriama dalis, nes jos gyventojai yra tie patys lietuviai — mūsų broliai. Tačiau nedalomas mūsų tautos kūnas, po ilgų ir nesėkmingų kovų XV amž., tapo suskaldytas į dvi dalis, ir nuo to laiko abi dalys gana ilgą laiką gyveno skirtingą gyvenimą; viena buvo sistematingai valdovo vokietinama, o antra — lenkinama iki praradimo nepriklausomybės, kurią po ilgų pastangų bei kovų atgavo vos XX amž. Didžioji Lietuva, būdama nepriklausoma, 1923 m. sausio 15 d. prisijungė Mažąją Lietuvą.

Tenka pripažinti, kad Mažosios Lietuvos prijungimo data yra viena iš pačių svarbiausiųjų Neprikl. Lietuvos gyvenimo įvykių. Tas įvykis yra visos mūsų tautos pasididžiavimas tuo, kad mažas nykštukas nepabijojo demonstratyviai ginti savo teisių prieš didįjį drambl į, kurio neigiamoje globoje mūsų broliai išbuvo 400 metų. Ta proga su pagarba prisiminkime brolius iš Mažosios Lietuvos, kurie per 400 metų būdami prispausti, ujami ir niekinami, išlaikė savo kalbą ir papročius. Tenai buvo atspausdinta pirmoji lietuviška knyga, iš ten atėjo maldaknygės, iš ten Basanavičiaus "Aušra" sušvito, Kudirkos "Varpas" suskambėjo, ten Tumo-Vaižganto "Tėvynės Sargas" budėjo ir šimtai knygnešių rikiavosi.

Draug su tuo pro akis prabėga Rambyno vaizdai su Joninėmis, į kurias rinkdavosi būrių būriais su tautinėmis vėliavomis bei kitoms tautinėmis relikvijomis apsišarvavę veikėjai, jaunimas žygiavo iš Tilžės, Klaipėdos, Šilutės, Kauno ir net Žemaitijos kaimų. Štai tik žiūrėk: Jagomastai, Stiklioriai, Vanagaičiai, Lokiai, Kunkiai, Bajorai, Janušaičiai, Reizgiai, Mačiulaičiai, Petraičiai, Šaulinskai, Zaunai, Gaigalaičiai, Simonaičiai ir t.t. Gale štai ir Mažosios Lietuvos vaidilos: Vydūnas - Storasta ir Martynas Jankus, visi ištikimieji šventojo kalno sargai, chorų chorai, dainos, sveikinimai, kalbos, vainikai, gėlės, orkestrai, ir didžiulis laužas.

Pov. Dirkis

MIRĖ "BAZUKOS' IŠRADĖJAS

Lapkričio mėn. 18 d. Sanforde, Fla. mirė prieštankinio ginklo — "bazukos' išradėjas plk. Gregory J. Kessenich, sulaukęs 62 metų amžiaus. Kadangi išradimo metu šis ginklas buvo laikomas paslaptyje, išradėjo vardas tada nebuvo minimas ir ilgą laiką nebuvo žinomas "bazukos' autorius.

Kaip skelbiama, bazuka jau buvo žinoma 1943 m., tačiau efektingai ji buvo pavartota prieš vokiečius per Italijos invaziją 1944 m. kovo mėn., kada vienas amerikiečių seržantas iš rinkiuotės išvedė vokiečių "Tigro" tanką. Lengvesni tankai šiuo ginklu jau buvo sunaikinti anksčiau.

1945 m. šį ginklą pasigamino ir vokiečiai, kurie pradėjo jį naudoti prieš amerikiečių tankus. Pranešama, jog net du nacių vaikai - vienas 9 metų, kitas 10 metų amčiaus su juo sunaikino du amerikiečių tankus. Bazuka vartoti yra gana lengva ir iš jos šauti gali vienas žmogus, užsidėjęs ant peties. Ginklas neturi jokios atatrankos, tik garsas yra labai stiprus.

Bazukos išradėjas Kessenich yra gimęs Madison, Wiss., ir yra baigęs Georgetown Universiteto teisių mokyklą. Jis daugiau kaip 30 metų buvo armijos patentų skyriaus vedėju, todėl jam išradimų darbai buvo artimi, kad ir jį patį paskatino mėginti duoti ką nors naujo. Ir to pasėkoje gimė bazuka, kuri pasirodė vienu iš veiksmingiausių ginklų prieš tankus, dar ir šiandieną šiokrašto kariuomenėje turinčių savo svarbią vietą.

E. Šulaitis

Dvi naujenybės: "BOMARC" ir "NORAD". Kanados karinės pajėgos, vieton pagaminto ir išbandyto naujausio ir greičiausio sprausminio naikintuvo CF - 105 "ARROW', gaus vairuojamą, žemė - oras raketą "BOMARC. Bus įrengta 2 "Bomarc bazės, — viena Ontario, kita Quebec provincijoje. J.A.V. jau dabar turi tokias 4 bazes, kurių viena yra prie Kanados - J.A.V. sienos, netoli Sault Ste Marie, Michigan. Vienos tokios bazės įrengimas Kanadai kaštuos apie 10-20 milijonų dolerių. Abi, Kanados ir minėtoji J.A.V. "Bomarc bazės, gins Kanados tirščiausiai apgyventą ir svarbiausią pramonės rajoną ir J.A.V-bių šiaurės rytų sritį.

"Bomarc" bazių įrengimas Kanadoje užtruks 36 mėnesius. "Bomarc" raketa labai panaši į lėktuvą ji yra 47 pėdų ir 4 colių ilgio, jos stori sparnai turi 18 pėdų ilgio; sveria 7,5 tonas. Ji skrenda 4 kartus greičiau už garso greitį. Sudėtinga — turi apie 12,000 elektroninių dalių. "Bomarc" raketa iššauta kyla stačiai viršun ligi 15-20 mylių, vėliau daro ratą, kurio skersmuo yra apie 800 mylių, tame plote ji jieško savo taikinio. Raketa su atominiu užtaisu sprogusi ore sunaikina lėktuvus esančius nuo sprogimo centro daugiau kaip vienos mylios spinduliu. "Bomarc" raketa kartą iššauta negali nusileisti žemėn; nesuradus taikinio ar pritrūkus kuro, atatinkamų įtaisų pagelba, pati save susinaikina nepadarydama niekam žalos.

Specialistai sako, kad priemiestyje esąs aerodromas yra triukšmingesnis ir sudaro daugiau pavojaus, negu "Bomarc' raketų bazė.

Priėmimas "Bomarc" amerikietiškos raketos vieton savo naujausio ir geriausio sprausminio naikintuvo "Arrow" sukėlė nemažą triukšmą ne tik Kanados vyriausybės opozicijos politinėse partijose, bet ir iššaukė nepalankius atsiliepimus kai kurių Kanados atsargos generolų.

Buv. Kanados gen. štabo v-kas gen. G. Simonds "Bomarc" raketos programą pavadino kariniu atžvilgiu nepraktiška, jos panaujodimas gynybai bus nereikšmingas. Jis pataria negaišti laiko studijoms kaip sustabdyti tarpkontinentinę vairuojamą raketą. Buvęs generolas-adjutantas, gen. Macklin, nesenai pareiškė, kad Kanados gynyba kiekvieną dieną vis giliau krypsta į J.A.V-bių satelito ar kolonijos statusą. O Kanados karo aviacija pasidarė amerikiečių strateginės aviacijos tarnaitė. Jis sako, kad atmetus kanadietiško naikintuvo "Arrow" programą, Kanados aviacija pasilieka be lėktuvų, kurie galėtų kautis, o tai gali Kanadai brangiai kaštuoti. Dabartinė Kanados karo aviacija yra koloniališkas karinis įrankis tarnaująs J.A.V. atominei strategijai. Gen. Macklin labai prastai atsiliepia ir apie kitas Kanados ginklų rūšis. Jo nuomone, Kanados karo laivynas senai turėjo gauti povandeninius laivus; o pėstininkai išskyrus brigadą stovinčią Vokietijoj, nėra parengti karo veiksmams, nes susideda tik iš naujokų ir pusiau parengtų vyrų, ir pan.

Kanadoje daug triukšmo buvo ir dėl "Norad". Kas yra tas "Norad'? Šį žodį sulietuvinus paraidžiui reikštų Šiaurės Amerikos oro gynyba. Tai yra 15 mėnesių senumo J.A.V-bių ir Kanados bendra oro gynybos organizacija, kurioje abi valsty-

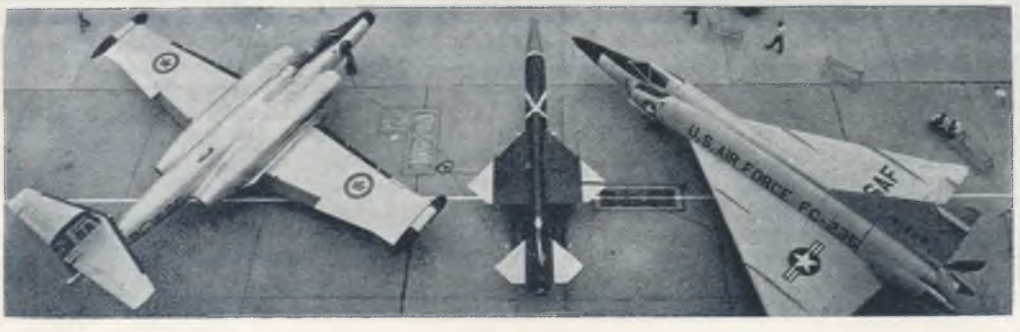

Kairėje — angliškas CF -100, deš. — amerikietiškas F-102 naikintuvai. Vidury — Bomarc raketa — 4 kart greitesnė už garsą.

Gen. mjr. J. F. C. Fuller, **KARINĖ BŪKLĖ**. Str. tilpęs Ordnance, liepos-rugp. mėn. Nr.

Iki naujųjų laikų ginklai staiga nesikeisdavo ir būdavo karta iš kartos paveldimi. Prasidėjus II Pas. karui, buvo vartojami I Pas. karo ginklai tik patobulinti ir veiksmingesni. Tačiau, tokia jau per amžius nusistovėjusi būklė, staiga, buvo sukrėsta kai pirmoji atominė bomba nukrito ant Hirošimos. Vandenilinės bombos išvystymas galutinai visus išgąsdino ir nuo to laiko nesiliauja garsūs reikalavimai sustabdyti atominį karą tarptautinėm sutartim.

Panašiai yra buvę visais laikais. Kiekvienas naujas išradimas, naujas ginklas, būdavo prakeikiamas. Štai kaip senovėje kalba Ariostas apie naujai išrastą ginklą-patranką:

"O! Prakeiktas išradime! Žemos mirties įranki!
Juodojo Tartaro karalystės požemyje pagamintas!
Belzebubo piktojo meno suplanuotas,
Žmonijos rasės išnaikinimui".

Štai ir dabar filosofas Bertrand Russell (savižudiško pacifizmo propagandistas, komunistų ir prokomunistų garsinamas visame pasaulyje. Z. R.) skelbia, jog žmonijai grėsia išnaikinimas ir atominė bomba turi būti uždrausta. Šis filosofas turėtų, rodos, suprasti, kad bombą galima uždrausti, tačiau žinojimo kaip ją pagaminti jau nebeuždrausi. O ištikus sekančiam tarptautiniam karui, visi susitarimai, kaip ir paprastai, virs tik popieriaus lakštais. Taigi reikia apsiprasti ir sutikti, kad kaip gimusi parako amžiuje patranka įsigalėjo, taip ir atominiame amžiuje išliks ir vyraus branduoliniai ginklai, kol jie pasens ar išeis iš mados.

Vieton branduolinių ginklų draudimo reikėtų statyti klausimą: Kaip jie turėtų būti vartojami? Atsakymas į šį klausimą pareis nuo politinio tikslo ir nuo to, kokio pobūdžio pasipriešinimas bus sutiktas. Jei politinis tikslas bus "pergalė bet kuria kaina", ar "besąlyginis pasidavimas", pasipriešinimas bus kuo didžiausias ir bus kariaujamas abipusio sunaikinimo karas, kuriame sunku tikėti, kad žmonių rasė žūtų, tačiau priešininkai gali būti sužaloti šimtmečiams.

Kadangi vakarų demokratijų pagrindinis priešas yra komunizmas, todėl yra gyvybiškai svarbu žinoti kokia yra raudonųjų karinė teorija. O ji yra darviniška, klauzevicinė ir bizantiška.

Ji yra darviniška, nes pagal komunizmą, taika ir karas yra neišskiriami; jie kartu sudaro nuolatinę kovą išlikti, o išlikti reikia vyrauti. Pagal evoliucinę teoriją rūšys pamažu, ne staiga, vystosi, ar viena kitą išstumia; išlieka ne vien tik stipresnis, bet ir gudresnis. Evoliucijoje nėra moralės klausimo. Išlikimas diktuoja, kad visos priemonės, tarnaujančios jos paslėptam tikslui, yra geros. O komunizmas karą prilygina pačiam gyvenimui.

Jų karo teorija yra klauzevicinė, nes karas yra tąsa politikos, iš tiesų, politikos ašis. Kadangi politika turi būti naudinga ir evoliucinė, taigi raudonieji nėra linkę vesti neriboto, tarpusavio sunaikinimo karo; ne vien tik todėl, kad jis būtų jiems rizikingas, bet ir dėlto, kad tokia pergalė būtų nenaudinga. Todėl rusai II Pas. karo metu susilaikė nuo strateginio bombardavimo (greičiau dėl neturėjimo priemonių. Z. R.).

Rusai todėl stengiasi vystyti raketas, atominius ginklus ir sputnikus, kad, būdami pilnai pasiruošę atominiam karui, galėtų terorizuoti pasaulį, kelti priešų tarpe pacifizmo meilę ir verstų juos išsieikvoti besiruošiant atominiam karui, kuris visai nebus kariaujamas.

Todėl jie laiko įprastiniais ginklais ginkluotą armiją iš 200 divi-

---

bės dalyvauja kaip lygūs partneriai. Norad v-kas yra amerikietis aviacijos gen. Earle E. Partridge, o jo pavaduotojas — Kanados aviacijos maršalas C. Roy Slemon. Norad tinklas apima visus kanadiečius ir amerikiečius gyvenančius 800 milijonų kv. mylių plote nuo Grenlandijos iki Alaskos ir nuo Meksikos iki Arktikos. Norad ausys yra trys pagrindinės Kanados ir J.A.V. radaro linijos: DEW (Distant Early Warning), MIDCANADA ir PINETREE, o taip pat šių linijų sparnuose radaro stotys, kurios įrengtos pakrančių laivuose, specialiuose bokštuose ir salose. Norad vadovauja visoms operacijoms Kanadoje ir J.A.V. Įsakius, visos radijo ir televizijos stotys sustoja veikę, visi civiliniai ir nesvarbius uždavinius vykdą kariniai lėktuvai leidžiasi žemėn, arba smunka į slėnius ar prie kalnų. Kiek toks įsakymas paliečia gyvenimą galima suprasti iš to, kad per parą Kanadoje ir J.A.V. padaroma apie 30,000 skridimų nekariniais reikalais. Norad įsakymu šimtai raketinių bazių prie J.A.V. miestų, kaip įvairių tipų NIKE ir kitų, taipogi šimtai lėktuvų bus pasirengę kovai.

Norad įsakymu tam tikras iš anksto numatytas Strateginės Aviacijos (SAC) bombonešių skaičius pakeis savo skridimo kursą ir pasuks Maskvos ar kita iš anksto numatyta kryptimi. Kiekvienas iš šių bombonešių neša tokį sprogstamos medžiagos kiekį, kuris padarytų didesnį sunaikinimą, kaip visos sąjungininkų ir ašies valstybių bombos išmestos II-jo Pasaulinio karo metu.

Norad veikia kiekvieną dieną metuose ir ištisą parą. Savo tiesioginėj kontrolėj turi apie 70 eskadrilių naikintuvų ir apie 60 vairuojamų raketų batalionų. Kiekvieną dieną "sugauna' apie 35 neatpažintus lėktuvus. Paprastai pastebėjus nepažįstamą lėktuvą pasiunčiama oran apie 140 lėktuvų jį atpažinti bei patikrinti.

Norad suorganizavimas ir operacijos kainavo apie 61 bilijoną dolerių. Dabar išleidžiama apie 10 bilijonų dol. metams. Milžiniškos pinigų sumos, bet išvertus į saugumo užtikrinimo vertybes — jos apsimoka.

J. Skardis

zijų, 20,000 karinių lėktuvų ir 500 povandeninių laivų. Mat, šios jėgos bus reikalingos tikrajam karui. Rusams jau taika yra karas, tik be kraujo praliejimo, branduolinio karo grėsmės šešėlyje. Kremlius kasdien puola savo priešus politiškai, psichologiškai ir ekonomiškai.

Raudonųjų karinė teorija yra ir bizantiška, todėl, kad kai 1471 m. Jonas III, Didysis Maskvos kunigaikštis, vedė paskutinio Bizantijos imperatoriaus Konstantino XI giminaitę Sofiją, jis pasiskelbė jo paveldėtoju. Kadangi Konstantinopolis buvo antroji Roma, taigi Maskva turinti virsti trečiąja, paskutinės pasaulinės imperijos sostine. Jonas III pradėjo didinti savo kunigaikštiją, jos plotą padvigubindamas, ir yra apskaičiuota, kad nuo tų laikų rusų imperija nuolat be sustojimo didėjo po 49 kvadratines mylias per dieną.

Kad šitų dalykų vakarų politikos vyrai nematė II Pas. karui vykstant, yra vakarų tragedija. Susitarimais su Stalinu Teherane ir Jaltoje, jie apnuogino Europos rytines sienas komunizmo ekspansijai ir jas atstūmė atgal į ten, kur jos yra buvę dar prieš 1000 metų, Karolio Didžiojo laikais. Tačiau Europa yra vientisinis kūnas ir ilgai negalės būti padalinta pusiau tarp rytų ir vakarų. Taigi taip buvo sukurta nuolatinė naujo tarptautinio karo grėsmė.

Yra nedovanotina, kad vakariečiai nežino Rusijos istorijos. Jau 1823 m. Napoleono ambasadorius Varšuvoje Abbė de Pradt rašė: "Nuo Petro Didžiojo laikų Rusijos politika yra buvusi nuolatinių užkariavimų politika; galima būtų sakyti, kad visą šimtą metų jos valdžia buvo įkūnyta viename žmoguje apsėstame tos vienos metodiško didėjimo idėjos". O 1839 m. markizas de Custine, keliaudamas po Rusiją, rašė: "Rusai nori, užkariavę, valdyti visą pasaulį; jie siekia ginklu užimti kraštus prie kurių prieina, o likusį pasaulį pavergti teroru".

Ne jie vieni taip rašė ir kalbėjo. Yra visa eilė žymių žmonių, pareiškusių panašią nuomonę, bet, deja, vakariečių politikai skaito tik romantišką istoriją.

Iš viso pasakyto iškyla trys problemos: 1. kaip išvengti neriboto (naikinančio, branduolinio) karo; 2. kaip vesti ribotą (senojo tipo) karą, neišvystant jo į neribotą, ir 3. kaip vesti politinį, psichologinį ir ekonominį karą .

Neriboto karo išvengti galima tik pasirengus jam, t.y., turint pakankamą kiekį paruoštų branduolinių ginklų, kad puolikui karo pradėjimas būtų savižudiškas. Tačiau abejojama, kad ir stiprus, branduoliniam karui paruoštas, potencialas galėtų sustabdyti įprastą ir jau istorinį rusų "knaibymo" karą, kuriuo jie pamažu, gabaliukais plėšia ir prisijungia svetimas teritorijas. Tokio pobūdžio veiksmus sustabdyti reikia turėti stiprias įprasto, senojo tipo karines jėgas. Be to, branduolinis karas vis tiek nesulaikys partizaninio karo, kuris, reikia manyti, ateityje bus tik stipresnis.

Todėl vakarams reikia būti pasirušusiems kovoti abiejų rūšių karą: neribotą ir senojo tipo. Tam tikslui reikia ir ginklus turėti parengtus su dviejų tipų užtaisais: branduoliniais ir sprogstamosios medžiagos. Pagal reikalą, vartojant tuos pačius ginklus, galima pasirinkti užtaisą.

Jei kiltų senojo tipo karas, lėmimo reikėtų jieškoti ne tiek ginklų naikinančioje galioje, kiek judrume.

Komunistai išvystė Markso klasių kovos revoliucinę teoriją į politinę karybą. Jos pagalba jie užpila priešus propaganda, naudoja ekonominį spaudimą, streikus, sukilimus, partizanų judėjimą. Tokio pobūdžio karui demokratijos yra labai jautrios, kai autokratija, tuo tarpu, visas šios rūšies priemones gali be atodairos, žiauriai nuslopinti. Nors daugelis raudonųjų vartojamų karybos priemonių ir būdų yra demokratijų nemėgiamos, tačiau reikia žinoti, kad jei nebus pereita į komunizmo kontrataką, nes tik taip galima sustabdyt komunizmo griaunančius veiksmus, pasaulis bus amžinai neramus ir komunistai savo "knaibymo" metodu nuolatos pasisavins svetimas teritorijas.

Vakarai turėtų žinoti, kad politiniame kare dėl milžiniško ir priešiško raudonųjų vidinio fronto, už Geležinės uždangos esančio, vakarai yra geresnėje būklėje. Šitame fronte turėtų būti sukurtas priešrevoliucinis judėjimas tikslu sudaryti rusams tokią nepakenčiamą būklę, kad jie turėtų atsisakyti savo griaunančių veiksmų ir sutiktų su demokratijomis.

Tikrasis sulaikytojas nuo karo yra ne vandenilio bomba ar balistinė raketa, bet karo priežasčių panaikinimas. Tol kol jos pasiliks, nusiginklavimas bus tik burtai — bandymas panaikinti karą užburimais.

Z. R.

Lietuvoje mirus

p. EDMUNDO VAITKAUS mamytei

jam ir jo šeimai nuoširdžią užuojautą reiškia

L. Bilerio šeima

ZINAIDAI URBONIENEI

mirus, jos vyrą, mūsų mielą KARIO Bendradarbį plk. O. Urboną nuoširdžiai užjaučia

KARIO Redaktorius, Administratorius ir bendradarbiai

KARYS

RAMOVĖNAI PAS ILLINOIS GUEERNATORIŲ

Lietuvos Kariuomenės 40 metų atkūrimo sukakties proga lapkričio mėn. 23 d. 1 val. po pietų Lietuvių Veteranų Sąjungos "Ramovė" Centro Valdybos pirmininkas Povilas Plechavičius ir sekretorius Antanas Rėklaitis Sąjungos vardu uždėjo vainiką ant prezidento A. Lincoln kapo Springfield, Illinois.

Ta pat proga Illinois gubernatorius William G. Stratton priėmė ramovėnų delegaciją savo rūmuose. Ramovėnų vardu gubernatoriui buvo įteikta dovana medžio raižinys - lietuviško liaudies meno stilingas kryžius, o gubernatoriaus poniai įteikta raudonų rožių puokštė. Dovanos įteikimo aktą perskaitė skautė akademikė Margarita Lukaitytė, o gėles įteikė skautė akademikė Lidija Zebrauskaitė.

Gubernatorius William G. Stratton š.m. lapkričio mėn. 24 d. atsiuntė Sąjungos Centro Valdybos pirmininkui sekančio turinio padėkos laišką:

"Dear General Plechavicius:

It was a pleasure to have you visit us at the Eeecutive Mansion Sunday. The roses you sent us are beautiful. Also, I want to thank you for the magnificent wood carving you presented us during your visit.

Again let me say how happy we were to have you here.

Sincerely,
William G. Stratton
Governor'

KARIUOMENĖS ŠVENTĖ CHICAGOJE

Lietuvos kariuomenės atkūrimo 40 m. sukakties minėjimą, suruoštą L.V.. Ramovė Chicagos Skyriaus, kuris įvyko 1958 m. lapkr. 23 d. sekmadienį, Jaunimo Centre, reikia priskirti prie nusisekusių minėjimų. Jaunimo namų didžioji salė buvo visiškai pilna. Atseit, minėjime dalyvavo apie 500 žmonių. Dalyvių tarpe vyravo, žinoma, buvusieji kariai, pradedant generolu, baigiant eiliniu.

Visa minėjimo programa buvo buvo atlikta Jaunimo namuose. Net pamaldas laikė ir pamokslą pasakė kun. J. Kubilius toje pačioje minėjimo salėje. Tuojau po pamaldų prasidėjo iškilmingas posėdis, kurį pradėjo įžangine kalba L.V.S. Ramovės Chicagos Skyriaus p-kas Pov. Dirkis, kuris vadovavo visai programai. Po pirmininko kalbos solistė p. Valatkaitė-Prince sugiedojo Amerikos himną. Atsistojimu bei tylos minutės susikaupimu, ramovėnui Andriui Mironui trimituojant, buvo pagerbti Laisvės kovose žuvusieji, ir kovotojai, kurie kovojo ne tik ginklu, bet ir plunksna, knyga, lyra ir arklu.

VETERANŲ VEIKLA

Už prezidiumo stalo buvo pakviesta apie 20-ties organizacijų atstovai. Pagrindinis kalbėtojas buvo rašytojas Stasys Tamulaitis, kuris atvaizdavo Lietuvos karį amžių tekmėje. Dar kalbėjo konsulas dr. Daužvardis, Alto p-kas L. Šimutis ir jėzuitas tėvas Jonas Kubilius - Jaunimo namų administratorius.

Iškilmingam posėdžiui pasibaigus įvyko Laisvės Kovų muzėjaus atidarymas. Atidarymo iškilmės vyko apatinėje salėje. Atidarymo metu kalbėjo: dr. Daužvardis, L. Šimutis, P. Šeštakauskas ir Z. Kolba. Dail. Z. Kolba savo kalboje išėjo iš ribų ir kalbėdamas suvedė asmenines sąskaitas su jam nepalankiomis institucijomis bei asmenimis. Dalyviai buvo nustebę tokiu kalbos netaktu.

Meninės dalies programa buvo labai originali. Ją vedė kult. vadovas Stasys Juras-Jurevičius. Meninės dalies visi dalyviai viešai Chicagoje arba patys arba savo išpildomu žanru pasirodė pirmą kartą. Meistriškai deklamavo ramovėnas rašytojas A. Mironas patrijotinius B. Brazdžionio ir P. Babicko kūrinius; L. Valatkaitė-Prince maloniu ir švelniu balsu padainavo keleta dainelių, akompanuojant p. Simutienei. Muzikas Arturas Jakavičius pasirodė su saksofonu ir su ypatinga mimika ir meistriškai atliko Rimskio-Korsakovo "Indijos dainą". Paskutinis dainavo ramovėnas Vytautas Gorinas. Jis išpildė liaudies žanro, operos ariją ir savo paties kompozicijas. Saksofonistui ir dainininkui akompanavo prof. Vladas Jakubėnas.

Minėjimas buvo baigtas Tautos Himnu.

P. Erdvys

LIETUVOS KARIUOMENĖS ATKURIMO MINĖJIMAS NEWARKE, N.J.

L.V.S. Ramovės Newarko skyrius lapkričio mėn. 21 d. šv. Jurgio D-jos salėje surengė Lietuvos kariuomenės atkūrimo 40 metų sukakties minėjimą.

Ši organizacija kiekvienais metais atatinkamai paminėdavo Lietuvos kariuomenės atkūrimo aktą, bet šiemet, norint suburti daugiau lietuvių minėjimui, jis rengtas kartu su L.B. Newarko apylinke. Tuo rūpinosi skyriaus pirm. K. Trečiokas ir L.B. apylinkės pirm. Vl. Dilis. Maldą už žuvusius sukalbėti buvo pakviestas kun. P. Totoraitis.

Minėjime pagrindinę kalbą pasakė Lietuvos kariuomenės savanoris-kūrėjas p. Jurgis Kiaunė. Jis trumpai paminėjo sunkumus, kurie teko pergyventi pirmiesiems savanoriams ir kariuomenės reikšmę nepriklausomybės kovose, o vėliau taikos metu. Ypatingai pabrėžė, kad kariuomenė išmokė visą eilę specialistų, kurie su įgyta specialybe išėję iš kariuomenės buvo geri įvairių rūšių amatininkai.

Toliau sekė vaišės, kurių metu, įvairiais Lietuvą liečiančiais klausimais pasisakė visa eilė minėjime dalyvaujančių. Vakaro šeimininkėmis buvo: p. Dilienė, p. Balbatienė ir p. Andriuškevičienė.

Vakarienės metu Lietuvos karo invalidams sušelpti rinkta aukos. Daugiau kaip po dolerį aukojo: po 5 dol. kun. P. Totoraitis, P. Urbonas, J. Sadauskas, L. Morkūnai, K. Trečiokas, V. Dilis, P. Mačiulaitis; po 3 dol. C. Strolis, M. Klimas; po 2 dol. B. Šarkenis, I. Jatulis ir V. Ambraziejus. P. Antanas Rugys iš Patersono atvežė 33 dol. Viso surinkta $105.00.

Minėjimą užbaigė skyriaus pirm. K. Trečiokas, kuris padarė trumpą santrauką visų minėjime kalbėjusių minčių: karių pasiaukojimą, Lietuvos meilę, senųjų veikėjų pasiryžimą kelti ir remti Lietuvos Nepriklausomybms idėją, ruoštis dabar ir ateityje darbu paremti jos atgavimą.

Sekmadienį, lapkričio 23 d., L. V.S. Ramovės N.J. skyriaus rūpesčiu, šv. Trejybės parapijos bažnyčioje atlaikytos iškilmingos pamaldos už žuvusius dėl Lietuvos laisvės.

P. M.

BIRUTININKIŲ KONCERTAS

D.L.K. Birutės D-jos centrinis skyrius Chicagoj kasmet ruošia lapkričio 23 d. išvakarėse koncertą. Kiek platesnio masto koncertą suruošti visuomet reikia daug pastangų, laiko, ir, be abejo, susilaukiama daugiau kritikos nei pagyrų. Tačiau, nežiūrint viso to, energingos p. Oželienės, ilgametės pirmininkės, pasiryžimas visas kliūtis nugalėdavo ir koncertas būdavo suruoštas. Dabargi, p. Oželienei pasitraukus, jos vietą užėmė nei kiek nesilpnesnio ryžto ir energijos p. Tumienė, kuri tą darbą su kitomis kolegėmis tęsia. Štai ir 1958 m. lapkr. 22 d. Ball-

←

Viršuje: Gyvų gėlių vainiką uždėjus ant Lincolno kapo.
Apačioje: Ramovėnų delegacija pas gubernatorių William G. Stratton. Skautė akad. M. Lukaitytė skaito dovanos įteikimo aktą. Centre — gen. P. Plechavičius, jo kairėje — plk. A. Reklaitis.

room salėje buvo suruoštas gražus, plataus masto balius — koncertas. Balius buvo pradėtas 8 v.v. p. Akelio padidinto sąstato orkesto maršo garsais bei šokiais. Koncerto meninė dalis prasidėjo tik 10 v.v. L.V.S. Ramovės Chicagos skyriaus pirm. Pov. Dirkio sveikinimo žodžiu.

Meninę dalį išpildė muziko Strolios oktetas, padainuodamas ištisą eilę liaudies ir partizaninių dainų. Buvo gausi loterija. Gausiai prisirinko švarios ir inteligentiškos publikos. Teko nugirsti, kad dalį koncerto pelno rengėjos yra paskyrusios naujai steigiamam Lietuvos Kovų muzėjui įrengti. Pagirtinas ir sveikintinas Birutininkių pasielgimas.

Pov. Dirkis

KARIUOMENĖS ŠVENTĖS PAMINĖJIMAS ROCHESTERYJE

Rochesteryje Kariuomenės šventės paminėjimas sutapo su lietuvių parapijos 50 metų jubilėjaus šventė, kurios data, ne dėl parapijos kaltės, buvo du kartu pakeista, dėl to ir Kariuomenės Šventės paminėjimo data buvo du kartu pakeista, tuo pačiu buvo nustota galimybės išgirsti "Varpo" choro koncerto bei pamatyti Clevelando Vaidilos teatro paskutinį pastatymą. Reikėjo pasitenkinti kukliu paminėjimu, vienok kuris buvo spontaniškai nuoširdus ir reikšmingas. Minėjimas įvyko lapkričio 23 d.

Pamaldos už žuvusius kovotojus, su pritaikytu kun. Račaičio pamokslu, atlaikytos lietuvių parapijos bažnyčioje. Po pietų parapijos salėje įvyko minėjimas. Minėjimo iškilmingan prezidiuman pakviesti: savanoris pirmūnas, Vyties Kryžiaus kavalierius, plk. Liormanas, Nepriklausomybės Kovų invalidas Petras Drūseikis, ALTo-BALFo skyriaus pirmininkas P. Norkeliūnas ir Bendruomenės sk. valdybos pirmininkas V. Vitkus. Minėjimas buvo pradėtas žuvusiųjų pagerbimu.

Ramovės skyriaus pirmininkas, plk. P. Saladžius, trumpai, bet jautriai davė Laisvės Kovų vaizdą skaičiais ir palietė kariuomenės gyvenimą ir reikšmę Nepriklausomybės metais. Žodžiai tuo labiau buvo įspūdingesni, kadangi kalbėtojas asmeniškai dalyvavo Nepriklausomybės Kovose ir savo amžiaus gražiausią dalį paskyrė kariškam gyvenimui.

Trumpai, bet lygiai jautriai ir vaizdingai plk. Liormanas papasakojo savo asmeniškų patyrimų ir pergyvenimų iš tų sunkių kūrimosi metų. Iškėlė vieną kitą mažai žinomą įvykį. Pabrėžė mintį, kad žuvusiųjų karių pagerbimas turėtų būti sustiprintas ir daugiau suprasmintas. Visiems žuvusiems kariams — ir kunigaikščių Lietuvos ir Nepriklausomybės Kovų ir Sukilimo prieš bolševikus, ir Apsaugos dalinių, ir karių partizanų — visiems jiems turi būti lietuvio širdyje daugiau pagarbos ir supratimo jų aukos didumo.

Karo invalido P. Drūseikio žodžiai, nors neįvilkti į gražbylystės rūbą, savo nuoširdumu ir kuklumu jautriai nuteikė klausytojus: ..."Mes buvome 70 vyrų, o teturėjome tik 12 šautuvų, bet mes išėjome... Kelios musiškių kuopos atakavo žymiai gausesnį priešą..."

V. Vaitkus, Bendruomenės valdybos pirmininkas, savo sveikinimo žodyje priminė spontanišką pasipriešinimą bolševikams Teritorinio Korpuso artilerijos pulke. Kariuomenės nuotaika tebuvo visos tautos nuotaikos atspindys.

Senosios kartos lietuvis, ALTo - BALFo skyriaus pirmininkas P. Norkeliūnas, papasakojo, kaip dar Kanados kariuomenėje tarnaudamas, išgirdęs apie atsistatymą Nepriklausomos Lietuvos, rengėsi vykti ir ginklu padėti.

Minėjimas buvo baigtas Tautos Himnu. Per minėjimą buvo renkamos aukos Nepriklausomybės Kovų Muzėjui. Po minėjimo ramovėnai su šeimomis ir minėjime dalyvavusių organizacijų atstovais praleido draugę keleta nuotaikingų valandėlių prie bendrų vaišių stalų, kuriuos gražiai parengė ramovėnų šeimų nariai, ypatingai prisidėjo p. Obelienė ir p. Reginienė.

Tą patį sekmadienį Lietuvių Radijo Klubo radijo valandėlė buvo Kariuomenės Šventės paminėjimui pritaikinta programa, kurią pravedė M. Krygerytė ir A. Cieminis.

A.M.C

40 METŲ LIETUVOS KARIUOMENĖS SUKAKTIES MINĖJIMAS PARYŽIUJE

Š. m. lapkričio 23 d., sekmadienį, buvo atšvęsta mūsų kariuomenės 40 m. sukaktis. Pamaldos buvo atlaikytos Grenelle koplyčioje 11 val. kur dalyvavo mūsų simbolis — trispalvė ir ją lydėjo dvi tautiškais rūbais pasipuošę lietuvaitės. Susirinko beveik visi buvę kariai - veteranai ir lietuviai gyveną Paryžiuje ir apylinkėse. Kunigas Petrošius pritaikė ta proga labai gražų patriotišką pamokslą. Už žuvusius karius ir partizanus Vrublevičius sugiedojo "Kovoj jūs jau žuvot". Pamaldos buvo užbaigtos tautos Himnu.

Po pietų plk. Lanskoronskis sukvietė Kr. tarybos narius į savo privatų butą arbatėlei. Ta proga prie stiklo šampano visi, pagerbdami pulkininką, sutartine palinkėjo: "Ilgiausių metų!" Dr. Bačkis labai jautriais žodžiais palinkėjo jam, kad išaušus Lietuvos Laisvės Rytui, sugrįžtų ir vėl organizuotų pulkus, kaip kad 1918 m.

P. Bačkienė padovanojo pulkininkui gražią knygą ir pačios išaustą tautinę juostą.

Vrublevičius

TORONTAS, KANADA

Prieš 8 metus įkurta karių sąjunga kuriai priklausė virš šimto įvairaus rango buvusių karių, turėjo gražių užsimojimų savo darbuose. Bet, mirus steigėjui ir pirmininkui plk. Pr. Kaunui, kartu apmirė ir visų gražūs sumanymai, šaukiami narių susirinkimai neįvyksta, nes atvyksta tiek, kad nėra nė iš ko rinkti naujų valdomų organų. Keitėsi pirmininkai, bet senos padėties nepajėgiama ar nesiryžtama atstatyti ir sąjungą atgaivinti. Pereitų metų šauktame ir neįvykusiame susirinkime valdyboje buvo kilęs sumanymas visai likviduotis, bet tas klausimas buvo atidėtas ir nutarta, kad ir be narių, valdyba, kurios pirmininku yra H. Stepaitis, ir toliau visuomenėje atstovaus karius.

Didelį nepasitenkinimą buv. karių tarpe sukėlė, kai valdybos atstovas, dalyvaudamas Bendruomenės Apylinkės vladybos posėdyje, kuriame, svarstant Kariuomenės Šventės ruošimo klausimą, buvo kelta mintis tą nusistovėjusį ir įėjusį į tradiciją vardą pakeisti kitu vardu, tai minčiai pritarė. Tik spaudoje ir buvusių karių tarpe radus tokiam keitimui griežtą pasipriešinimą, nuo sumanymo buvo atsisakyta. Gal dėl tokio pasikėsinimo praeitos Kariuomenė Šventės minėjimas išėjo labai skystokas, o šia proga ruoštas balius davė deficitą. Aišku, tokioje būklėje sunku atgaivinti ir karių sąjungą.

Kariūnas

1958 m. lapkričio mėn. "KARIO" numery 312 pusl. "Lietuvių Veteranų Sąjunga "Ramovė'' pirmoj pastraipoj Laikinos Centro Valdybos iždininko vardas yra ne Pranas, o Petras Linkus.

A. Rėklaitis

RAMOVĖNAI USNSA XI KONGRESE

JAV Tautinės Studentų S-gos XI Kongresas įvyko š. m. rugpjūčio 18-30 d. Decaware, Ohio, Weslegan universiteto rūmuose, sutraukęs daugiau kaip 1,000 atstovų.

Šita studentų s-ga yra universitetų studentų valdybų konfederacija. Jai priklauso 320 universitetų, o ją reprezentuoja apie 800,000 studentų. S-ga yra įsteigta 1947 m. rugsėjo

mėn. Wiskonsine, dalyvaujant 350 universitetų atstovams. Tai didžiausia studentų s-ga suorganizuota tautinei studentų reprezentacijai.

Šiais metais tame kongrese be JAV dalyvavo iš visų pasaulio kraštų atstovai. Tokie kongresai ruošiami kasmet, bet vis kitose vietose. Kongresuose būna aptariami klausimai, stipriai prisilaikant s-gos konstitucijos, kaip tai: išlaikymas akademinės laisvės ir drausmės, 2) skatinimas ir didinimas studentų organizacijų veiklos demokratiniais pagrindais, 3) išvystymas augšto mokslo lygio, 4) pagerinimas studentijos gerbūvio, ir kiti.

Šiais metais JAV Tautinės Studentų S-gos vadovybė pakvietė ir Lietuvių Studentų S-gą (tremtyje) dalyvauti XI kongrese. Lietuvių Studentų S-gos Centro Valdyba delegavo C. V.-bos du narius, būtent: užsienių skyriaus vedėją ir Chicagos studentų skyriaus pirmininką Kęstutį Dirkį ir spaudos skyriaus vedėją Rimą Vėžį. Šie lietuvių studentų S-gos atstovai labai maloniai buvo sutikti ir jų sveikinimai bei pareiškimai priimti su didelėmis ovacijomis. Visur jie buvo fotografuojami ir įvairių tautų delegatai, kolegos studentai, stengėsi su jais susipažinti, draugiškumo ryšiais užmegsti ir kuo daugiau tiesiog išgirsti apie Lietuvą. Beto, mūsų studentijos delegatai turėjo geros progos paskleisti kongreso dalyvių tarpe turimos literatūros apie Lietuvą: Lituanus žurnalą ir kt.

Kairėje: R. Vezys, antras iš deš. — K. Dirkis Amerikos studentų kongrese su užsienių atstovais.

Kęstutis Dirkis ir Rimas Vėžys yra JAV. Kariuomenės atsargos karai ir L.V.S.-gos Ramovė Chicagos Skyriaus aktyvūs nariai.

Pov. Dirkis.

P. Albinui BARANAUSKUI, iki dabar atstovavusiam KARIO reikalus Vokietijoje ir nuoširdžiai prisidėjusiam prie bendro darbo, pasitraukus iš pareigų, bičiuliišką, karišką ačiū tarla

KARIO Redaktorius
ir Administratorius

Šiais metais KARIUI tenka atsisveikinti su energingu ir sąžiningu žurnalo platintoju Australijoj p. Pranu ZENKEVIČIUM, kuris trijų metų bėgyje kasmet paremdavo žurnalą 30-čia prenumeratų. Šis prenumeratų skaičius buvo nemaža parama KARIUI.

Mielam p. Zenkevičiui už puikų bendradarbiavimą tariu nuoširdų ačiū ir linkiu geriausios sėkmės jo tolimesniame tremties gyvenime.

L. Bileris
KARIO Administratorius

←

KARIO skaitytojai Australijoje Algis ir Rimas Dičiūnai, Karo Mokyklos jūrų kadetai. Abu broliai studijuoja jūrų inžineriją, ruošiasi būsimajam Lietuvos laivynui. 1958 m. jiedu laimėjo buriavimo lenktynes. Rimas yra buriavimo kapitonas.

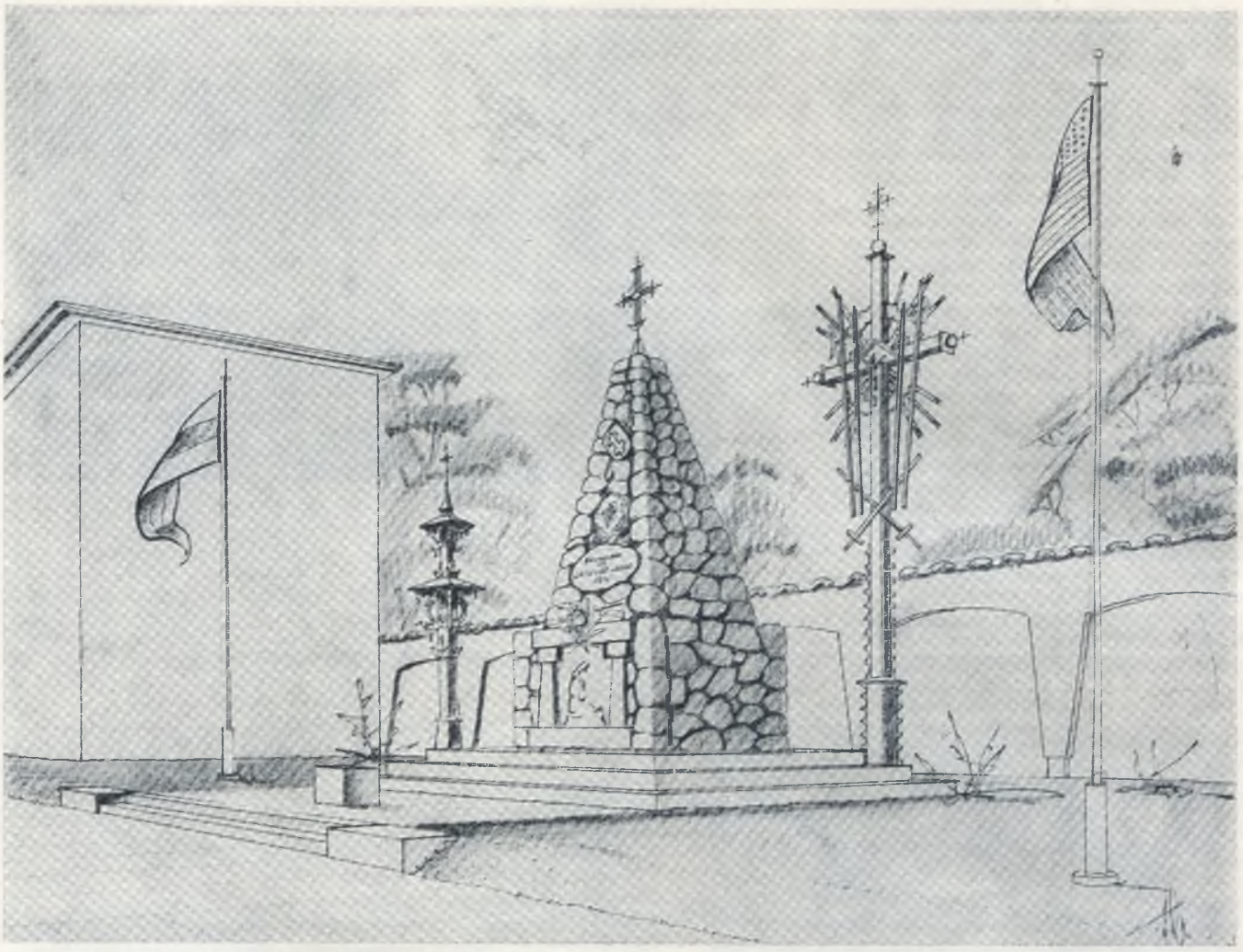

Atkuriamo Lietuvos Karo Muzėjaus sodelio Čikagoje bendras vaizdas — Darbininko klišė

Paskutiniame 1958 m. KARIO nr. šis svarbus RAMOVĖS bendraraštis buvo atspausdintas visiškai sujauktas. Atsiprašome malonius skaitytojus ir bendraraštį pakartojame **Red.** l

---

Lietuvių Veteranų Sąjungos
"RAMOVĖ" Centro Valdyba

Chicago, 1958 m. spalio 12 d.
Bendraraštis Nr. 43

Liečia: I. Laisvės Kovų Muzėjaus ir žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo reikalus.

II. Nelaimėse sužeistų lietuvių karių šelpimo klausimą.

I. LAISVĖS KOVŲ MUZĖJAUS IR ŽUVUSIEMS UŽ LIETUVOS LAISVĖ PAMINKLO REIKALAI.

1. Laisvės Kovų Muzėjaus Skyriaus prie Čiurlionio Galerijos Chicagoj organizavimas jau pradėtas. Jo atidarymas įvyks š.m. lapkričio mėn. minint Lietuvos kariuomenės 40 metų sukaktį. Bet muzėjaus plėtimas, turtinimas eksponatais, tobulinimas ir tvarkymas pareikalaus dar daug laiko, darbo ir lėšų.

Apie muzėjaus organizavimą ir rėmimą Skyriams jau buvo pranešta š.m. birželio mėn. 9 d. bendraraščiu Nr. 41.

2. Žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklas. Paminklas nutarta statyti. Norima atkurti buvusio Kauno Karo Muzėjaus sodelį su jo turiniu, žinoma, mažesniame maste, priderinant vietos sąlygoms, vieta — Jaunimo namų aikštė Chicagoje. Paminklo statybą numatoma pradėti ateinantį pavasarį. Paminklo statybai akmenis padovanojo viena amerikiečių firma. Talkos būdu akmenys jau atgabenti į statybos vietą.

3. Lėšų klausimas. Laisvės Kovų Skyrių įrengti, žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklui pastatyti ir sodelį sutvarkyti apytikriais apskaičiavimais reikės sutelkti $5,000 — 6,000.

Sąjungos Centro Valdyba lėšų klausimu nutarė:

a) Įvykdyti aukų rinkimo vajų muzėjaus - paminklo reikalams.

b) Be Lietuvių Veteranų Sąjungos "RAMOVĖ' vajaus talkon pakviesti L.K.K. Savanorių Sąjungą, Birutininkes ir Šaulių Sąjungą.

c) Įpareigoti Lietuvių Veteranų Sąjungos "RAMOVĖ' Skyrius, kad ji Lietuvos kariuomenės 40 metų sukakties minėjimo dieną rinktų aukas atskirai invalidams šelpti ir atskirai muzėjaus - paminklo reikalams.

Pastaba: Centro Valdyba atsiklausė Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijos Valdybos, ar ji sutiktų, kad tradiciniai renkamos kariuomenės šventės dieną invalidams

aukos šį kartą būtų paskirtos muzėjaus - paminklo reikalams. Invalidų Draugijos Valdyba nuoširdžiai pritarė Ramovėnų kilniam sumanymui ir iš savo kasos atsiuntė Centro Valdybai $25.00 auką, o surinktų kariuomenės 40 metų sukakties minėjimo dieną aukų paskirstymą paliko sprsti Lietuvių Veteranų Sąjungos "RAMOVĖ' Centro Valdybai.

d) Vajų baigti 1959 m. kovo mėn. 31 d.

4. Vajaus Komitetas. Vajui skatinti, propaguoti jį visuomenės tarpe ir derinti atskirų organizacijų vajaus pastangas sudarytas Chicagos rajonui Vajaus Komitetas iš M. Rėklaičio - Lietuvių Veteranų Sąjungos "RAMOVĖ' Centro Valdybos atstovas, M. Kliknos - L.K.K. Savanorių Sąjungos atstovas, A. Valadkaičio - Šaulių Sąjungos atstovas, G. Musteikienės - Birutininkių atstovė ir J. Butėno - Lietuvių Veteranų Sąjungos "RAMOVĖ" Chicagos Skyriaus Valdybos atstovas.

5. Nurodymai Sąjungos Skyriams vajaus reikalu.

a) Ivairūs parengimai ir aukų rinkimas lapais — svarbiausi būdai lėšoms telkti.

b) Vajaus pasisekimui užtikrinti Skyrių Valdybos ir visi Sąjungos nariai deda visas galimas pastangas, kad vajus būtų skyriuose tinkamai organizuotas ir sėkmingai pravestas.

c) Ramovėnai turi nesigailėti nei darbo vajų organizuojant, nei tinkamos aukos tam kilniam tikslui. Mūsų nuoširdus rėmimas mūsų pačių organizuojamos istorinės lietuviškos šventovės išeivijoj bus skatinančiu pavyzdžiu kitiems.

d) Stengtis vajaus talkon pritraukti visas vietines lietuvių patriotines organizacijas. Ramovėnai kartu su Savanoriais, Šauliais ir Birutininkėmis turėtų būti vajaus avangarde.

e) Labai svarbu, kad vietos biznieriai, profesijos asmenys ir, bendrai, finansiniai labiau pajėgūs, nepaliktų neįnešę tinkamos aukos. Kaip iš jų didesnę auką gauti — Skyriaus Valdybos reikalas.

f) Centro Valdyba atsiųs Skyriams atatinkamą skaičių projektuojamo paminklo ir sodelio foto nuotraukų, kurias reikėtų įteikti stambesniems aukotojams, atsilankant pas juos asmeniškai. Tai gali turėti skatinančios įtakos duosniau aukoti.

g) Vajui pasibaigus, surinktus pinigus Skyrių Valdybos persiunčia (money orderiais) Centro Valdybos iždininkui šiuo adresu; "Mr. J. Tumas, 4518 So. Talman Ave., Chicago 32, Ill., U. S. A. iki 1959 m. balandžio 20 d.

h) Kartu su pinigais atsiųsti: aukavusių sąrašus, jei aukos buvo rinktos aukų lapais, nurodant kas, kiek aukavo ir kas aukas surinko (aukų lapai); protokolus ar kitus dokumentus, rodančius, kiek pinigų buvo surinkta per įvairius parengimus.

i) Lietuvos kariuomenės 40 metų sukakties minėjimo dieną surinktus pinigus (žiūr. šio bendraraščio I, str. 3 p.c.) pasiųsti: — surinktus invalidams — Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugijai šiuo adresu: M. B. Tvarkūnas, 4316 N. Franklin St., Philadelphia 40, Pa.; surinktus muzėjaus - paminklo reikalams — Sąjungos Centro Valdybos iždininkui duotu adresu (žiūr. šio str. p.g.) iki š.m. gruodžio mėn. 1 d. Siunčiant muzėjaus - paminklo reikalams surinktus kariuomenės šventės dieną pinigus kartu pranešti, kiek skyrius ta proga surinko atskirai invalidams.

II. NELAIMĖSE SUŽEISTŲ LIETUVIŲ KARIŲ ŠELPIMO KLAUSIMAS

1. Šį klausimą iškėlė Clevelando Skyriaus Valdyba. Skyriaus Valdyba mano, kad Sąjungos nariai ir kariai Sąjungai nepriklausantieji, sužeisti nelaimėse, turėtų būti visų Sąjungos skyrių talka sušelpti. Šelpimą, esą, turėtų organizuoti Centro Valdyba. Skyriaus valdyba primena, kad š.m. New Yorke buvo smarkiai sužeistas gen. Pundzevičius. Jo būklė esanti bloga. Jis nebuvo apsidraudęs. Ligoninėn jo nepriima. Lėšų gydymuisi neturi.

2. Išdiskutavus šį klausimą, prieita šių išvadų:

a) Tokiems atvejams Centro Valdybos pastangomis ir Sąjungos Skyrių atstovų susirinkimo nutarimu buvo suorganizuotas prie Centro Valdybos Savišalpos Fondas 1954 metais.

b) Daugumas Skyrių, tame skaičiuje ir Clevelando, Savišalpos Fondą ignoravo, nesiskaitė su daugumos nutarimu ir Fondui nustatytų įnašų iš narių nerinkdavo.

c) Nežiūrint to, Savišalpos Fondas savo kukliais ištekliais—pinigais, surinktais vieno kito skyriaus, per savo 4 metų egzistavimo laikotarpį sušelpė ne vieną į ekonominį vargą patekusį Sąjungos narį ir Sąjungai nepriklausantį buv. Lietuvos kariuomenės karį.

d) Centro Valdyba visada buvo nuomonės, kad Savišalpos Fondas yra naudingas, būtinas. Bet daugumas Skyrių ir Sąjungos narių buvo kitokios nuomonės. Pagaliau Sąjungos narių daugumos nutarimu Savišalpos Fondas buvo likviduotas 1958 m. liepos 1 d.

e) Jei dabar vėl keliamas klausimas centralizuotai šelpti sužeistus nelaimėse karius, tai tas reiškia, kad vėl tektų galvoti apie atgaivinimą likviduoto Savišalpos Fondo. Nes kiekvienam atskiram atvejui daryti piniginį vajų skyriuose, kaip siūlo Clevelando Skyrius, būtų netikslu. Tas reikalautų dažnaus didelio susirašinėjimo, daug darbo bei pastangų. O iš kitos pusės, po to kai Savišalpos Fondas tapo likviduotas Sąjungos narių nutarimu, būtų veltui dedamos pastangos šiuo metu vėl Fondą atgaivinti arba kitaip centralizuotai šelpimą organizuoti.

4. Nutarta:

a) Centro Valdyba tuo tarpu nebandys antru kart organizuoti šelpimą ištiktų nelaimės Sąjungos narių ir karių ne narių.

b) Šį klausimą spręsti palikti kiekvieno atskiro Skyriaus nuožiūrai ir iniciatyvai, kai jo skyriaus narys, ar karys ne narys (skyriaus apylinkės) dėl ištiktos nelaimės yra reikalingas šelpimo.

P. Plechavičius, Pirmininkas
A. Rėklaitis, Sekretorius

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Balys Gražulis, **Sudužęs Vaizdas,** Nidos leidinys Nr. 25. Novelės, 244 psl. Kaina 1 dol.

Rinktinė Nr 2, Nidos leidžiamas lietuviškos spaudos rinktinių straipsnių leidinys. Iš KARIO paimtas V. Mingėlos Knygnešių Karalius. Kaina 75 c.

Knygų lentyna, Nr. 4-8, 1956 m. Leidyklos naujas adresas: Lith. Bibliogr. Service, 1132 N. Walnut St., Danville, Ill. Šiame numery aprašyta 104 knygos.

Lietuva Okupacijoje. Pranešimai Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Seimui apie okupuotos Lietuvos gyvenimo kai kurias sritis. Paruošė PLB Seimo Organizacinis Komitetas, New Yorke 1958 m. 128 psl.

First Lithuanian International Art Exhibition. Katalogas lietuvių menininkų kūrinių parodos įvykusios rugp. 28 d. — rugs. 21 d., 1958 m. Riverside Museum New York patalpose.

Leidinys, matyti, paruoštas nelietuvio, nes leidinio įžangoje nesugebama atskirti lietuvius dailininkus nuo žydų.

Auksinis Jubiliejus 1908 — 1958, Baltimorės Lietuvių Tautiško Knygyno, 12 psl.

Art Gallery of "Čiurlionis', Lithuanian American Art Club 1957—1958. Amerikos lietuvių menininkų klubo veiklos apžvalga. Iliustruotas geromis nuotraukomis.

Tėvynės Keliais, žaidimas geležinkeliu — vieškeliu. Išleido P.L.B. Vokietijos Krašto V-ba.

LAIŠKAI REDAKCIJAI

Dėl p. Kazio Ališausko pastabų.

Š. m. birželio-liepos "Kario' numeryje, psl. 198, p. Kazys Aišauskas savo trumpame straipsnyje "Be reikalo peikiama" truputį puola mano informaciją "dėl straipsnio Lietuvos Nepriklausomybė ir Kariuomenė". Labai gerai, nes bediskutuodami prieisime ir prie tikrovės. Tik gaila, kad p. K. A. atrodo nedaskaitė mano straipsnio iki galo, kur aiškiai rašiau kad "...Perskaičius šį straipsnį, gavosi įspūdis, kad p. Jonas Matonis siekė Lietuvos Kariuomenės populiarizavimo visuomenėje, pateikdamas mūsų kariuomenės trumpą apžvalgą...", o savo straipsnio pabaigoje rašiau "...Baigiant reikia džiaugtis, kad buv. Lietuvos kariai imasi Lietuvos Kariuomenę jos mokymą ir auklėjimą nušviesti tikroje šviesoje..." Tai tiek dėl to.

P. Kazys Ališauskas mano, kad galima rašyti, nors ir su mažomis paklaidomis, arba taip sakant "apie". Tačiau tik maždaug, apytikriai rašant, arba "apie", štai koki netikslumai yra įsivėlę net į leidžiamą Lietuvių Enciklopediją:

Lietuvių Enciklopedijos XI-me tome psl. 120 rašant apie drigados generolą Vladą Karvelį: "...1924 metais baigė Augštuosius Karininkų Kursus ir 1928-1929, kaip KAM stipendininkas, lankė ir baigė Prahos Generalinio Štabo Akademiją", praleista, kad Vladas Karvelis baigęs Augštuosius Karininkų kursus, 1924 metų rudenį buvo atkeltas į Karo Mokyklą ir paskirtas į II-ą kariūnų kuopą būrio vadu. Vėliau buvo kuopos vadu ir tik po to išvyko į Prahą.

Lietuvių Enciklopedijos XI-me tome, psl. 225, rašoma apie plk. Praną Kauną, (Po straipsniu inicialai "K. Als."): "...1923 metais paskirtas Karo Mokyklos inspektoriumi...' Taip ir ne. Plk. Pr. Kaunas į Karo Mokyklą inspektorium atėjo 1924 m rudenį, o prieš tai jis buvo 7 pėst. pulko vadu.

Užmiršta paminėti, kad atgavus Vilnių, plk. Pranas Kaunas buvo paskirtas Vilniaus miesto ir apskrities komendantu ir drauge Vilniaus Šaulių Rinktinės Vadu. 1941 m. kovo mėn. jis išėjo iš Kauno kalėjimo ir repatrijavo Vokietijon, 1944 m. likvidavus Vietinę Rinktinę, Marijampolės Lietuvių komendantūra lyg ir apmirė. Kuriantis Mobilizaciniam Štabui, plk. Pranas Kaunas, grįžęs į Lietuvą, vokiečių buvo paskirtas Marijampolės komendantu ir atgaivino komendantūros veiklą, o artėjant bolševikams jis 1944 metais vėl grįžo Vokietijon.

1956 m. lapkričio mėn. "Karyje', psl. 361, p. Kazys Ališauskas rašo trumpą nekrologą apie plk. ltn. Petrą Žuką. Ir čia kiek prasilenkta su tiesa. Rašoma: "...1928 metais buvo pasiųstas į Čekoslovakiją tobulintis priešlėktuvinės artlerijos kursuose..." Nevisai taip. Petro Žuko (a.a. Jam) pasakojimu jis buvo pasiųstas į priešcheminės apsaugos kursus vieniems metams. Iš Čekoslovakijos grįžs jis suorganizavo Priešcheminės apsaugos kursus ir per savo rankas perleido apie 300 liktinių puskarininkių ir karininkų paruošdamas cheminius instruktorius visiems pulkams.

Petras Žukas Lietuvos Augštąją Karo Mokyklą baigė ne 1939 m., bet 1937 m. birželio mėn. 28 d. II-ją laidą ir išėjo majoro laipsniu. Baigęs Augštąją Karo Mokyklą jis buvo perkeltas į 2-ą artilerijos pulką metams stažo atlikti ir po to, t.y. 1938 m., buvo perkeltas į Šaulių Sąjungą. Į plk. ltn. laipsnį. pakeltas 1938 m. lapkričio mėn. 23 d.

Ponas K. Als. toliau rašo, kad "... Galop buvo paleistas iš kariuomenės, rugpiūčio mėn. areštuotas ir pasodintas į kalėjimą..." Nevisai taip. Plk. Saldžių areštavus liepos mėn., prieš "Liaudies Seimo" rinkimus, plk. ltn. Petrui Žukui buvo pavesta eiti Šaulių Sąjungos vado pareigos. Tikrai jis vargo, nes visi Šaulių Sąjungos štabo kambariai buvo užantspauduoti ir reikėjo daug pastangų, kol jis per SSSR karo atašė mjr. Korotkii, atgavo štabo patalpas ir kol buvo nuimtos antspaudos.

Plk. ltn. Žukas rusų NKVD buvo suimtas 1940 rugpiūčio mėn. 2 d. ir tik po 2-jų savaičių išėjo kariuomenės įsakymas paleidžiąs jį iš kariuomenės. Iš Kauno kalėjimo buvo paleistas tų pačių metų lapkričio mėn. 23 d. 1941 m. pavasarį pabėgo į Vokietiją, o jo žmoną bolševikai išvežė į Sibirą. Grįžęs iš Vokietijos, arba geriau pasakius, lydėjęs vokiečius net iki pat Velikije Luki, jis grįžo į Kauną. 1941 m. rudenį plk. ltn. Žukas stojo mokytojauti Kazimieriečių gimnazijon Kaune ir dėstė chemiją ir fiziką. Tai tiek.

A.

*

DĖL KARIO SUKAKTUVINIO NUMERIO

Perskaičiau 1958 metų lapkričio mėn. "Karį'. Puikus. Prie mažų piniginių išteklių "Karys" išleistas puikus. Negalėtų konkuruoti ir Lietuvoje ėjęs "Karys".

Perskaitęs ir pilnai įsigilinęs į p. Kazio Ališausko straipsnį "Lietuvos Kariuomenė" turiu kai ką pataisyti ir patikslinti. Neliesiu laisvės kovų, tai gilių studijų reikalas, bet paliesiu "smulkmenėles".

Pusl. 290: "...Karo Muzėjus 1931 metais buvo pavadintas Vytauto Didžiojo Muzėjumi". Iš tikrųjų, Karo Muzėjus "Vytauto Didžiojo vardu buvo pavadintas 1930 metais, švenčiant Vytauto Didžiojo metus.

"...Lietuvos teritorija tapo padalinta į 3 karo apygardas. Divizijų vadai liko Karo apygardų viršininkais..." Lietuvos teritorijos padalinimas į karo apygardas tuo tarpu tetruko neilgiau 5 metų. Nuo apygardų buvo atsisakyta ir apygardų vadai vėl buvo vadinami divizijų vadais, nors pulkų dislokacija liko ta pati.

"...II-ji pėst. divizija; divizijos va das ir štabas — Kaunas..." II-sios divizijos štabas buvo Šančiuose, tuojau nuo A. Panemunės tilto, kokie 400 metrų į Kauno pusę, Juozapavičiaus prospekte.

291 psl.: "...Pionierių batalionas, Gelžkeliečių batalionas...". O tikrumoje, nuo 1935 metų, Pionierių batalionas vadinosi I-mas Inžinerijos batalionas, o Gelžkeliečių batalionas — II-sis Inžinerijos batalionas I-mas batalionas stovėjo Šančiuose, o II-sis Radviliškyje. Šarvuočių rinktinės Tankų batalionas buvo Radviliškyje, o Šarvuočių Auto kuopa —Kaune, Žaliame kalne.

292 psl.: "...Pėstininkų organizacijoje mažiausias kautynių vienetas buvo kautynių skyrius — 14 kovotojų. K. sk. pagrindą sudarė lengvo kulkosvaidžio grandis..." Čia yra vokiško kautynių skyriaus organizacija. Lietuviškas kautynių skyrius, po reformos, susidėjo iš 16 žmonių ir jokios atskiros kulkosvaidžių grandies nesudarė. Skyriaus pagrindas buvo lengvasis kulkosvaidis. Lengvojo kulkosvaidžio tarnybą sudarė: l.k.taikytojas, jo padėjėjas, šovinių tiekėjai ir šauliai. L. k. ir šaulių ugnį valdė skyrininkas. m

"...Kuopa buvo taktinis ir administracinis vienetas". Pirmą kartą girdžiu tokį kuopos apibudinimą. Mūsų kariuomenės statutuose kuopa niekad nebuvo vadinama tokiu vardu. Kuopa buvo paprastas vienetas įeinąs į bataliono sudėtį. Mūsų kariuomenės terminologijoje batalionas buvo taktinis vienetas, bet ne kuopa.

"Ginklai: '...priešlėktuviniais ir prieštankiniais ginklais, autom. pabūklais 20 m.m. Šveicarų gamybos...'

Ne. Šie šveicarų gamybos pabūklėliai, vadinami "Oerlikonais' savęs nepateisino, kada padidėjo, tuo metu, lėktuvų greitis ir šarvuočių šarvų storis. Per maža tų pabūklėlių buvo greitošauda ir per silpni sviediniai. 1937 metų spalių mėn., Gaižūnų paligone, vokiečių "ESV' firma demonstravo 20 m.m. "BSV' prieštankinius ir priešlėktuvinius pabūklėlius. Šiame pabūklėlių demonstravime dalyvavo labai daug Ginklavimo Valdybos, pulkų ir Kariuomenės štabo atstovų, Latvijos ir Estijos kariuomenės atstovai (civiliniai apsirengę). Po šių pabūklėlių demonstravimo, vokiečių "AEG' firma demonstravo prožektorius ir garsiagaudžius. Po pusantrų metų mūsų kariuomenėje atsirado "BSV pabūklėliai, kurie prie divizijų sudarė atskiras kuopas, o prožektoriai ir garsiagaudžiai buvo pirkti ir priskirti į Priešlėktuvinę Rinktinę.

Skyriuje "Mokymas" autorius visai nepamini kada buvo įsteigta Karo Mokykla ir kiek ji laidų išleido. Toliau. "...Nuo 1931 metų Lietuvoje buvo įsteigta Vytauto Didžiojo Augštoji Karo Mokykla (karo akademijos teisėmis), kuri išleido 2 laidas. Patikslinimui, ji vadinosi "Generalinio Štabo Kursai", o 1937 metais buvo **priimtas įstatymas, buvo** išleistos įstatymo vykdymo taisyklės ir Generalio Štabo Kursai pavadinti "Vytauto Didžiojo Augštoji Karo Mokykla". A. Karo Mokyklos I-ji laida išėjo 1934 metais, II-ji laida 1937 metų birželio mėn. III-ji laida 1939 metų birželio mėn., o IV-sios laidos klausytojai, išklausę vienų metų kursą, 1940 metais birželio mėn., ruošėsi į taktinę kelionę į Vilniaus kraštą, bet staigi bolševikų okupacija kelionę sutrukdė ir klausytojai buvo grąžinti į pulkus. Jau buvo renkami kandidatai ir į V-tą laidą.

Ponas Ališauskas visai užmiršo paminėti, kad buvo "Vytauto Didžiojo Augštieji Karininkų Kursai' A. Panemunėje, kuriuos jis pats baigė. Tai buvo kursai, kurie parengė augštesnioms tarnyboms labai daug karininkų.

Toliau. "...Kiekvienais metais buvo atliekamas prizinis šaudymas iš šautuvų ir leng. kulkosvaidžių'. Už prizinį šaudymą iš šautuvų dovanas gaudavo karininkai, puskarininkai ir kareiviai. Nepaminėta, kad kiekvienais metais, poligone, mokymo šaudymams pasibaigus, iš sunkiųjų kulkosvaidžių būdavo šaudymai prizui gauti taikant "netiesioginiai" iš s.k. ir prizus gaudavo: taikytojai (Nr. 2), kuopa ir kuopos vadas (Gedimino ordino V-sis laipsnis).

Buvo šaudymai ir karininkams ir tik iš pistoletų. Dovana: Valstybės Prezidento auksinis laikrodis. Tokią dovaną laimėjo a.a. Antanas Skaržinskas, aviacijos kapitonas, 1936 metų rudenį. Jis Kariuomenės manevruose prie Kėdainių žuvo lėktuvo avarijoje. Buvo ir daugiau laimėtojų, bet neprisimenu jų pavardžių.

Skyriuje "Sportas", be išvardintų šakų, dar buvo bėgimai: 100 m., 400 m., 800 m., 1500 m., 10,000 m., bėgimas per kliūtis 110 m.

Užmiršta paminėti, kad kariuomenės pulkuose buvo ir Ugniagesių komandos. Kariuomenės ugniagesių viršininku buvo mjr. Ružancovas. Kariuomenėje paruošti kariai — ugniagesiai daug prisidėjo kuriant ugniagesius šaulių S-goje. Išmokyti kariai ugniagesiai mielai buvo priimami tarnybon į miestų ungiagesių komandas, o mažuose miesteliuose, atsargos kariai-ugniagesiai įsteigdavo ugniagesių komandas ir labai sėkmingai veikdavo.

A.

*

Gerb. Redaktoriau!

Paskutinis (1958 m. gruodžio mėn.) "Karys" mane gerokai apvylė — turiniu pats menkiausias praėjusių metų numeris. Nieko išskirtinai didingo Clevelando "Ramovėje" nėra įvykę, kad jai reikėtų net trečdalį žurnalo turinio skirti.

Labiausia mane sudomino 1957 m. rašinys — plk. Tumo atsiminimai apie Červenę. Kur mūsų karių nebūta, ir kur jų nekentėta! Atsiminimų norėčiau rasti kiekvienam "Kario" numery. Tolesniu žvilgiu siekiant, tikslingiausia šio mėnesinio leidinio paskirtis, man rodos, rinkti ir kaupti visokius tautiečių išgyvenimus, susijusius su buv. Lietuvos kariuomene ir patirtimi karuose. Smulkmeniškiausias šiuo metu vietose rengiamų iškilmių bei klubinio pobūdžio pobūvių aprašinėjimas "Karį" atitraukia nuo jo uždavinio — gelbėti nuo pražūties visokias žinias, kurios sudaro mūsų tautos karinių žygių istoriją. Reika skubėti, nes gal jau po 10 metų, išretėjus Neprikl. Lietuvos veteranams Karys gal nebeišsilaikys.

Šiemet sueina 20 metų nuo pražūtingo sovietinių įgulų įsileidimo į Lietuvą. Ar pasipriešinimas tada būtų buvęs prasmingas ar ne — šis klausimas mūsų išeivijoj vis dar kelia prieštaringų nuomonių įkarščio. Likiminio Lietuvai apsisprendimo (1940 m. Molotovo ultimatumo) metu visiems žinomas generolų Raštikio ir Musteikio vaidmuo "nesipriešinti" ir "priešintis". Gi Clevelande paaiškėjo dar ir "trečias' požiūris, kuris vėl iš naujo sujudino mūsų laikraštiją. Deja, gen. Dirmanto kalba nuo "Kario' skaitytojų liko nuslėpta... tartum šie būtų nesubrendę vaikai. Kokias "erezijas" paskelbė gen. Dirmantas?

Tikiu, kad vietoje straipsnio "Ką galvoja sovietų generolai" (1958 m. gruodžio n-ry) daugumas skaitytojų labiau norėtų žinoti, **ką Lietuvos tragedijos atžvilgiu dabar galvoja išeivijoj esą mūsų generolai:** Pundzevičius, Rėklaitis, Tallat-Kelpša, Černius, Plechavičius, Grigaliūnas-Glovackis, Daukantas ir kiti. Ar jie sutinka su Raštikio-Vitkausko pasyvia to meto laikysena ("nieko nedaryti ir su viskuo sutikti") ar pritaria Musteikio-Dirmanto pažiūrai, kad vis dėlto buvo galima ir reikėjo ką nors daryti. Gaila, kad niekas neužrašė a.a. generolų Tamašausko, Nagevičiaus ir Adamkevičiaus, kol jie dar buvo gyvi, minčių. Laikas pasirūpinti, kad ir kiti gyvieji nenueitų į kapus "bežadžiais".

Tegu į šį klausimą atsiliepia ir buvę tuo metu pulkų bei specialių dalių vadai. Gal toks užklausimas galėtų būti išsiuntinėtas ir visiems augštesnio laipsnio karininkams? Iš pulkininkų tik du ar trys iki šiol "Karyje" šia tema yra rašę. Ar visi kiti jau nieko neturėtų ko pasakyti?

"Kario" skaitytojas

B.J.M.

Baltimore, Md.

*

...KALĖDINIS KARIO NR. kiek papūtė šviežesniu oru. Mėgstu istoriją, bet nemažiau ir dabarties, arba buities aprašymus. Gera žinoti kaip veikia broliai ramovėnai Amerikoje. Tikiuosiu, kad tai nepaskutinis toks KARYS...

A. K. Kaiserslautern,
Vokietija

*

Ponui J. Matiukui
(per Kario redakciją)

Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Draugija nuoširdžiausiai dėkoja Jums už 10 dol. auką, persiųstą mums per Kario redakciją invalidams sušelpti. Mes ypačiai esame Jums dėkingi, kad kiekvienais metais mus prisimenate.

Reiškiame didelę padėką ir pagarbą.

(pas) Bronius Tvarkūnas
LLKI D-jos Pirmininkas

A. A. LTN. STASYS TUMAS

1958 metais sukako dešimt metų, kai mirė Lietuvos aviacijos lakūnas savanoris-kūrėjas ltn. Stasys Tumas, kurio palaikai ilsisi Katalikų kapinėse Kemptene-Allgau.

Stasys Tumas gimė gegužės 9 d. 1900 metais. Jis buvo labai geros širdies augštaitis, kurio tėvas buvo vienas iš pirmųjų Lietuvos geležinkelių tarnautojų.

Velionis pradėjo mokslus Panevėžio gimnazijoje. Kilus Didž. Karui ir Rusijos armijai traukiantis iš Pabaltijo, drauge su gimnazija buvo evakuotas į Rusiją. Apsigyveno Voroneže ir tęsė mokslą p. Yčo įsteigtoje gimnazijoje. 1918 m. pabaigoje grįžo į Lietuvą su tėvais ir broliu Marijonu buv. Rusijos armijos kavalerijos karininku. Ministeriui pirmininkui M. Šleževičiui paskelbus atsišaukimą į tautą, jaunuolis Stasys Tumas, vos persiritęs per 19 metų, su savo broliu Marijonu atvyksta pirmomis dienomis dienomis sausio mėn. 1919 m. į Kauną ir užsirašo komendantūroje savanoriais. Tuo laiku, kaip tik buvo įsteigta ir pradėjus veikti pirmoji aviacijos karo mokykla. Stasys Tumas įstoja į tą mokyklą, kuri tuo laiku buvo Aleksote. Gi brolis Marijonas Tumas, kaip buv. Rusijos armijos kavalerijos karininkas, buvo paskirtas į naujai formuojamą Kauno komendantūros raitelių būrį, kuris vėliau išsivystė į raitelių pulką, pavadintą gusarų Radvilo pulku. Dabar jo likimas yra nežinomas.

Stasys Tumas pirmąją Lietuvos aviacijos mokyklą sėkmingai baigė 1919 m. pabaigoje ir buvo paskeltas į pirmąjį karininko laipsnį karužą, kuris vėliau buvo pakeistas jaunesniu leitenantu. Kaip tik buvo karo metas, ėjo kovos su bolševikais, bermontininkais, jaunas leitenantas drauge su savo draugu ltn. Juozu Kumpiu, kuris 1920. X. 4 d. prie Varėnos bombarduojant lenkus, buvo sužeistas į galvą ir patekęs į nelaisvę mirė, su kuriuo mokėsi ir gimnazijoje ir aviacijos mokykloje atlikinėjo skraidymo stažą ne apie Kauną, kur saugioje vietoje, bet kaip tik pačiose pavojingiausiose vietose — karo lauke. Atliekant bombardavimo ir skraidymo pratimus, velionį ištiko lėktuvo avarija, po kurios jis jau skraidyti nebegalėjo. Jam buvo pavesta administracijos darbą dirbti aviacijos štabe, kur ėjo įvairias pareigas: adjutanto, atskirų komandų bei kuopų vado. Iš kariuomenės į atsargą buvo paleistas 1930 metais. Kadangi dar buvo nesenas ir fiziniai pajėgus, įstojo į Lietuvos pasienio policiją ir ėjo rajono viršininko pareigas. Tose pareigose garsioje Stelmužėje ant Latvijos sienos išbuvo iki bolševikų okupacijos.

Bolševikams užvaldžius Lietuvą, velionis buvo atleistas iš tarnybos. Raudonųjų okupacijos metu buvo persekiojamas ir prie jokio darbo neprileidžiamas. Gi rudųjų okupacijos metu irgi negalėjo tinkamai prisitaikyti bei tinkamą tarnybą gauti. 1944 m. liepos mėn. vokiečių armijai traukiantis, velionis pasitraukė į vakarus. Laikinai buvo apsistojęs Kempteno stovykloje. Lietuvoj buvo palikęs žmoną su įdukrinta dukrele. Velionis visą laiką jautėsi labai vienišas ir lyg visų pamirštas, atstumtas. Tačiau jis tuo niekam nesiskundė. Jis dažnai sakydavo: "Kam gi aš savo jaunas jėgas aukojau 1919 m. už Lietuvą kovodamas, kad dabar kiti taip lengvai ją prarado".

Velionis Stasys Tumas 1948 m., prašvitus pavasariui, Velykų metu atsiskyrė su šiuo pasauliu, buvo rastas iš ryto savo lovoje negyvas. Velionio palaikai su katalikiškomis apeigomis buvo palaidoti vokiečių katalikų Kempteno kapuose, dalyvaujant skaitlingam būriui buv. karių, draugų ir stovyklos gyventojų. Tačiau to kario, savanorio palaikam ir ten nėra ramybės, nes gauta žinia iš kapų administracijos, kad po dešimties metų, jeigu niekas vietos termino neprailgins, t.y., neišpirks, kapas bus panaikintas. Atseit, Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyvio nė žymės nebeliks.

Pov. Dirkis

Tikslu paskatinti lietuvių literatūros išsivystymą skelbiamas akademinio skautų sąjūdžio

JAUNIMO LITERATŪROS KONKURSAS

Konkurso laimėtojams bus įteiktos šios premijos:

1) ASS jaunimo literatūros premija už geriausią prozos kūrinį — $150.00

2) ASS jaunimo literatūros premija už geriausią poezijos kūrinį $150. 00.

Prozos kūrinys gali būti apysaka, feljetonas, trumpa novelė, ar kitas prozos darbas, savo esme priklausąs grožinei literatūrai, ir netrumpesnis, kaip 2000 žodžių, bei neilgesnis, kaip 8000 žodžių.

Poezijos kūrinys gali būti eilėraščių grupė arba poema, epinio, lyrinio ar humoristinio žanro, netrumpesnis kaip 200 žodžių ir neilgesnis, kaip 1500 žodžių.

Premijuoti kūriniai bus visų pirma išspausdinti "Mūsų Vyčio" žurnale.

Konkurse gali dalyvauti visi lietuviai, bet kokių (išskyrus komunistinės) pažiūrų, ir priklausą bet kokiems lietuviško jaunimo susigrupavimams, o taip pat ir tie, kurie visiškai nedalyvauja lietuviškose organizacijose, bet jaučia lojalumą Lietuvai ir jos kultūrai. Amžiaus riba - iki 30 metų.

Konkurso temų pasirinkimas yra laisvas. Nenustatoma jokių ideologinių rėmų. išskyrus tai, kad konkursui pasiųsti rašiniai privalo sudaryti įnašą į lietuvių literatūrą. Pagrindiniai reikalavimai yra aukgštas meninis lygis, ir ištikimybė autoriaus išpažįstamiems meniniams ir moraliniams principams.

Rašiniai turi būti pasirašyti slapyvardžiu, o atskirame voke turi būti suteikta autoriaus pavardė, vardas, adresas ir gimimo data.

Rašinius prašoma siųsti šiuo adresu: R. Šilbajoris, 108 East College Street, apartment 3 Oberlin, Ohio.

Rašiniai gauti vėliau, negu 1959 m. balandžio 30 d. nebus jury komisijos vertinami. Tie, kurie nori gauti savo rašinius atgal, turi atsiųst pakankamai pašto ženklų persiuntimo išlaidoms padengti.

Jury komisiją sudaro; M. Katilišk is, A. Landsbergis, H. Radauskas ir R. Šilbajoris.

Gilią ir nuoširdžią užuojautą reiškiame mūsų šeimos draugui, brangiajam pulkininkui

OSKARUI URBONUI

jo didelio skausmo dienomis, ištikimiausios gyvenimo draugės-mylimos žmonos **Zinaidos** netekus.

Olga ir Aleksandras Andriušaičiai

Kaina
2 ct

SKAITYTOJŲ SKELBIMAI

Vienos skiltie skelbimas iš 5 eilučių ar mažiau: vienkartinis — 1 dol., penkis kartus — 3 dol., dešimtį kartų — 5 dol. 10 eilučių ar mažiau (bet daugiau kaip 5) dvigubai ir t. t.

1. Kas turi paskolinti ar parducti Lietuvos karinius žemėlapius 100.000 ir 25.000 mastelio, rašykite KARIUI.

2. Jieškomas paskolinti ar pirkti Homero Iliados lietuviškas vertimas, išleistas Nepriklausomoj Lietuvoj. Rašykite KARIUI.

3. Lietuvoje leisto Pašto Pasaulio 1936 m. numeriai prašomi paskolinti per KARĮ.

"DEMOKRATIJA" VENEZUELOJE

Įvykiai Vidur. Rytuose ir Kinijos pakrantėse užtemdo įvykius čia pat mūsų pašonėje, kurie gali būti lemtingesni J.A.V. už įvykius Azijoj.

Venezuelos diktatoriaus Perez Jimenez nuvertimas sausio mėn. buvo visų liberalų garsiai ir net per nuoširdžiai sveikinamas, kaip demokratijos triumfas pietinėje Amerikoje. Tačiau to "triumfo" pasekmės yra tragiškos J. A. Valstybėms.

Nuvertus Jimenez, komunistų partija lyg "raudonasis tvanas" (Time magaz.) užplūdo kraštą, infiltravo ir užvaldė spaudą, ekonomines ir socialines organizacijas. Naftos darbininkų unija, esanti komunistų rankose, staiga pareikalavo, kad vyriausybė pakeistų kontraktą su J. A. Valstybių bendrovėmis iš 50:50 santykio į 75:25 santykį. (Atrodo, labai galimas gazolino pabrangimas).

Komunistų vedamos minios privertė komunistus glostantį Juntos viršininką Wolfgangą Larrazabalą išmesti iš vyriausybė kabineto vienintėlį ten dar buvusį antikomunistą, krašto apsaugos ministerį Jesus Maria Castro Leoną. Demonstruodami prieš jį jie šaukė tuos pat šūkius ir keiksmus, "Imperialistų jankių šuo", kokius jie šūkavo prieš viceprezidentą Nixoną, gegužės mėnesį lankiusį pietinę Ameriką.

A. L.

Liūtai Išstumia Lapes

Įvairių ideologų sukurtos vyriausybės įvairiose Azijos valstybėse, pastaruoju metu, pradėjo virsti. Beveik visur karys - paprastai ginkluotų lėgų viršininkas - perima politinę vadovybę, kad sulaikytų "parlamentinių demokratijų" iškrypimą į anarchiją.

Taip Burmoje gen. Ne Win, kariuom. štabo v-kas, Pakistane gen. Mohammed Ayub Khan, Siame maršalas Sarit Thanarat, vyr. kar. vadas, Sudane gen. Abboud, perėmė krašto valdžią į savo rankas.

Šitie kariai - politikai, suteikdami saviems kraštams greitąją pagalbą, žino, kad dėl blogos valdžios yra kalti ne vien tik atskiri asmenys, bet ir netikusi sistema, primesta kraštui vakaruose auklėtų, vakarus pamėgdžiojančių ir todėl vakarų nekenčiančių jų inteligentų. Ceilono min. pirmininkas Bandaranaike, nors ir ne karys, bet savo krašte įvedė karo stovį. Po ištisų mėnesių kruvinų riaušių įvedęs tvarką jis pareiškė, jog visada abejojo, kad parlamentinė demokratija tiktų visiems Azijos kraštams.

Generolai valdžioje - nėra vien tik neišvystytų Azijos kraštų reiškinys, bet pasaulinis. Liūtai visur pakeičia lapes:

Adm. Larrazabal Venezueloje, plk. Batista Kuboje, plk. Nasser Egipte, gen Aramburu Argentinoje, gen. Čehab Libane, gen. Stroessner Paragvajuje, iš seniau gen Čiang Kai Šekas Formozoje. Pagaliau ir pažangiose tautose kariai reiškiasi nė kiek ne menkiau: gen. Franco Ispanijoj, gen. De Gaulle Prancūzijoje, na, o Amerikoje gen. Eisenhoweris.

National Review žurnalas apie šį reiškinį taip pasisako: -

"Politinėje arenoje kario tipas yra būdingai skirtingas nuo civilinio tipo. Kario tipas yra linkęs turėti stipresnius, pastovesnius, tradicinius įsitikinimus ir, palyginti, daugiau pasitikintis jėga ir jos grėsme. Civilinis tipas yra greitesnis pasikelsti, remiasi smegenimis, gudrumu, kombinacijomis ir apgaule.

Kai reikalai tikrai pasunkėja, kai būklė pasidaro per tirštą, kad ją galima būtų pakeisti civilinio tipo gudriomis kombinacijomis, tada tauta instinktyviai kreipiasi į savo karius. Ir kariai, kurie pareigingai, net kukliai klausę švelnieji kalbančių civilinių duodamų, dažnai prieštaraujančių, įsakymų, instinktyviai atsilieipia dar daugiau pasitikėdami savo pačių verte ir pašaukimu.

Karinis valdymas, toli gražu, nėra geriausia valdžios forma, tačiau pergreitai neatmeskime jos su savanaudžiu, egoistiniu paniekinimu kaip tai daro baimingi intelektualai ir nesąžiningi biurokratai. Ginkluotos jėgos yra vienas iš tvarkos ir tęstinumo didžiųjų elementų.

Sąrašas valstybių šiais laikais jų pačių karių išgelbėtų iš chaoso, ar išdavimo auga diena iš dienos."

Amerikos karių tarpe yra daug gerų vyrų, ištiesų, patys geriausi yra jų tarpe.

L.

AUKOJO KARIUI;

Po $15.00:

DLK BIRUTĖS Karių 8. Mot. Dr. Chicago Sk.

Po $12.00:

Petkevičius Aleksas, N.Y.

Po $8.00:

Rėklaitis, M., Ill.

Po $4.00:

Abaravičius Kazys, Ill.
Drabišius P., Ohio
Kasperas Ig. P., N.Y.
Pečenkis Petras, N.J.
Petrauskas Vytautas Ill.
Rumša Zigmas, Ill.
Šarūnas Juozas, Canada
Vadišius Kazimieras, Conn.

Po $2.00:

Baltrušaitis Vladas, N.Y.
Juras Stasys, Ill.
Marčėnas Juozas, Mich.
Padveiskis Antanas, Ill.
Vaičeliūnas J., Canada
Vasikauskas Vladas, N.Y.

Po $1.00:

Mikeliūnas Danys, Ind.
Vaškys V.J., Md.

ATSKIRO NR. KAINA — 60c.

DIRVA ★★★ THE FIELD

Dukart savaitinis, leidžiamas Vilties D-jos. Išeina Clevelande pirmad. ir ketvirtadieniais. Redaktorius: Balys Gaidžiūnas.

PRENUMERATA: metams $8.00. Atsk. Nr. kaina 10¢.

Adresas:
1272 E. 71st St., Cleveland 3, Ohio

Laisvoji Lietuva

Prenumerata:

Metams	— —	$4.50
Pusei metų	— —	$2.50
Atsk. Nr.	—	10 centų

Adresas:
911 W. 32nd ST., CHICAGO 8, ILL.

JURGIS REKEŠIUS

LIETUVIS LAIKRODININKAS

65-39 A Grand Ave., Maspeth 78, N. Y.
Tel. TWining 4-7327

★

Gerai atliekami taisymo darbai ir parduodami nauji laikrodžiai

KARIO LEIDINIAI

gaunami pas KARIO platintojus:

H. Sienkievičiaus KRYŽIUOČIAI,
istorinis romanas
I tomas
$3.50
II tomas
$3.50
III tomas
$3.50

KARIO skaitytojai, užsisakydami tiesiai iš KARIO, visus tris tomus gauna tik už $8.00.

Phone: PRospect 8-5374

BALYS RADIO & TELEVISION

SALES - SERVICE

Electrical Appliances - Gifts - Records
Cards - Films

2646 West 71st St., Chicago 29, Ill.

DARBININKAS

VISŲ LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS!

Išeina du kartu per savaitę

Kaina metams	$6.00
Brooklyne	6.50
Užsienyje	6.50

Prenumerata JAV ir užsienyje: Metams — $6.00, pusmečiui — $3.00, atsk. nr. — 60c. Skelbimai pagal susitarimą. Pinigus siųsti šiuo adresu:
L. BILERIS, c/o KARYS,
916 Willoughby Ave.,
Brooklyn 21, N. Y., U. S. A.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

•

Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę.

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją dvi savaites prieš išleidimą.